

Ustroj i djelovanje Vojne policije Hrvatske vojske u Domovinskom ratu

Rupčić, Mirko

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:794552>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#) / [Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-22**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za povijest

Diplomski rad

Ustroj i djelovanje Vojne policije Hrvatske vojske u Domovinskom ratu

Student: Mirko Rupčić

Mentor: doc. dr. sc. Goran Hutinec

Zagreb, listopad 2022.

Sadržaj

1. Uvod	4
2. Povijesni razvoj vojnopolicijskih organizacija- žandarmerija, britanska vojna policija i Vojna policija Oružanih Snaga Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije	5
2.1 Velika Britanija- Kraljevska vojna policija	5
2.2 Francuska žandarmerija.....	8
2.2 Vojna policija Oružanih snaga Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.....	14
3. Ustroj Vojne policije Hrvatske vojske	20
3.1. Početci stvaranja vojnopolicijskog sustava	21
3.2. Naginjanje prema žandarmerijskom ustroju- ustrojavanje borbenih postrojbi.....	23
3.3. Djelomično odustajanje od borbenih postrojbi- preslika jugoslavenskog sustava	25
4. Komponente VP i njihov ratni put.....	28
4.1. 66. bVP- VP Glavnog stožera	28
4.2. 1. Operativna zona Osijek.....	29
4.3. 2. Operativna zona Bjelovar	30
4.4. 3. operativna zona Zagreb	31
4.5. 4. operativna zona Karlovac	32
4.6. 5. operativna zona Rijeka	33
4.7. 6. operativna zona Split.....	34
4.8. 73. bVP- Vojna policija pri Hrvatskoj ratnoj mornarici	36
4.9. 74. sVP- Vojna policija pri Hrvatskom ratnom zrakoplovstvu i protuzračnoj obrani	37
4.10. 8. lakojurišna brigada VP HV	38
4.11. Vod Vojne policije 1. hrvatskog gardijskog zdruga	38
4.12. Nastavno središte Vojne policije	39
5. Posebnosti djelovanja vojne policije u najtežim bitkama Domovinskog rata.....	42
5.1. Vukovar	42
5.2 .Dubrovnik- opsada i deblokada	48
5.3. Gusar-Maslenica-Peruća	56
5.4. Bljesak	62
5.5. Oluja	63
6. Vojna policija izvan borbenih i vojnopolicijskih zadaća, Vojna policija danas	69
6.1. Humanitarne djelatnosti tijekom Domovinskog rata.....	69
6.2. Športske igre Vojne Policije.....	69
6.3. Vojna policija danas i općenito.....	70
7. Zaključak.....	73
8. Indeks kratica:	74
9. Bibliografija:	78

9.1. Izvori:	78
9.1.1. Usmeni izvori	78
9.2. Literatura:	78
9.2.1. Knjige	78
9.2.2. Članci	79
9.2.3. Izvori s interneta	81
9.2.4. Diplomski i doktorski radovi	83
9.2.5. Video materijal	83

1. Uvod

Razdoblje Domovinskog rata jedno je, ako ne i najvažnije razdoblje novije hrvatske prošlosti. Nastavlja izazivati prijepore i rasprave u društvu, a i druge se njegove posljedice i dalje osjete. Ono je nedovoljno istraženo, posebice na akademskoj razini, iako se stanje mijenja unazad nekoliko godina.

Ipak, gotovo svi dosada napisani radovi o postrojbama bave se drugim postrojbama vojske ili policije. Vojna policija spominje se samo na marginama. Djelovanje vojne policije i sudjelovanje njenih pripadnika u borbenim zadaćama, ali i izvan njih, do sada je relativno malo poznato.

Cilj je ovog rada pokušati dati uvid u ustrojavanje i djelovanje Vojne policije Hrvatske vojske u Domovinskom ratu, u borbene i neorbene zadaće. Dodatno, davanjem uvida u prošli razvoj i modele razvoja vojnopolicijskih organizacija drugih zemalja koji su poslužili kao model za hrvatsku Vojnu policiju pokušat će se dati uvid u narav hrvatske Vojne policije. Vojnopolicijske organizacije prate dva modela organizacije, ovisno o djelovanju u civilnom prostoru. Žandarmerijski tip organizacije podrazumijeva otvoreno djelovanje spram civila u i civilnom prostoru, dok vojno policiranje u užem smislu podrazumijeva djelovanje isključivo spram vojnih osoba.

U radu će se koristiti uglavnom analiza literature i memoarske građe jer s gotovo svih primarnih izvora u Središnjem vojnom arhivu Ministarstva obrane Republike Hrvatske nije skinuta oznaka tajnosti. Od pomoći bila su starija izdanja *Hrvatskog vojnika*, službenog glasila MORH-a.

2. Povijesni razvoj vojnopolicijskih organizacija- žandarmerija, britanska vojna policija i Vojna policija Oružanih Snaga Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije

Razvoj vojnopolicijskih organizacija usko je povezan s razvojem nacionalnih država. Vojnopolicijske organizacije Velike Britanije i Francuske mogu se promatrati kao dva osnovna modela razvoja postrojbi vojne policije. Model koji je nastao i razvijao se u Velikoj Britaniji doveo je do stvaranja modernih vojnih policija čije djelatnosti i ovlasti ne prelaze u civilni prostor, iako je u slučaju Velike Britanije bilo iznimnih situacija. Model koji je nastao i razvijao se u Francuskoj stvorio je modernu vojnu policiju koja kombinira ovlasti i djelovanje u civilnom i u vojnom prostoru. Jugoslavenski model vojne policije može se promatrati kao svojevrsni hibrid spomenuta dva modela, svjesno nastao po uzoru na njih¹. Vojna policija Jugoslavenske narodne armije bila je jedina vojnopolicijska organizacija u socijalističkim zemljama.² Djelovala je primarno u vojnoj sferi djelatnosti, a u civilnoj sferi samo iznimno, primjerice na osiguranju sportskih događaja i drugih masovnijih okupljanja. Prilikom djelovanja u civilnom prostoru, vojna policija JNA nije imala ovlasti djelovati prema civilima, već samo prema vojnicima koji su eventualno kršili zakone ili vojne propise. Vojna policija JNA smjela je djelovati prema civilima samo u slučaju kada su civili obavljali neke djelatnosti za JNA ili s njome surađivali u nekom drugom obliku.³ U ovom poglavlju cilj je predstaviti povijesni razvoj tih triju organizacija kako bi se objasnilo jedno od ključnih pitanja rada, a to je naravno hrvatske Vojne policije tijekom Domovinskog rata i kako se ideja ustroja mijenjala tijekom godina pri čemu su ideje izvorno proizašle upravo iz ustroja Vojne policije tih triju država.

2.1 Velika Britanija- Kraljevska vojna policija

Vojnopolicijska organizacija Velike Britanije ima izraženu tradiciju strogog djelovanja u vojnoj sferi, iako, kako će biti prikazano, to nije uvijek bio slučaj. Potreba za reguliranjem ponašanja vojnih postrojbi seže u srednji vijek. U kontekstu čuvanja reda spominje se dužnost *provost*, ljudi koji su vršili današnjim rječnikom vojnopolicijske dužnosti po nalogu svojih feudalnih gospodara.⁴ Nomenklatura se održala i u kasnijim razdobljima označavajući dio časnika i vojnika koji su bili određeni za održavanje reda i discipline u vojsci. Prvi ozbiljniji pokušaji uspostave koherentnog sustava za nadzor reda i discipline sežu u doba građanskih ratova tijekom druge polovice 17. stoljeća.

¹ Jere Grubišić, Ivan Baričević, Miodrag Selić i Dušan Vilić, *Razvoj Oružanih snaga Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije-Vojna bezbednost*, (Beograd: Vojnoizdavački i novinski centar, 1986.), 104.

² Dragi Ivić, „Beli opasači – Vojna policija kroz istoriju“, *Oružje, online izdanje*, 12.04.2022. Datum pristupa: 15.08.2022. <https://oruzjeonline.com/2022/04/12/beli-opasaci-vojna-policija-kroz-istoriju/>

³ Savezni sekretarijat za narodnu odbranu, Uprava bezbednosti, *Pravilo službe Vojne policije Oružanih snaga Socijalističke federativne Republike Jugoslavije*, 17-18.

⁴ Mike Chappell, *Redcaps- Britain's Military Police*. (London: Osprey publishing, 1997.), 3.

Francis Markham je 1662. godine napisao prvi priručnik za dužnost *provosta*, a Karlo II. je učinio obaveznim postajanje provost trupa u svakoj pukovniji nove profesionalne vojske. Dodatno, uspostavio je funkciju generalnog provost maršala, koja je bila zaduženi za nadzor podređenih provost trupa, i instituciju vojnog suda.⁵ Prvi Mutiny Act pratio je uspostavu stajaće vojske od 1689. godine. Britanski je parlament od 1689. godine do reformi u drugoj polovici 19. stoljeća svake godine donosio izmjene i dopune *Mutiny Acta*, čime je *Mutiny Act* postao temelj britanskog vojnog zakonodavstva.⁶

Nužnost reformi postojećeg sustava pokazala se tijekom masovnih kampanja britanskih trupa na europskom kopnu pod zapovjedništvom Lorda Wellingtona u sklopu Napoleonskih ratova. Wellington je uvidio potrebu za većim brojem i većom profesionalnošću trupa za očuvanje reda i discipline u vojsci. Uzor je vidio u postojećim francuskim trupama te namjene. Po njegovoj je naredbi 1813. godine tijekom ratova na Pirinejskom poluotoku ustrojen *Cavalry Staff Corps*, konjanička postrojba vojnopolicijske naravi i zaduženja, prepoznatljiva po crvenim šalovima, što će ostati boja vojne policije u britanskoj vojsci.⁷ Tijekom posljednje kampanje Napoleonskih ratova, koja je kulminirala bitkom kod Waterlooa 1815. godine, *Cavalry Staff Corps* je preimenovan u *Mounted Staff Corps*.

Mounted Staff Corps je ukinut kao posljedica štednje u britanskoj vojsci nakon Napoleonskih ratova⁸, stoga još nije uspostavljena tradicija vojne policije unutar britanske vojne organizacije. Nova masovna prekomorska operacija ponovo je stvorila potrebu za vojnopolicijskim postrojbama. *Mounted Staff Corp* je ponovo uspostavljen 1854. godine za potrebe Krimskog rata pod vodstvom Sir Georgea Scovella, čovjeka koji je služio u Wellingtonovim vojnopolicijskim postrojbama za vrijeme Napoleonskih ratova.⁹ Iako je i ta iteracija vojne policije raspuštena po završetku Krimskog rata, izgradnja i razvoj prvog trajnog i modernog vojnog vježbališta kod Aldershota tijekom Krimskog rata stvorila je potrebu za trajnom i profesionalnom vojnom policijom u sklopu garnizona baze. Garnizonska je vojnopolicijska postrojba je ustrojena i nastavila djelovati pod imenom *Military Mounted Police* nakon Krimskog rata, a što je prvi put da je korišten naziv vojna policija.

Military Mounted Police garnizona Aldershot je prepoznata kao potreba za britansku vojsku i kao standard za vojnopolicijske postrojbe pri ostalim postrojbama britanske vojske. *Military Mounted Police* je službeno priznata dijelom profesionalne vojske od 1877. godine, uoči velike

⁵ Isto, 7-8.

⁶ Isto, 6.

⁷ Isto, 9.

⁸ Isto, 11.

⁹ Isto, 13.

reforme britanskog vojnog zakonodavstva.¹⁰ *Mutiny Act*, izmjenjivan i dopunjavan svake godine, bio je zamijenjen 1879. godine *Army Discipline and Regulation Act*, a pravila službe dodatno su definirana s *Army Acts* od 1881. godine. U kontekstu vojne policije zakonima su definirane ovlasti vojnih policajaca, ovlasti i način postupanja vojnih sudova. Potvrđeno je kako vojna policija i sudovi imaju ovlasti nad vojnim osobljem, a nad civilima samo u okrugu vojarna, a u vojsci je ukinuto kažnjavanje bez suđenja.¹¹ Vojna policija je reformirana i ustrojavanjem *Military Foot Police*, pješćkih vojnopolicijskih postrojbi. One su ustrojene 1882. godine u Kairu za potrebe britanskih okupacijskih vlasti, a formalno su uvrštene u sastav britanske vojske 1885. godine.

Novoustrojene postrojbe vojne policije sudjelovale su u Burskim ratovima, gdje su po prvi put iskušane u ratnim uvjetima gdje su uspješno odradile vojnopolicijske zadaće, ali i sudjelovale u radu sustava logora za bursko stanovništvo.¹² Uoči izbijanja Prvog svjetskog rata ukupni sastav vojne policije brojao je 763 časnika, dočasnika i vojnika. Brojka je mobilizacijom narasla na 12000 ljudi krajem rata.¹³ Prvi je svjetski rat bio određena prekretnica u razvoju britanske vojne policije. Cestovna motorna vozila po prvi su put igrala značajniju ulogu u nekom ratnom sukobu te se pokazala potreba za većom ulogom vojne policije u regulaciji prometa, ali su prve namjenske postrojbe vojne policije za promet ustrojene tek 1940. godine, tijekom Drugog svjetskog rata.¹⁴

Međuratno je razdoblje donijelo širu reformu vojne policije na temelju iskustava iz Prvog svjetskog rata. Formalno odvojene pješćke i konjaničke postrojbe ujedinjene su u jedinstveni Korpus vojne policije 1926. godine. Među svim postrojbama britanske vojske ustrojavaju se satnije korpusa, čime su one postale standardna operativna postrojba vojne policije. Reformirano je i novačenje i časničkog i dočasničkog i vojnog kadra, a ustrojene su i vlastite rezerve u koje je ušao i dio civilne policije. Korpus je dobio i vlastiti pravilnik 1936. godine.¹⁵ Uoči i tijekom Drugog svjetskog rata nastavljen je razvoj specijalizacija unutar korpusa. Osim spomenutih prometnih postrojbi, korpus 1939. godine dobiva i kriminalistički odsjek, odnosno kriminalističku vojnu policiju. Tijekom rata korpus je dobio i specijalizirane postrojbe za osiguranja zaštitu morskih i zračnih luka, 1941., odnosno 1942. godine.¹⁶ Ustrojavanjem Pomoćne teritorijalne službe 1938. godine je otvoren put ženama u vojnoj službi, a 1942. godine je služba dobila i vlastite vojnopolicijske postrojbe sastavljene od žena, čime su žene po prvi put ušle u sastav britanske vojne policije.

¹⁰ Isto, 14.

¹¹ Isto, 15-16.

¹² Isto, 18.

¹³ Isto, 19.

¹⁴ Isto, 27.

¹⁵ Isto, 25.

¹⁶ Isto, 27.

Britanska je vojna policija primjer organiziranja vojne policije s fokusom na klasične vojnopolicijske zadaće, održavanje discipline i reda u vojsci, pridržavanje zakona unutar vojske, regulacija vojnog prometa i briga oko ratnih zarobljenika. Pripadnici takve organizacije uglavnom nisu sudjelovali u borbenim zadaćama ni djelovali u civilnom prostoru. Ipak, potrebno je naglasiti kako je bilo odstupanja od takve prakse. Primjerice, pripadnici britanske vojne policije pri padobranskim postrojbama sudjelovali su u borbama 1944. godine u neuspjeloj britanskoj padobranskoj ofanzivi na mostove preko Rajne na području tada okupirane Nizozemske poznate pod nazivom *Operacija Market Garden*.¹⁷ Britanska je vojna policija u izvanrednim okolnostima djelovala i u civilnoj sferi. Najpoznatiji slučajevi te prakse su sudjelovanje u okupaciji nacističke Njemačke krajem Drugog svjetskog rata te na prostoru Sjeverne Irske tijekom nemira u drugoj polovici 20. stoljeća.¹⁸ Posebno je značajno djelovanje na prostoru Sjeverne Irske jer to djelovanje predstavlja de facto prelazak na vojnopolicijsku organizaciju žandarmerijskog tipa i jasno odstupanje od službene doktrine izvan službenog ratnog stanja.

Unatoč otklonima britanska je vojna policija poslužila kao primjer ostalim državama čije vlasti nisu smatrale potrebnim ili pouzdanim razvijati vojnopolicijsku organizaciju koja bi djelovala u civilnoj sferi. Valja napomenuti i kako je u prethodnom dijelu poglavlja izložen kratki pregled razvoja vojne policije britanske kopnene vojske. Britanska kraljevska mornarica i zrakoplovstvo imaju vlastite vojnopolicijske organizacije¹⁹, ali njihov razvoj nije bio proučavan od strane drugih država niti utjecao na njih.

2.2 Francuska žandarmerija

Francuski model razvoja vojnopolicijske organizacije suprotan je britanskome iako oba modela organizacije vuku korijene iz sličnih postrojbi i funkcija iz srednjeg vijeka. Glavni zapovjednik francuske vojske u srednjem vijeku nosio je titulu maršala.²⁰ Maršal je dio trupa odredio za čuvanje javnog reda i mira među postrojbama i spram civilnog stanovništva. Te su postrojbe nosile naziv *maréchaussée*, što bi se prevelo kao „maršalovi ljudi“.²¹ Te su se trupe s vremenom razvile u stalnu vojnopolicijsku organizaciju. Trupe su sve do razdoblja revolucije bile konjaničke.²² Kako se

¹⁷ Isto, 29.

¹⁸ Isto, 31, 57.

¹⁹ „Provost Marshall (Army) & 1 MP Brigade“, *The British Army homepage*, datum pristupa: 15.08.2022. <https://www.army.mod.uk/who-we-are/corps-regiments-and-units/adjutant-generals-corps/provost/>.

²⁰ Clyde Emsley, *Gendarmes and the State in the Nineteenth-Century Europe*, (New York: Oxford University Press Inc., 1999), 13.

²¹ Emsley, *Gendarmes and the State*, 13.

²² Isto, 57-58.

organizacija razvijala, tako je dobivala i nova zaduženja i ovlasti koje su, u suštaj suprotnosti britanskom modelu, obuhvaćala i djelovanje u civilnoj sferi.

Prva faza razvoja *maréchaussée* dogodila se tijekom 16. stoljeća. Kralj Franjo I. je 1536. godine Pariškim ediktom dao ovlasti *maréchaussée* djelovati u slučaju razbojništava na cestama, a njegovi su nasljednici ovlasti proširili i na druge tipove zločina s posebnim naglaskom na zločine koji su se događali na cestama.²³ Nove reforme proveo je kralj Luj XIV. Luj je 1670. godine donio uredbu o kriminalu kojom je ovlasti *maréchaussée* dodatno proširio na šticeenje javnog reda i mira te je osnovao posebne sudove koji su odlučivali o slučajevima uhićenih od strane *maréchaussée* i koji su, iako vojni, odgovarali civilnim vlastima. Kralj je naknadno proširio ovlasti *maréchaussée* trupa na kabarete i na riječni promet. Tijekom njegove je vladavine povećan je broj stajaće vojske, što je dovelo i do većeg broja *maréchaussée* trupa, ali i do većeg broja zapovjednih funkcija koje su bile na prodaju.²⁴

Posljednjih godina vladavine Luja XIV. obilježile su nove reforme vojne organizacije koje je provodio ministar rata Claude Le Blanc. Kasnije godine vladavine Luja XIV. i godine nakon njegove smrti 1720. godine obilježilo je bitno smanjivanje broja vojnika francuske kraljevske vojske. Veći broj otpuštenih vojnika i loše stanje francuske blagajne, što je dovodilo do kašnjenja u plaćama vojnika, bili su pogodno tlo za kriminalne aktivnosti i nemire. Le Blancov je odgovor bio jačanje *maréchaussée* trupa. Započeo je profesionalizaciju na način da je u ime ministarstva rata otkupio one zapovjedne funkcije koje je Luj XIV. postavio na prodaju.²⁵ Zahvaljujući kontroli nad tim funkcijama uspio je uspostaviti centralizirani sustav zapovijedanja nad *maréchaussée* trupama. Organizacijski ih je čvrsto vezao za vojne strukture pretpostavljajući im odgovornost ministru rata izravno te postavljajući petoricu vojnih generalnih inspektora koji su im operativno zapovijedali i brinuli se o stegi. U vojnom zapovjednom lancu *maréchaussée* trupe su pridodane elitnim trupama kraljevske palače, dobivajući time dodatni prestiž.²⁶ Dodao je i administrativno osoblje koje se trebalo brinuti o redovitom isplaćivanju plaća.²⁷ Kao temeljnu operativnu jedinicu *maréchaussée* trupa uspostavio je brigadu, pri čemu je nekoliko brigada činilo satnije. Satnije su pridodane generalatima, temeljnim administrativnim jedinicama Francuske 18. stoljeća, na način da je jedna satnija bila zadužena za područje jednog generalata, iako je iznimka bila u dijelovima Porajnja koje je tek kasnije, 1766. godine, pripojeno administrativnom sustavu ostatka kraljevstva. Francuska je to područje kontrolirala od 1730-ih godina, stoga je ono imalo zasebnu satniju *maréchaussée* trupa ustrojenu 1739. godine

²³ Isto, 13.

²⁴ Isto, 14.

²⁵ Isto, 15-16.

²⁶ Isto, 17.

²⁷ Isto, 15-16.

koja je 1767. godine ušla u sastav ostalih *maréchaussée* trupa.²⁸ Satniju je vodio *prévôt-général* koji je pod sobom imao od 3 do 5 poručnika i administrativno osoblje.²⁹ Poručnici su bili zaduženi za manja administrativna područja koje su pokrivala brigade, temeljna operativna jedinica. Brigade su vodili narednici i nadnarednici, a imale su nekoliko ljudi. Primjerice, 1778. godine bilo je 565 brigada koje su imale tek 4 čovjeka po brigadi.

Ostatak predrevolucionarnog razdoblja donio je daljnji razvoj i profesionalizaciju *maréchaussée* trupa. Prvi službeni pravilnik o patroliranju je donesen 1760. godine, suradnja između susjednih brigada je definirana uredbom iz 1769. godine.³⁰ Definirano je i novačenje, pri čemu su novaci morali imati najmanje 4 godine uzorne službe u vojsci, što je kasnijim odredbama produženo na 8, odnosno 16 godina pa opet vraćeno na 4 godine.³¹ Godine 1775. donijet je i priručnik o službi.³²

Uredba iz 1778. godine predstavlja još jednu veću reformu *maréchaussée* trupa.³³ Reformirana je kompletna struktura zapovijedanja. Na najvišoj razini dodan je još jedan generalni inspektor tako da ih je bilo ukupno 6.³⁴ Sve su satnije ujedinjene u 1 korpus sa 6 teritorijalnih divizija, a broj brigada povećan na 800, što je, unatoč povećanju broja ljudi, dovelo do smanjenja broja ljudi u nekim brigadama na 3.³⁵ Umirovljenim pripadnicima je dodijeljeno i pravo na mirovinu. Ovlasti i dužnosti *maréchaussée* trupa definirane su kao redovna i izvanredna služba. Redovna služba podrazumijevala je redovite ophodnje i druge redovite vojnopolicijske zadaće, a izvanredna služba podrazumijevala je bilo kakvu intervenciju na zahtjev lokalnih civilnih struktura vlasti.³⁶

Revolucionarno razdoblje dovelo je do novih reorganizacija *maréchaussée* trupa, ali, s druge strane, i do naglašavanja njihovog vojničkog karaktera, kako u borbama protiv stranih neprijatelja Francuske, tako i u gušenju unutarnjih nemira. Glavni reformator *maréchaussée* trupa u ranoj revolucionarnoj fazi bio je vikont Louis Marie Antoine de Noailles.³⁷ Bio je zadužen za odbor koji je sastavio i pred narodnu skupštinu predstavio prijedlog reforme *maréchaussée* trupa koji je kralj sankcionirao 16. veljače 1791. godine. *Maréchaussée* je službeno preimenovana u *gendarmerie nationale*, nacionalnu žandarmeriju. Novo je ime formacije trebalo spojiti elemente društva, sukladno duhu vremena. Francuska je u ovome razdoblju funkcionirala kao ustavna monarhija. *Gendarmerie* su u ranijim razdobljima bile elitne konjaničke postrojbe dvora francuskih kraljeva. Drugi dio naziva,

²⁸ Isto, 18.

²⁹ Isto, 19.

³⁰ Isto, 20.

³¹ Isto, 21.

³² Isto, 27.

³³ Isto, 19.

³⁴ Isto, 20.

³⁵ Isto, 18-19.

³⁶ Isto, 27-28.

³⁷ Isto, 41.

nacionalna, odjekivao je novu društvenu klimu u kojoj je nacija postala nositelj političke moći u državi, transformirajući Francusku u nacionalnu državu.³⁸ Žandarmerija je definirana kao javna sila, zadržavajući i civilu i vojnu narav, iako zapovjedno i dalje ostala dijelom vojne strukture.³⁹ Reformom je povećan broj ljudi na 7250, što predstavlja gotovo udvostručenje ljudstva u odnosu na predrevolucionarno razdoblje. Broj divizija je podignut na 28, a tri satnije su tvorile diviziju. Propisane su nove odredbe o novačenju. Njima je smanjeno potrebno prethodno služenje u vojsci na 3 godine uz besprijekorni disciplinski dosje te navršениh 25 godina života. Novi kriterij, uveden po prvi put reformom, je pismenost kandidata. Nastavljen je teritorijalni raspored, uz novost departmana, koji su zamijenili dotadašnje generalate kao teritorijalne upravne jedinice. Novačenje nižih razina žandarma prešlo je u domenu direktorata departmana.⁴⁰ Shodno reformama, izdan je novi pravilnik o službi.⁴¹

Novi zakon o žandarmeriji izdan je u travnju 1792. godine kojim je broj pripadnika žandarmerija doatno povećan na 8700, a broj brigada na 1600. Dio ljudstva, raspoređen u 40 brigada, djelovao je kao rezerva.⁴² Žandarmerija je, s obzirom na francusku objavu rata Habsburškoj Monarhiji 20. travnja 1792. godine, preuzela i vojničke dužnosti formirajući jedinice za izravno služenje u borbama.⁴³ Dodatno, žandarmerijske su trupe sudjelovale u gušenju ustanka u regiji Vendée koji je započeo u ožujku 1793. godine i koji je potrajalo slijedeće 3 godine.⁴⁴

Shodno sudjelovanju žandarmerije u Ratu prve koalicije protiv Francuske i u gušenju ustanka u regiji Vendée pokazala se potreba za reformom žandarmerije. Dodatno, nova jakobinska vlast isprva nije gajila povjerenje prema žandarmeriji. Novom je reformom iz 1797. godine broj brigada smanjen za 100, a novačenje časnika je postalo prerogativa direktorija, čime je ono djelomično izmaknuto iz okrilja ministarstva rata. Novačenje dočasnika i žandara na lokalnoj razini provodila je komisija sastavljena od predstavnika mjesnih vlasti i časnika žandarmerije.⁴⁵ Sljedeće je godine reforma je preokrenula kurs. Broj brigada je podignut na 2000, a u njima je služilo preko 10000 ljudi, a ponovo su promijenjena pravila o novačenju. Nova pravila za novačenje bila su životna dob između 25 i 40 godina, visina od minimalno 1.73m, sudjelovanje u barem 3 prošle kampanje, 4

³⁸ Isto, 42.

³⁹ Isto, 41.

⁴⁰ Isto, 42.

⁴¹ Isto, 44.

⁴² Isto, 46.

⁴³ Isto, 47.

⁴⁴ Isto, 48.

⁴⁵ Isto, 52-53.

godine uzorne službe i pismenost. Materijalni položaj žandara popravljen je povećanjem plaća, a islužnim žandarima od najmanje 60 godina starosti je dodijeljena mirovina.⁴⁶

Turbulentne ratne godine i uspon Napoleona Bonaparteu uvjetovali su novu reorganizaciju žandarmerije. Razvoj na ratištu diktirao je proglašavanje opće mobilizacije 1798. godine, što se odrazilo na povećanje broja pripadnika žandarmerije. Već 1801. godine djelovalo je 16500 ljudi u 2500 brigada.⁴⁷ Značajno povećanje broja pripadnika žandarmerije dovelo je do povećanja troškova. Napoleon je povećanim troškovima doskočio uvođenjem pješačke komponente u žandarmeriju, dotad isključivo konjaničku postrojbu.⁴⁸ Reorganizacijom brigada ustrojeno je 1750 konjaničkih i 750 pješačkih brigada.⁴⁹ Napoleon je bio zaslužan i za izvoz vojnopolicijske organizacije žandarmerijskog tipa na većinu kontinentalne Europe, gdje su lokalni vladari i nakon Napoleonovog sloma i francuskog povlačenja iz njihovih zemalja zadržali model vojnopolicijske organizacije žandarmerijskog tipa.

Restoracija Burbona donijela je novu reorganizaciju žandarmerije. Godine 1820. donijet je novi set reformi. Postrojbe žandarmerije preustrojene su u tri zasebne cjeline. Prvu cjelinu tvorile su dvije elitne konjaničke satnije od 117 ljudi koji su služili kao čuvari kraljevske palače. Druga ustrojbenja cjelina, žandarmerija grada Pariza ustrojena je već 1816. godine, pojačana je na 1500 pripadnika. Ostatak teritorija Francuske bio je pokriven legijama, novim ustrojbenim jedinicama žandarmerije. Legija je bilo 24 i njihovi su zapovjednici odgovarali ministru rata izravno. Niža ustrojbenja razina ostala je nepromijenjena, osim u brojčanom stanju. Svaka je legija imala 3 satnije, a satnije su pod sobom imale brigade. Postavljeni su i revidirani uvjeti novačenja prema kojima su kandidati morali imati između 25 i 40 godina starosti i najmanje 4 godine uzorite službe te biti pismeni. Novačenje dočasnika i žandara bilo je pod ingerencijom časnika i ministra rata, dok je časnike postavljao sam kralj. Definirana je i suradnja i razgraničenje ovlasti s ministarstvima pravosuđa, unutarnjih poslova i mornarice.⁵⁰

Žandarmerija je ponovo reorganizirana 1830. godine uslijed Srpanjske revolucije. Pariška žandarmerija je raspuštena, a umjesto nje je osnovana civilna policijska organizacija koja je potpala pod jurisdikciju gradskog načelnika policije, odnosno civilne uprave. Ta je postrojba ponovo preuzela žandarmerijski karakter i već je 1838. godine potpala pod vojni zapovjedni lanac. Novitet je bilo i uvođenje mobilnih brigada, koje nisu bile teritorijalno vezane ni za koje mjesto, već su djelovale prema potrebi. Mobilne brigade ukinute su 1841. godine, a njihovo je ljudstvo preraspoređeno u ostale

⁴⁶ Isto, 54.

⁴⁷ Isto, 55,60.

⁴⁸ Isto, 57-58.

⁴⁹ Isto, 60.

⁵⁰ Isto, 89-90.

postrojbe žandarmerije.⁵¹ U ovom je razdoblju počeo izlaziti i *Journal de la Gendarmerie*, strukovna publikacija, čiji je prvi broj izašao 1839. godine.⁵²

Ponovna reorganizacija dogodila se nakon revolucionarne 1848. godine i učvršćivanja Napoleona III. na vlasti. Prvo je već 1848. godine ponovno ustrojio mobilne postrojbe žandarmerije u jačini dvije bojne. Napoleon je 1854. godine donio ukaz kojim je reorganizirao žandarmeriju. Broj legija fiksiran je na 25, ustrojena je posebna kolonijalna žandarmerija u jačini od 5 satnija i 4 odreda te je ponovno ustrojio parišku žandarmeriju i carsku gardu, u koju su ušle spomenute bojne mobilne žandarmerije. Također, zabranio je rad u civilu. Dvojna narav potvrđena je ponovnim naglašavanjem redovite i izvanredne službe.⁵³ Druga Napoleonova reorganizacija žandarmerije bila je 1869. godine. Njome je ukinuta pješačka komponenta carske garde, a konjaničke brigade su smanjene s 6 na 5 ljudi. Broj konjaničkih brigada se smanjio za 25, a njihovo je ljudstvo pretvoreno u 50 pješačkih brigada, čime je osigurana bolja pokrivenost terena i uštede, koje su mogle biti iskorištene za poboljšanje materijalnih uvjeta žandara.⁵⁴ Ustroj francuske žandarmerije, usvojen Napoleonovim reformama, nije se mijenjao značajnije do sredine 20. stoljeća, uz uvođenje specijalnosti i tehničkih noviteta. Primjerice, žandarmerija je stekla sposobnost školovanja vlastitog kadra otvaranjem tečaja kojim je dočasnicima vojske i žandarmerije bilo moguće postati časnicima žandarmerije 1901. godine. Tečaj je 1918. godine prerastao u akademiju za školovanje časnika žandarmerije.⁵⁵ Žandarmerija je na prijelazu stoljeća usvojila bicikle, a nakon Prvog svjetskog rata i automobile.⁵⁶ Koncept mobilne žandarmerije proširen je⁵⁷, a razvile su se posebne žandarmerijske postrojbe za djelovanje u zračnom i pomorskom prometu, zatim posebne postrojbe unutar ratnog zrakoplovstva i Direktorata za nabavu.⁵⁸ Zasebna žandarmerijska formacija postroji i unutar francuskih nuklearnih snaga.⁵⁹ Francuska žandarmerija ima i postrojbu za posebne namjene, GIGN.⁶⁰

Francuska žandarmerija aktivno je sudjelovala u borbenim djelovanjima tijekom ratova u kojima se Francuska nalazila. Primjerice, u bitkama tijekom kampanje u Flandriji tijekom Rata prve

⁵¹ Isto, 104.

⁵² Isto, 118.

⁵³ Isto, 125.

⁵⁴ Isto, 139.

⁵⁵ „De Paris à Melun“. *École des Officiers de la Gendarmerie Nationale*, Datum pristupa: 15.08.2022.

<https://www.gendarmerie.interieur.gouv.fr/eogn/ecole/histoire/de-paris-a-melun>

⁵⁶ Emsley, *Gendarmes and the State*, 144.

⁵⁷ „La Gendarmerie Mobile“, *Gendarmerie nationale*, Datum pristupa: 15.08.2022.,

<https://www.gendarmerie.interieur.gouv.fr/notre-institution/nos-composantes/sur-le-terrain/la-gendarmerie-mobile>

⁵⁸ „Gendarmeries spécialisées“, *Gendarmerie nationale*, Datum pristupa: 15.08.2022.,

<https://www.gendarmerie.interieur.gouv.fr/notre-institution/nos-composantes/gendarmeries-specialisees>.

⁵⁹ Isto.

⁶⁰ „Historique“, *GIGN*, Datum pristupa: 15.08.2022.,

<https://www.gendarmerie.interieur.gouv.fr/gign/historique/historique>.

koalicije protiv Francuske, žandarmerija, tada konjanička postrojba, sudjelovala je aktivno u bitkama.⁶¹

2.2 Vojna policija Oružanih snaga Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije

Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije prva je iskustva s vojnopolicijskim postrojbama stekla tijekom intenzivnih kontakata sa zapadnim saveznicima tijekom druge polovice Drugog svjetskog rata. Invazijom na južni dio Apeninskog poluotoka u jesen 1943. godine stvorili su se uvjeti za jačanje komunikacija između NOVJ i zapadnih saveznika. Jedan vid suradnje podrazumijevao je dozvolu NOVJ-u da bazira jedinice poput bolnica i predstavništava na teritoriju Italije koji su držali zapadni saveznici. Takav je slučaj bio, primjerice, u Bariju, gdje je postajala baza NOVJ-a. Prve jedinice vojnopolicijskog tipa ustrojene su, po uzoru na postojeće britanske i američke jedinice, kao osiguranje tih institucija na teritoriju Italije.⁶²

Praksa vojnopolicijskih jedinica ipak nije bila usvojena u ovom razdoblju, već su vojnopolicijske zadaće vršile jedinice KNOJ-a. Djelokrugom jedinica KNOJ-a bilo je obuhvaćeno osiguranje vojnih instalacija, vojnopolicijska zadaća, ali su u njega ulazile i obavještajna i protuobavještajna djelatnost.⁶³

Potreba razvoja Oružanih snaga tada Federativne narodne republike Jugoslavije, ali i politička potreba za odmakom od barem nekih sovjetskih modela funkcioniranja stvorile su preduvjete za razmatranjem ustrojavanja vojne policije. Odluka o ustrojavanju Vojne policije povezana je sa generalnim nastojanjima liberalizacije zemlje. Novi Ustavni zakon je donesen 1953. godine kojim je potvrđen jugoslavenski put u socijalizam, odnosno socijalističko samoupravljanje. Tijekom različitih sastanaka prije i nakon donošenja Ustava pojavila se ideja o ustrojavanju namjenskih postrojba za očuvanje reda i mira te discipline u vojsci, odnosno vojne policije.⁶⁴ Druga važna odrednica u duhu vremena liberalizacije bila je potreba za reformiranjem KOS-a, vojno-obavještajne službe JNA. Spomenuta dva smjera reformi spojila su se veliku reformu vojno-sigurnosnog sustava Jugoslavije. Smjernice reformi bile su ustanovljene do kraja 1955. godine te je Tito naredio njihovo provođenje 14. studenog 1955. godine, što se uzima kao datum osnivanja vojne

⁶¹ Emsley, *Gendarmes and the State*, 47-48.

⁶² Video materijal: Vojna Policija JNA od nastanka do danas 1980.

⁶³ Isto.

⁶⁴ Jere Grubišić, Ivan Baričević, Miodrag Selić i Dušan Vilić, *Razvoj Oružanih snaga Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije-Vojna bezbednost*, (Beograd: Vojnoizdavački i novinski centar, 1986.), 104-106.

policije JNA i datum preustroja KOS-a.⁶⁵ Prilikom ustrojavanja vojne policije JNA korišteni su strani, zapadni uzori.

Spomenutom Titovom naredbom osnovana je Uprava bezbednosti Državnog sekretarijata za poslove narodne odbrane kao krovno tijelo koje je trebalo rukovoditi poslovima i dužnostima sigurnosti za JNA. Unutar Uprave bezbednosti Vojnom policijom JNA rukovalo je posebno odjeljenje, čime je ona operativno odvojena od Organa bezbednosti, kako se preimenuovao KOS. Školovanje novih i doškolovanje postojećih kadrova stavljeno je istom naredbom pod novoosnovani Školski centar bezbednosti koji je djelovao u Pančevu. Budući dočasnici i časnici vojne policije isprva su imali kurs koji je 1964. godine prerastao u Školu vojne policije. Osnivanje vojne policije, odnosno reforma KOS-a pratilo je izdavanje pravilnika o njihovom radu. Oba pravilnika izdana su 1956. godine, a njihov autor je tadašnji savezni sekretar za narodnu obranu, tada general armije Ivan Gošnjak.

Vojna policija je definirana kao priručna postrojba zapovjednika odgovarajućih vojnih formacija, počevši od samog sekretarijata pa prema nižim jedinicama i vojnim područjima. Zapovjednici ustrojbenih cjelina bili su ujedno i zapovjednici zapovjednicima jedinica vojne policije u svojoj nadležnosti. Ipak, postojala je određena dihotomija jer su opće smjernice i direktive za rad postrojbi vojne policije dolazile od strane Organa bezbednosti. Pripadnici Organa bezbednosti rukovodili su i postrojbama vojne policije u kontekstu kriminalističkih istraživanja.⁶⁶

Vojna policija JNA imala je nekoliko etapa u svojem razvoju i djelovanju. Prve funkcionalne postrojbe počele su djelovati tek od listopada 1956. godine.⁶⁷ Operativno, vojna je policija JNA imala satnije kao najveće operativne jedinice koje su djelovale u Državnom sekretarijatu za narodnu odbranu te zapovjedništvima armijskih oblasti, vodove u zapovjedništvima ratne mornarice te ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne obrane i odjeljenja u zapovjedništvima divizija i nastavnim centrima. Tri godine po početku djelovanja napravljena je reforma vojne policije JNA. Sastav i ovlasti Vojne policije JNA prošireni su kako bi vojna policija preuzela osiguranje vojnoistražnih, vojnodisciplinskih i zatvora za izdržavanje kazne osuđenih vojnih osoba. Novitet je bilo i ustrojavanje novih vodova i odjeljenja specijalizirane prometne vojne policije. Vojna policija pratila je razvoj JNA ustrojavanjem vlastitog „A“ i „B“ sastava. Komponente „A“ sastava bile su satnije pri Državnom sekretarijatu za narodnu odbranu, zapovjedništvima vojnih područja i armijskih oblasti, ratne mornarice, ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne obrane i „A“ divizijama te vodovi pri „A“ brigadama i „B“ divizijama. Komponenta „B“ sastava bila su odjeljenja VP pri pukovima. Provedena

⁶⁵ Grubišić et al., *Razvoj oružanih snaga*, 104-106.

⁶⁶ Isto, 104-106.

⁶⁷ Isto, 120.

je i reforma administrativne organizacije Vojne policije. Krovno Odjeljenje Vojne policije izdvojeno je iz Uprave bezbednosti i podčinjeno izravno Državnom sekretarijatu za narodnu odbranu kao zasebno odjeljenje unutar sekretarijata. Zapovjedništava armijskih oblasti, ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane te ratne mornarice dobila su posebna odjeljenja Vojne policije. Istovremeno, na nižim vojnoupravnim instancama, poput vojnih područja, vojna je policija bila podčinjena i Organima bezbednosti jer su na tim instancama, osim zapovjednika postrojbi, vojnom policijom rukovodili i pomoćnici načelnika odjeljenja bezbednosti, odnosno vojnoobavještajne službe, za Vojnu policiju.⁶⁸

Nova reforma Vojne policije JNA dogodila se već 4 godine kasnije, 1963. godine. Rezultat ove je reforme slabljenje vojne policije u kvantitativnom i u nekim aspektima kvalitativnog smisla. Specijalizirane postrojbe prometne Vojne policije JNA su ukinute, a njihova zaduženja prebačena su specijaliziranim prometno transportnim jedinicama JNA, ustrojenima po sovjetskom modelu. Preustrojene su i operativne jedinice. Satnije su ostale pri Državnom sekretarijatu za narodnu odbranu, zapovjedništvima ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane, ratne mornarice, armijskih oblasti i vojnih područja te zapovjedništvima „A“ i oklopnih divizija. Samostalni vodovi oformljeni su pri 1. „A“ diviziji i „A“ brigadi te zračnim bazama i zapovjedništvima vojnih oblasti. Samostalna odjeljenja ustrojena su u sklopu školskih centara. Nova administrativna kategorija bili su referenti vojne policije koji su preuzeli funkciju pomoćnika načelnika odjeljenja bezbednosti, odnosno vojnoobavještajne službe, za Vojnu policiju iz ustroja iz 1959. godine.⁶⁹

Potreba za preustrojem vojne policije JNA pojavila se početkom 1970-ih godina. Prvo su uočeni određeni nedostaci koji su pripisani neodgovarajućem stanju u vojnoj policiji prilikom velikih manevara JNA nazvanih „Sloboda 71“ održanih 1971. godine. Na to se nadovezao upad Bugojanske skupine 1972. godine. Rad na preustroju kulminirao je donošenjem novog pravilnika o vojnoj policiji te novog Pravila o službi 28. prosinca 1973. godine.⁷⁰ Vojna je policija brojčano ojačana, stoga su ustrojeni bataljoni kao najveće operativne jedinice vojne policije. Bataljoni su djelovali pri Saveznom sekretarijatu za narodnu odbranu, kako se od 1963. preimenovao Državni sekretarijat za narodnu odbranu, i zapovjedništvima armija, a u Školi vojne policije je ustrojen nastavni bataljon. Satnije i manje operativne formacije ostale su djelovati na nižim razinama. Prometna vojna policija je ponovno ustrojena i ojačana kako bi uspješnije rukovodila vojnim prometom, iako su ostale veze s prometnim

⁶⁸ Isto, 122.

⁶⁹ Isto, 123.

⁷⁰ Isto, 175-178.

jedinicama JNA jer su se jedinice prometne vojne policije obučavale u Saobraćajnom nastavnom školskom centru JNA u Kraljevu.⁷¹

U godinama između upada Bugojanske skupine i raspada Jugoslavije vojna se policija JNA nastavila razvijati u smjernicama zadanim preustrojem 1973. godine. Naglasak je stavljen na protudiverzantsku borbu. Pripadnici vojne policije obučavani za helikopterske desante ili oslobađanje talaca u zaposjednutim zgradama.⁷² Borbena moć nekih jedinica vojne policije, posebno za borbu protiv infiltriranih oružanih skupina, dodatno je podignuta 1977. godine. Satnije i bataljoni tada su dobili prva borbena oklopna vozila. Rukovođenje vojnom policijom ponovno je stavljeno pod Upravu bezbednosti SSNO kao njeno zasebno drugo odjeljenje od 1984. godine.⁷³

Posljednje pravilo službe Vojne policije Oružanih snaga SFRJ doneseno je 1985. godine.⁷⁴ Tim su pravilom konačno, uz opće odredbe, definirane dužnosti, službe i ovlasti Vojne policije OS SFRJ u mirnodopskom stanju, u slučaju elementarnih nepogoda, u izvanrednom stanju, u stanju ratne opasnosti kao i u ratnom stanju. Definirano je i djelovanje pripadnika Vojne policije OS SFRJ u civilnoj sferi.⁷⁵

Opće odredbe sadržavale su odredbe u školovanju, odabiru časnika i podređenosti postrojbi vojne policije. Školovanjem i odabirom časnika Vojne policije izravno ili neizravno je rukovodio SSNO, iako je prilikom postavljanja časničkog kadra posljednju riječ imao zapovjednik odgovarajuće vojne jedinice ili upravne cjeline. SSNO je rukovodio i popunom jedinica kao i njihovom materijalno-tehničkom opremljenosti. Operativno zapovijedanje jedinicama vojne policije ostalo je u nadležnosti zapovjednika odgovarajućih postrojbi, odnosno ustanova i upravnih cjelina, a potvrđena je i zapovjedna uloga odgovarajućih struktura organa bezbednosti u stručnim i kriminalističkim aspektima djelovanja VP.⁷⁶ Regulirano je i djelovanje u civilu, kao i djelovanje pripadnika VP van aktivne dužnosti. Vojnoj je policiji dozvoljeno djelovati u civilu.⁷⁷ Izvan aktivne dužnosti svi su pripadnici vojne policije imali dužnost reagirati ako bi zatekli vojne osobe u počinjenu kaznenog djela, a časnici su imali dužnost reagirati i u slučaju manjih prekršaja reda i discipline od strane vojnih osoba.⁷⁸

⁷¹ Isto, 123-129.

⁷² Isto, 178,248,250.

⁷³ Isto, 251-254.

⁷⁴ Isto, 253.

⁷⁵ Savezni sekretarijat za narodnu odbranu, Uprava bezbednosti, *Pravilo službe Vojne policije Oružanih snaga Socijalističke federativne Republike Jugoslavije*, 9, 16-26.

⁷⁶ Isto, 13.

⁷⁷ Isto, 11.

⁷⁸ Isto, 23.

Vojna je policija OS SFRJ imala službu osiguranja, potražnu, patrolnu, sprovedničku, prometnu, kriminalističku te službu dežurstva. Služba osiguranja podrazumijevala je dužnost osiguranja zapovjedništava, ustanova i stožera i drugih objekata od posebnog značenja, visokih vojnih časnika, stranih delegacija i domaćih političara prilikom boravka u objektima JNA te transporta državnih tajni u bilo kojem obliku, uključujući i same kurire.⁷⁹ U službu osiguranja bila je uključena i briga o vojnim zatvorima.⁸⁰ Potražna služba podrazumijevala je potragu za osobama koje se nisu odazvale na služenje vojnog roka, koje su se samoinicijativno udaljile iz vojnih jedinica i koje se nisu na vrijeme vratile nakon isteka dopusta. Patrolna služba podrazumijevala je patroliranje područjima gdje je bila visoka koncentracija vojnih osoba, poput kolodvora.⁸¹ Sprovednička služba podrazumijevala je ovlasti vojnih policajaca sprovesti uhićene osobe pred vojnog suca.⁸² Prometna služba podrazumijevala je prometnu vojnu policiju, odnosno zaduženja za osiguranje i nadzor vojnog prometa.⁸³ Služba dežurstva podrazumijevala je mogućnost neprestanog zaprimanja zahtjeva za djelovanjem te pripravnost određenih snaga vojne policije na djelovanje u najkraćem mogućem roku po zaprimanju zahtjeva.⁸⁴ Kriminalistička služba podrazumijevala je djelovanje vojne policije na pronalasku počinitelja kaznenih djela iz nadležnosti vojnih sudova kao i dokaza protiv istih te eventualni pronalazak otuđene vojne imovine. Također, u sklopu toga vojna je policija imala ovlasti plijeniti oružje od vojnih osoba u slučaju da je ono bilo nelegalno ili zloupotrebavano.⁸⁵

Ovlasti vojne policije proširivane su u slučaju izvanrednog stanja, stanja ratne opasnosti i ratnog stanja. Vojna je policija imala ovlasti oslobađati taoce iz vojnih objekata i vozila te uspostaviti ozbiljno narušeni javni red i mir unutar vojnih objekata, kao i u civilnom prostoru na zahtjev tijela SSUP-a u slučaju izvanrednog stanja.⁸⁶ U slučaju stanja ratne opasnosti vojna je policija imala zadaću kontrolirati provedbu mobilizacije, osiguravati provođenje vojnih planova i kretanje kolona te provoditi mjere za čuvanje javnog reda i mira u civilnom prostoru, poput policijskog sata. Također, vojna je policija morala unaprijed pregledavati lokacije smještaja snaga te nakon napuštanja tih mjesta. U slučaju ratnog stanja vojna je policija, pored navedenih, imala i zadaću neposrednog osiguranja u mjestu i pokretu zapovijedanih mjesta, zapovjednika i kurira, što je podrazumijevalo neposrednu i neprekidnu prisutnost vojnih policajaca pored štićenih osoba i mjesta. Vojna policija trebala je i voditi borbu protiv zaostalih ili ubačenih neprijateljskih oružanih formacija i vršiti pretres napuštenih neprijateljskih zapovjednih mjesta. Također, zadaća vojne policije bila je briga za strane

⁷⁹ Isto, 16.

⁸⁰ Isto, 17.

⁸¹ Isto, 18.

⁸² Isto, 23.

⁸³ Isto, 18.

⁸⁴ Isto, 10.

⁸⁵ Isto, 19.

⁸⁶ Isto, 20,26.

savezničke delegacije i misije, kao i za izbjeglice i ratne zarobljenike.⁸⁷ Dodatno, samo u slučaju ratnog stanja je vojna policija OS SFRJ imala ovlasti djelovati prema pripadnicima Teritorijalne obrane.⁸⁸

Djelovanje vojne policije JNA u civilnom prostoru i prema civilima bilo je pomno regulirano. Osim spomenutih stanja, vojna je policija je imala ovlasti djelovati u civilnom prostoru na zahtjev struktura SSUP-a u mirnodopskom stanju prilikom osiguranja masovnih okupljanja, poput sportskih događanja, i prilikom izvanrednog stanja, pri čemu su sredstva prisile prema civilima smjela biti upotrebljavanja samo u izvanrednom stanju ili prilikom ratnog stanja i stanja ratne opasnosti.⁸⁹ Vojna je policija civile smjela legitimirati prilikom kriminalističkih istraga, ali uz suradnju sa SSUP-om te ako su civili bili zatečeni u vojnom objektu ili zabranjenoj zoni i ako su se raspitivali za vojne tajne.⁹⁰ Civili su mogli biti obuhvaćeni i kriminalističkom istraživanju u slučaju počinjenja kriminala iz nadležnosti vojnih sudova, ali prilikom istog nisu smjeli biti pozivani izravno na obavijesne razgovore, već je isto moralo biti traženo od SSUP-a.⁹¹ Vojna je policija smjela pristupati i eventualnim dosjeima koje su osobe mogle imati u civilnoj domeni prilikom svoje istrage, ponovno u suradnji sa SSUP-om.⁹² U slučajevima elementarnih nepogoda, vojna je policija smjela pružiti potporu civilnom stanovništvu.⁹³

Zaključno, može se uočiti, kako će još biti prikazano, kako je hrvatska vojna policija imala uzore u prije nastalim vojnopolicijskim formacijama, iako je sustav koji će biti stvoren imao i vlastite posebnosti. Posebno je to bilo očigledno u djelovanju u civilnom prostoru.

⁸⁷ Isto, 20-21.

⁸⁸ Isto, 16.

⁸⁹ Isto, 18, 23, 24, 26,

⁹⁰ Isto, 23-24.

⁹¹ Isto, 36-37.

⁹² Isto, 42.

⁹³ Isto, 16.

3. Ustroj Vojne policije Hrvatske vojske

Ustrojavanje Vojne policije pratilo je osnivanje i ustrojavanje postrojbi Zbora narodne garde, ali s određenim vremenskim odmakom. Prvotni ustroj, zbog službene naravi postrojbi ZNG-a, odnosno njihove pripadnosti Ministarstvu unutarnjih poslova, nije predviđao postojanje posebnih postrojbi Vojne policije. Postrojbe ZNG-a ustrojene su tijekom travnja 1991. godine⁹⁴ od dragovoljaca, bivših kadrova JNA i ljudi obučeni pod okriljem RSUP-a tijekom 1990. godine. Hrvatske su vlasti provele tečaj Prvi hrvatski redarstvenik tijekom ljeta 1990. godine, čime je u sustav policije primljen kadar odan republičkim vlastima.⁹⁵ Tijekom rujna 1990. i službeno je autorizirano masovno povećanje brojnog stanja i djelatnog i pričuvnog sastava policije do ukupne brojke od 70000 ljudi u slučaju ratnog stanja i stanja neposredne ugroženosti. Do kraja siječnja 1991. godine brojno stanje policije podignuto je na 18500 ljudi u djelatnom i 39000 u pričuvnom sastavu. Usporedbe radi, brojno stanje tijekom ljeta 1990. godine iznosilo je 6800 ljudi.⁹⁶ Većina ljudstva postepeno je prebacivana unutar ZNG- od njegova osnivanja, osnivajući 4 „A“ brigade i druge postrojbe. Ustrojavanje ZNG-a dodatno je razrađeno Zakonom o obrani donesenim 28. lipnja 1991. godine. Njime je ZNG podijeljen na „A“ brigade, „R“ brigade i samostalne „R“ bataljune, ali i dalje nije bilo predviđeno ustrojavanje postrojbi Vojne policije.⁹⁷ Stanje na terenu tijekom kasnog proljeća i ljeta 1991. godine ipak je stvaralo potrebu za vojnopolicijskim postrojbama, stoga je naredbom predsjednika Franje Tuđmana od 24. kolovoza 1991.⁹⁸ godine naređeno osnivanje i ustrojavanje Vojne policije.

Naredba o osnivanju donekle je došla kao potvrda stanja na terenu jer je 1. bataljon 1. „A“ brigade ZNG-a već bio u procesu preustroja u Zaštitni bataljun Zapovjedništva ZNG.⁹⁹ Naredba o osnivanju Vojne policije putovala je niz zapovjedni lanac pa je njena provedba naređena naredbom tadašnjeg ministra obrane Luke Bebića od 27. kolovoza 1991. godine. Na operativnoj razini osnivanje je naređeno od strane Zapovjedništva ZNG-a naredbom od 29. kolovoza 1991. godine kojom se tadašnji 1. bataljun 1. „A“ brigade ZNG-a preimenovao i preustrojio u Zaštitni bataljon

⁹⁴ Davor Marijan, „Sudionici i osnovne značajke rata u Hrvatskoj 1990.-1991.“, *Časopis za suvremenu povijest* 40 (2008), br.1: 48.

⁹⁵ Marijan, „Sudionici i osnovne značajke“, 48.

⁹⁶ Isto, 48.

⁹⁷ Zakon o obrani, NN 49/1991.

⁹⁸ Mate Laušić, ur., *Vojna policija u Domovinskom ratu*, (Zagreb: Ministarstvo Obrane Republike Hrvatske, Uprava Vojne policije, 1998), 19.

⁹⁹ „66. bojna Vojne policije“, Udruga branitelja i veterana Vojne policije Domovinskog rata, Datum pristupa: 15. kolovoza 2022., <https://www.ubvvpdr.hr/66-bojna-vojne-policije/>.

Zapovjedništva ZNG-a.¹⁰⁰ Valja naglasiti kako se službeno još uvijek nije radilo o Vojnoj policiji jer Vojne policije ne može biti ukoliko nema vojske, unatoč stvarnoj vojnopolicijskoj naravi postrojbe.

3.1. Početci stvaranja vojnopolicijskog sustava

Novo poglavlje u ustroju hrvatske vojske, a posljedično i njene Vojne policije počelo je naredbom predsjednika Franje Tuđmana od 18. rujna 1991. godine kojom je određeno postavljanje Gojka Šuška za ministra obrane te osnivanje Glavnog stožera Hrvatske vojske i kojom je ZNG de facto ustrojen kao dio novoosnovane Hrvatske vojske, odnosno njen profesionalni dio.¹⁰¹ Naredbom je neizravno omogućen i otvoreni razvoj postrojbi Vojne policije u narednom razdoblju.

Zaštitni bataljun Zapovjedništva ZNG-a i službeno je preimenovan u 66. bataljun Vojne policije Glavnog stožera Hrvatske vojske 23. studenog 1991. godine¹⁰², a razvijaju se i druge postrojbe.¹⁰³ Tijekom jeseni 1991. godine ustrojeno je 110 postrojbi Vojne policije veličine od odjeljenja do bataljuna. Gotovo sve postrojbe Vojne policije osnivane su organski u matičnim postrojbama ili zbornim područjima, što je dovelo do nejasnog zapovjednog lanca i područja odgovornosti i nadležnosti unutar Vojne policije te nejasnog međuodnosa postrojbi Vojne policije spram drugih komponenti Hrvatske vojske i djelatnika Ministarstva unutarnjih poslova. Zapovijedanje postrojbama bilo je višestruko. GS HV nastavio je izravno zapovijedati 66. bataljunom VP, osnovani su i ustrojeno su drugi bataljuni i samostalne satnije VP koji nisu odgovarali GS HV, već određenim operativnim zonama i Hrvatskoj ratnoj mornarici. U sastavu „A“ brigada djelovale su samostalne satnije VP odgovorne zapovjedništvima svojih brigada, a u „R“ brigadama je standardiziran vod kao operativna postrojba VP unutar tih brigada. Vodovi unutar „R“ brigada također su bili podređeni zapovjedništvima tih brigada.

Spomenuto stanje na terenu nije dugoročno bilo održivo, stoga se uvidjelo kako je nužno reformirati VP. Naredbom predsjednika RH Franje Tuđmana od 13. studenog 1991. godine osnovana je Uprava vojne policije pri Sektoru za sigurnost Ministarstva obrane Republike Hrvatske. Načelnikom UVP proglašen je Mate Laušić. UVP je zamišljena kao krovno zapovjedništvo postrojbi VP, što je tijekom ratnih godina i postala, objedinivši sve postrojbe VP unutar HV.¹⁰⁴

Osim upravljanja i zapovijedanja postrojbama UVP je morala stvoriti i pravni okvir djelovanja postrojbi VP, kao i definirati ovlasti i odgovornosti spram drugih komponenti ustavno-pravnog poretka RH. Prvi je potez nove UVP bilo preuzimanje zapovijedanja nad postrojbama VP

¹⁰⁰ Laušić, *Vojna policija*, 19.

¹⁰¹ Isto, 21.

¹⁰² „66. bojna Vojne policije“, Udruga branitelja i veterana Vojne policije Domovinskog rata, Datum pristupa: 15. kolovoza 2022., <https://www.ubvvpdr.hr/66-bojna-vojne-policije/>.

¹⁰³ Laušić, *Vojna policija*, 22.

¹⁰⁴ Isto, 22-23.

koje su dotad bile podređene matičnim postrojbama i ustrojbenim cjelinama. Proces je bio završen do kraja 1991. godine.¹⁰⁵ Paralelno su tekle pripreme za uspostavljanje pravnog okvira djelovanja i definiranje ovlasti i odgovornosti spram drugih komponenti ustavno-pravnog poretka RH. Prvo je 06. siječnja 1992. godine doneseno i od ministra obrane potvrđeno Privremeno uputstvo za rad postrojbi VP, prvi pravilnik o djelovanju postrojbi VP, te prvi etički kodeks.¹⁰⁶ Daljnja regulativa usvojena je i usuglašena 18. siječnja 1992. godine na velikom sastanku UVP sa zapovjednicima nižih postrojbi VP te Josipom Perkovićem i Stjepanom Krpičakom, tada pomoćnikom ministra obrane, odnosno načelnikom Sektora za poslove policije pri MUP-u RH.

Dogovorena je integracija organski nastalih jedinica, odnosno postrojbi VP koje su djelovale unutar drugih postrojbi HV-a u bataljune VP, čime je uspostavljen lanac zapovijedanja, iako su i dalje ssVP pri „A“ brigadama nastavile djelovati unutar istih. Zapovjednicima postrojbi VP je prezentirano i uručeno Privremeno uputstvo za rad postrojbi VP, a uz to su im uručene i prve veće količine vojnopolicijske opreme. Konkretno, radilo se o 200 bijelih opasača, 1000 palica, 45 pločica za reguliranje prometa, 800 baterijskih svjetiljki i 500 značaka. Izvršena je i preraspodjela oklopnih vozila kojima su pojedine postrojbe raspolagale. Uoči sastanka 70. je bataljun VP raspolagao sa 3 oklopna traktora, 68. bataljun sa 2 oklopljena kamiona, 66. bataljun sa dva borbena vozila tipa BVP-VP, a 67. bataljun s dva izvidničko-borbena vozila tipa BRDM-2. Nabrojena su vozila u tom trenutku predstavljala cjelokupni inventar borbenih i improviziranih borbenih vozila VP. Preraspodjela je učinjena na način da su improvizirana borbena vozila ostala na raspolaganju dotadašnjim postrojbama, a dva vozila tipa BRDM-2 izuzeta su iz 67. bataljuna VP i stavljena u službu 66. bataljuna VP, čime se dobio prvi oklopni vod unutar postrojbi VP. Uspostavljena je i službena suradnja i definiran međuodnos između VP i MUP-a. Na sastanku je bilo dogovoreno i ustrojavanje nove komponente ustroja VP, Operativnog dežurstva. Isprva je bilo ustrojeno samo pri UVP, a kasnije i u ostalim postrojbama VP. Njegovim ustrojavanjem omogućeno je slanje i primanje izvještaja na dnevnoj bazi, a prvo je objavljeno 04. veljače 1992. godine. Time je UVP, ali i čitavom MORH-u bilo omogućeno stvaranje relativno realne i ažurne sigurnosne slike na čitavom teritoriju RH. Iznijete su i ideje od daljnjem razvoju postrojbi VP. Naglašena je potreba za reorganizacijom i profesionalizacijom unutar redova VP. Dogovorena je podjela na tri roda VP- Opću vojnu policiju, prometnu vojnu policiju i kriminalističku vojnu policiju, a težnja za profesionalizacijom je manifestirana u osnivanju Nastavne satnije VP, koja je ustrojena u ožujku 1992. godine. Prve je polaznike prihvatila od 07. svibnja 1992.

¹⁰⁵ Isto, 32.

¹⁰⁶ Isto, 35.

godine.¹⁰⁷ Dodatno, na sastanku je prepoznata potreba za uzgojem i dresurom službenih vojnopolicijskih pasa.¹⁰⁸

Spomenuti su događaji zaokružili prvobitnu fazu razvoja postrojbi VP. Tako stvorena VP raspolagala je sa 6500 ljudi, od kojih je ogromna većina, oko 80%, bio rezervni kadar. Osim UVP, postajalo je 7 bataljuna VP, od kojih je jedan bio pri GS HV, a ostalih 6 bilo raspoređeno po operativnim zonama. Djelovalo je i 6 samostalnih satnija VP po „A“ brigadama i zapovjedništvu Hrvatske ratne mornarice. Samostalnoj satniji pri zapovjedništvu HRM-a pripadali su vodovi raspoređeni po operativnim zonama HRM-a. Posebnu skupinu samostalnih i međusobno nepovezanih vodova činili su samostalni vodovi pri Hrvatskom ratnom zrakoplovstvu, 1 pri zapovjedništvu HRZ-a i po 1 u svakoj postojećoj bazi HRZ-a, na Plesu, odnosno u Puli. Sustav je kompletiralo oko 60 vodova raspoređenih po „R“ brigadama i sastavljenih od pričuvnog sastava..¹⁰⁹

3.2. Naginjanje prema žandarmerijskom ustroju- ustrojavanje borbenih postrojbi

Ostatak je 1992. godine, do rujna proveden u uvježbavanju postojećih i uhodavanju novih komponenti ustroja VP te pripremanju terena za daljnji razvoj. Održan je tečaj za prometnu i kriminalističku VP pod patronatom MUP-a, čime su pripadnici VP stekli sposobnost nadzora vojnog prometa, odnosno kriminalističke obrade i obavljanja očevida.¹¹⁰ Donesen je Etički kodeks djelatnika VP koji je tijekom godine prihvaćen i primijenjen u svim postrojbama VP. Drugi prijelomni trenutak vezan za ustrojavanje VP u 1992. godini zbio se tijekom kolovoza 1992. godine. Vojna je policija od generala Bobetka dobila zadaću oformiti borbenu postrojbu koja je dobila naziv združene snage VP od svojih raznih postrojbi i poslati ih na dubrovačko bojište kako bi sudjelovale u operacijama deblokade Dubrovnika. Združene snage VP sudjelovale su u aktivno u borbama tijekom kolovoza i rujna 1992. godine. Tijekom djelovanja na bojištu postala je vidljiva potreba za stvaranjem decidiranih borbenih jedinica unutar postrojbi VP.

Jesen 1992. godine protekla je u sjeni sastanka i reformi. Sastanak je održan 11. rujna 1992. godine. Na njemu je rezimirano sudjelovanje združenih snaga VP na Južnom bojištu. Glavna je točka, osim analize borbenih rezultata, bila odluka o osnivanju borbenih postrojbi VP.¹¹¹ Odluka je u narednom vremenu bila provedena u dva smjera, potvrđujući tada aktivnu dvojnu doktrinu razvoja VP, odnosno težnju za prisustvom i borbenih i neborbenih postrojbi. Jedan smjer razvoja težio je osnivanju borbenih komponenti unutar postojećih postrojbi VP, kasnijih antiterorističkih postrojbi.

¹⁰⁷ Isto, 36.

¹⁰⁸ Isto, 42.

¹⁰⁹ Isto, 38.

¹¹⁰ Isto, 43-44.

¹¹¹ Isto, 45.

Drugi smjer razvoja težio je osnivanju cijele nove borbene postrojbe VP, što je realizirano i utjelovljeno u 8. lakojurišnoj brigadi Vojne policije, o kojoj će još biti riječi.

Istovremeno s radom na osnivanju borbenih postrojbi nastavljen je i rad na razvoju, profesionalizaciji i reorganizaciji ostalih komponenti VP, ponovo prateći trendove u ostatku Hrvatske vojske. Hrvatsku je vojsku u drugoj polovici 1992. godine zahvatio val reformi s ciljem stvaranja profesionalne stajace vojske. Veliki dio pričuvnih snaga je demobiliziran, a dio je uklopljen u profesionalni sastav HV.¹¹² Sukladno trendovima, tijekom jeseni je od UVP stvaran i 24. studenog 1992. godine MORH-u predan prijedlog o novom ustroju VP.¹¹³

Ministar obrane Gojko Šušak prijedlog je odobrio 20. siječnja 1993. godine te je on time stupio na snagu. Promjene u ustroju postrojbi VP rađene su u cilju profesionalizacije i okrupnjivanja postrojbi. Dotadašnji bataljuni VP preimenovani su u bojne VP. Dva bataljuna, odnosno dvije bojne, 69. i 70., su se ukinule, a njihov sastav je djelomično pripojen 67. bojni VP. Postrojbe VP pri Hrvatskoj ratnoj mornarici, dotad razdvojene na samostalnu satniju i samostalne vodove, ustrojene su u sjedinjenu novonastalu 73. bojnu VP. Postrojbe VP pri Hrvatskom ratnom zrakoplovstvu i protuzračnoj obrani su objedinjene u novu 74. satniju VP. Samostalne satnije VP pri „A“ brigadama HV su ukinute, a njihovo je ljudstvo pripojeno bojnama. Također, same postrojbe VP postaju „A“ sastav HV, izuzev vodova u „R“ postrojbama, čiji je broj smanjen sukladno demobilizaciji na 44. Novim je ustrojem VP definirana provedba ustroja AT jedinica. AT jedinice potpale su pod opću VP. Odlukom je 66. bojni VP dodijeljena AT satnija, dok su ostalim bojnama dodijeljeni AT vodovi.

Tijekom 1993. godine nastavljen je razvoj specijalnosti shodno smjernicama donesenim u prethodnom razdoblju. Unutarnja podjela VP na opću, prometnu i kriminalističku VP je usustavljena ustrojavanjem odjela za opću VP, odjela prometne VP te odjela kriminalističke VP pri UVP. Odjeli su preuzeli vođenje odgovarajućim komponentama VP. Dodatno, UVP je ojačana ustrojem odsjeka za potporu koji je rukovodio logističkim i materijalno-tehničkim potrebama postrojbi VP te odsjeka za kadrovske i pravne poslove. Zapovjednici odjela i odsjeka bili su: odjel za opću VP vodio je bojnik Damir Kozić, odjel za prometnu VP natporučnik Ivan Jurić, odjel za kriminalističku VP Ante Gugić, odsjek za opskrbu satnik Ramadan Beganović, odsjek za kadrovske i pravne poslove bojnik Željko Ivanković.

Druga polovica 1993. godine protekla je u nastavku jačanja i obuci postojećih postrojbi i specijalnosti VP, s posebnom pažnjom posvećenom ustrojavanu i obuci pripadnika borbenih komponenti VP. Novačenje za antiterorističke postrojbe VP bilo je završeno do lipnja 1993. godine

¹¹² „Hrvatska vojska“, *Hrvatska enciklopedija* online izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Datum pristupa: 12.09.2022., <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=26425>

¹¹³ Laušić, *Vojna policija*, 45.

te su odabrani kandidati poslani na obuku u kamp na Vidovoj gori na otoku Braču.¹¹⁴ Obuku je vodila sama UVP, odnosno satnik Darko Markuz, voditelj Odsjeka za osiguranje i antiterorističke postrojbe UVP-a.¹¹⁵ Obuka je završena do rujna 1993. godine, čime su polaznici stekli uvjete za raspoređivanje na borbene položaje i bojno djelovanje.¹¹⁶ Rujan iste godine označilo je ustrojavanje sastavnica 8. lakojurišne brigade VP. Brigada je izvorno bila smještena u vojarni Monumenta u Puli. Popunjavanje ljudstvom i njegova obuka završeni su do studenog iste godine, stoga je brigada upućena na izvršavanje borbenih zadaća, odnosno zaposjedanje borbenih položaja na pokupskom ratištu.¹¹⁷ U ovom se razdoblju pristupilo i organiziranom radu s službenim psima. Službeni psi korišteni su i ranije u nekim postrojbama VP, ali u *ad hoc* kontekstu. Rad sa službenim psima podignut je na višu razinu ustrojavanjem Nastavne satnije za uzgoj, dresuru, predresuru i obuku službenih zaštitnotragačkih pasa i obuku vodiča pasa tijekom iste godine. Satnija je bila dijelom 66. bojne VP i bila smještena u vojarni u Dugom Selu. Novost je ustroj pomorske vojne policije, opremljene plovilima, u okviru 73. bojne VP.¹¹⁸ Kriminalistička VP je razvijena tako da je svaka satnija unutar bojni imala barem jednog pridruženog djelatnika kriminalističke VP. Nastavno središte VP je od rujna 1993. godine preseljeno u vojarnu na Oranicama u Zagrebu.¹¹⁹

Prvu polovicu 1994. godine obilježilo je donošenje trajnog Pravilnika o ustroju i radu Vojne policije Oružanih snaga Republike Hrvatske. Pravilnik je stupio na snagu 19. veljače 1994. godine i zamijenio dotad važeće Privremeno uputstvo za rad postrojbi Vojne policije.¹²⁰ Profesionalizacija je nastavljena provedbom tečaja za ovlaštene službene osobe.¹²¹ Postrojbe Vojne policije, posebice 8. lakojurišna brigada, sudjelovale su u borbenim djelovanjima. Lakojurišna je brigada premještena na Južno bojište te se smješta u Ploče od siječnja 1994. godine.

3.3. Djelomično odustajanje od borbenih postrojbi- preslika jugoslavenskog sustava

Ljeto 1994. godine donijelo je značajne promjene u ustroju Vojne policije. Tijekom ljeta donesena je bitna doktrinarna odluka kojom se u velikoj mjeri odustalo od borbene naravi Vojne policije, a fokus je stavljen na podizanje profesionalizma i kvalitete sastavnica Vojne policije koje su bile usredotočene na obavljanje standardnih vojnopolicijskih zadaća. Lakojurišna brigada VP je u srpnju prestala postojati, a njeno je ljudstvo prešlo u sastav novoosnovanog Prvog hrvatskog gardijskog zdruga.¹²² S druge strane, nastavljeno je jačanje antiterorističkih jedinica alpinističkom i

¹¹⁴ Isto, 50.

¹¹⁵ Gordan Laušić, „Snaga i moć hrvatskog sokola“, *Hrvatski vojnik* 02.07.1993., 16..

¹¹⁶ Laušić, *Vojna policija*, 50.

¹¹⁷ Isto, 55.

¹¹⁸ Isto, 52.

¹¹⁹ Isto, 55.

¹²⁰ Isto, 56.

¹²¹ Isto, 141.

¹²² Isto, 61.

ronilačkom obukom.¹²³ Antiterorističke jedinice tako su postale jedina sastavnica Vojne policije koja je bila osposobljena za borbene operacije. Poboljšavanje materijalne opremljenosti postrojbi VP omogućilo je daljnji razvoj postrojbi. Tijekom ljeta 1994. provedena je reorganizacija koja je kulminirala novim ustrojem koji je donesen i stupio na snagu 10. kolovoza 1994. Ukinute su pješake ophodnje i zamijenjene motoriziranima. Ukinuta je i praksa kontrolnih točaka. Uvedena su i poboljšanja kvalitete službe za pripadnike VP, odnosno rad u 4 smjene čime je djelatnicima omogućeno korištenje godišnjih odmora. Vojna je policija njime dobila nove službene značke i oznake na odorama. Glavni učinak novog ustroja na strukturu VP bilo je ukidanje rezervnih vodova VP pri „R” brigadama. Njih je zamijenio pričuvni sastav VP čiji su mobilizacija i operativno djelovanje, sukladno potrebama, vršeni pod ingerencijom bojni VP. Bojne VP time su definitivno dobile status glavnih operativnih postrojbi VP. Promjena ustroja zahvatila je i 66. bojnu VP. Ona je izgubila službu dežurstva i postrojbe kriminalističke VP.¹²⁴

Posljednju godinu ratnih zbivanja, 1995. godinu, obilježile su velike napadne operacije Oružanih snaga Republike Hrvatske. Sukladno smjeru razvoja koji je zacrtan u drugoj polovici prethodne godine, glavnina je postrojbi Vojne policije radila na jačanju postojećih sposobnosti unutar standardnih vojnopolicijskih zadaća kako bi bile sposobne izvršavati zadaće u potpori ostatku oružanih snaga. Početkom veljače 1995. dovršena je specijalistička obuka za dočasnike, čime je stvoren prvi naraštaj dočasnika VP koji su od početka do kraja školovanja školovani unutar sustava VP, a početkom ožujka je provedena prva u potpunosti endogena obuka za prometnu VP u sklopu 67. bojne VP.¹²⁵ Razvoj prometne VP omogućio je ustrojavanje skupine za eskortna osiguranja unutar 66. bojne VP. Ta je cjelina prerasla u kasnijim razdobljima u zasebni odsjek za osiguranja unutar UVP. Nabavljene su i značajne količine računala, komunikacijske i druge informatičke opreme, čime je omogućeno buduće ustrojavanje odsjeka za analitiku i informatiku, sve u okviru UVP. Iznimku su ponovo činile antiterorističke postrojbe koje su prolazile daljnje obuke za borbena djelovanja, poput obuke rukovanja minobacačima. Antiterorističke postrojbe prolazile su i diverzantsku obuku, obuku za suzbijanje demonstracija te obuku za traganje i spašavanje oborenih pilota vojnih letjelica.¹²⁶ Djelovanje postrojbi VP tijekom ratnih operacija 1995. godine biti će pokriveno u zasebnom poglavlju.

Vojna policija nije završila svoja djelovanja vezana za Domovinski rat prestankom ratnih operacija. Postrojbe Vojne policije nastavile su kontrolirati vojne objekte preuzete od Srpske vojske Krajine i dijelove oslobođenog teritorija sve do sredine 1996. godine, kada su objekti uvedeni u

¹²³ Isto, 60.

¹²⁴ Isto, 60-64.

¹²⁵ Isto, 141.

¹²⁶ Isto, 74.

upotrebu MORH-a, odnosno ovlasti na teritoriju potpuno predane MUP-u.¹²⁷ Također, VP je neizravno sudjelovala u misiji NATO-a IFOR, koja je imala za cilj provesti odluke Daytonskog mirovnog ugovora na teritoriju Bosne i Hercegovine, pružanjem logističke podrške.¹²⁸ Većina NATO-ovog ljudstva i tehnike bila je iskrcavana u hrvatskim lukama, stoga je kolone trebalo osiguravati do graničnih prijelaza Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine.¹²⁹ Dodatna zadaća je bila i osiguranje stranih delegacija u Hrvatskoj prilikom ugovaranja i nadzora implementacije Sporazuma o subregionalnoj kontroli naoružanja.¹³⁰ Posljednja zadaća Vojne policije vezana uz Domovinski rat bila je osiguranje tzv. Vlaka mira kojim je predsjednik RH Franjo Tuđman posjetio okupirani Vukovar 08. lipnja 1997. godine.¹³¹

Vojna je policija Domovinski rat završila kao profesionalni, dobro opremljeni i obučeni dio OSRH. Koncem rata Vojna je policija bila ustrojena na sljedeći način. Glavno zapovjedno tijelo VP bila je UVP. UVP bila je podređena izravno MORH-u, odnosno ministru obrane preko pomoćnika ministra za obavještajno-sigurnosne poslove. Uprava VP imala je 3 odjela kojima zapovijedala i rukovođila postrojbama VP, za OVP, PVP i KVP, logističku, personalnu i pravnu službu.. Operativno je Vojnu policiju na terenu činilo 6 bojni, od kojih je jedna, 66. bojna, bila pri GS OS RH, a ostale pri odgovarajućim zbornim područjima. Postojale su 3 i sVP, od kojih su po jedna bile pri ZP Karlovac i ZP Bjelovar, a jedna pri HRZ-u i PZO. Školovanje kadrova VP provodilo je Nastavno središte VP.¹³² Prvi hrvatski gardijski zdug imao je posebnu postrojbu VP koja nije bila dijelom UVP, već je bila dijelom hijerarhije 1. HGZ.¹³³ Hrvatska je vojna policija imala ovlasti djelovati u civilnom prostoru, ali samo prema vojnicima. Sudjelovala je u zajedničkim kontrolnim točkama sa civilnom policijom, u osiguranju prosvjeda ili drugih većih okupljanja poput sportskih događaja. Nije obavljala vojnopolicijske poslove prema civilima.¹³⁴

¹²⁷ Isto, 81.

¹²⁸ Isto, 83.

¹²⁹ Razgovor s S.R.

¹³⁰ Tihomir Zebec, Milivoj Perić, *Vojna policija u izgradnji i očuvanju mira*, (Zagreb: Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, 2013), 23.

¹³¹ Zebec, Perić, *Vojna policija*, 23.

¹³² Isto, 69.

¹³³ Isto, 101.

¹³⁴ Razgovor s R.F.

4. Komponente VP i njihov ratni put

4.1. 66. bVP- VP Glavnog stožera

Vojna je policija, kako je već djelomično rečeno, svoj ratni put započela kao dio MUP-a u sklopu ZNG-a. Unutar 1. bataljuna 1. „A” brigade krajem srpnja 1991. godine ustrojene su interventne skupine za privođenje, postrojbe vojnopolicijske naravi.¹³⁵ Potreba za takvim postrojbama pokazala se veoma brzo po ustroju ZNG-a zbog ponašanja dijela njegovih pripadnika. Problematični pripadnici ZNG-a često nisu, iako su formalno bili dijelom MUP-a sve do rujna 1991. godine, priznavali autoritet drugih pripadnika policije nad sobom, što je zapovjednicima stvaralo probleme na terenu.¹³⁶ Prvi bataljun 1. „A” brigade je reformiran u Zaštitni bataljun Zapovjedništva ZNG-a po naredbi predsjednika države od 24. kolovoza 1991. godine koja je potvrdila proces koji je već bio u tijeku i koja je provedena naredbama tadašnjeg ministra obrane Luke Bebića od 27. kolovoza 1991. godine i Zapovjedništva ZNG-a naredbom od 29. kolovoza 1991. godine. Zapovjednik postrojbe bio je Ivan Grbavac Cobra, po kojem je postrojba kasnije dobila nadimak.¹³⁷ Postrojba je dobila zadatak osiguranja važnih objekata na Tuškancu i Pantovčaku te ovlasti provoditi vojnopolicijske zadaće nad drugim pripadnicima ZNG-a. Dijelovi bataljuna odmah su ubačeni u borbeni raspored te su sudjelovali u ranim bitkama u istočnoj Slavoniji te Hrvatskoj Kostajnici, čijim je padom dio ljudstva zarobljen i odveden u koncentracijski logor na Manjači kod Banja Luke. Drugi dijelovi postrojbe sudjelovali su u blokadi i zauzimanju vojnih objekata Jugoslavenske narodne armije, uključujući i najpoznatije slučajeve zauzimanja vojnih objekata u Varaždinu i Bjelovaru. Postrojba se posebno istaknula u zauzimanju vojnog skladišta u selu Prečec kod Dugog Sela 14. rujna 1991. godine. U zauzimanju skladišta sudjelovao je 1 vod postrojbe i nisu zabilježeni veći incidenti niti gubitci u postrojbi.¹³⁸ Tijekom narednih dana sadržaj skladišta je ispražnjen unatoč pokušaju zračnog napada Jugoslavenskog ratnog vazduhoplovstva i protiv vazdušne obrane, čime je Hrvatska došla u posjed između 10000 i 20000 tona streljiva različitih kalibara, a zarobljeno je i nekoliko desetaka pripadnika JNA.¹³⁹ Odlukom načelnika GS HV-a od 23. studenog 1991. godine Zaštitni bataljun sada GS HV-a postaje 66. bataljun VP, pristožerna postrojba GS HV-a.¹⁴⁰ Taj je položaj u zapovjednom lancu postrojba zadržala sve do kraja rata.

¹³⁵ Laušić, *Vojna policija*, 156.

¹³⁶ Razgovor s J.Đ., sudionikom događaja.

¹³⁷ „66. bojna Vojne policije“, Udruga branitelja i veterana Vojne policije Domovinskog rata, Datum pristupa: 15. kolovoza 2022., <https://www.ubvvpdr.hr/66-bojna-vojne-policije/>.

¹³⁸ Laušić, *Vojna policija*, 156-158.

¹³⁹ Isto, 156.

¹⁴⁰ Isto, 158.

Postrojba sudjeluje u borbenim operacijama u sastavu operativne grupe Posavina od prosinca 1991. godine. Postrojba od siječnja 1992. godine dobiva novog zapovjednika, satnika Antu Pavlovića, jednog od zarobljenih pripadnika postrojbe prilikom pada Hrvatske Kostajnice.¹⁴¹ Kao pristožerna postrojba GS HV-a, 66. bataljun, odnosno bojna VP imala je poseban ustroj naspram drugih postrojbi VP. Postrojba je bila veća od ostalih bataljuna, odnosno bojni VP. Imala je ukupno 7 satnija, što je neobičan ustroj za bilo koju bojnu unutar bilo kojih oružanih snaga.¹⁴² Ustroj bojne izgrađen je najvećim dijelom tijekom 1992. i 1993. godine. Bataljun, odnosno bojna imala prvu i drugu satniju opće vojne policije opremljene oklopnim vozilima, tzv. BOV satnije.¹⁴³ Spomenute satnije postale su prave satnije oklopljenih vozila tek nakon vojno-redarstvene operacije „Bljesak“ zahvaljujući zarobljavanju protivničkih transportera.¹⁴⁴ Treća i četvrta satnija zaokruživale su sastav opće vojne policije bojne, a nastale su kao posljedica gašenja, odnosno apsorpiranja ssVP pri „A“ brigadama, konkretnije cijele ssVP pri 2. „A“ brigadi i dijela ssVP pri 1. „A“ brigadi tijekom 1993. godine. Osim spomenutih satnija opće vojne policije, djelovale su i satnija prometne vojne policije, antiteroristička satnija, kao i Nastavna satnija za uzgoj, dresuru, predresuru i obuku službenih zaštitnotragačkih pasa i obuku vođača pasa, uz logistički vod, službu dežurstva i KVP.¹⁴⁵ Satnik Branko Glavaš postao je novim zapovjednikom postrojbe od kolovoza 1993. godine zamijenivši satnika Roberta Streleca koji je funkciju obnašao od početka 1993. godine.¹⁴⁶ Ustroj bojne završen je u kolovozu 1994. godine, potvrđujući njen poseban status gašenjem njene kriminalističke komponente i službe dežurstva.¹⁴⁷ Bojna je sudjelovala ljudstvom u deblokadi Dubrovnika, operacijama Maslenica, Bljesak i Oluja, kako će biti pokazano.

4.2. 1. Operativna zona Osijek

Ustrojavanje postrojbi vojne policije u Slavoniji vezano je s ustrojavanjem regionalnog zapovjedništva Zbora narodne garde u Osijeku početkom kolovoza 1991. godine. Regionalno zapovjedništvo ZNG-a u Osijeku imalo je svoju satniju koja je postala jezgrom budućeg bataljona VP u Osijeku.¹⁴⁸ Bataljon VP sada 1. operativne zone Osijek osnovan je 07. prosinca 1991. godine kao 68. bataljon VP naredbom ministra obrane Gojka Šuška. Zapovjednikom je imenovan Ante Burić, koji se na funkciji nije dugo zadržao. Novim je zapovjednikom 01. siječnja 1992. godine imenovan Ante Gilja, koji se na toj funkciji zadržao do kraja Domovinskog rata.¹⁴⁹ Bataljun je imao 5 satnija,

¹⁴¹ Isto, 159.

¹⁴² „Bojna“, *Proleksis enciklopedija online*, Datum pristupa: 15.08.2022., <https://proleksis.lzmk.hr/52273/>.

¹⁴³ Video materijal: 66. bojna Vojne policija COBRA

¹⁴⁴ Laušić, *Vojna policija*, 75,159.

¹⁴⁵ Isto, 160.

¹⁴⁶ Isto, 161.

¹⁴⁷ Isto, 64.

¹⁴⁸ Isto, 172.

¹⁴⁹ Isto, 174.

prvu i drugu satniju OVP u Osijeku, iako je druga neformalno, a kasnije i formalno bila satnija PVP. Ostale satnije OVP bile su u ostalim regionalnim i vojnim središtima, Vinkovcima, Slavonskom Brodu i Požegi.¹⁵⁰ Bataljun, odnosno bojna imala je i KVP i službu dežurstva.¹⁵¹ Postrojba je sudjelovala u svim akcijama Hrvatske vojske u kojima je sudjelovala Vojna policija, a o njima će još biti riječi.

4.3. 2. Operativna zona Bjelovar

Organiziranje postrojbi vojne policije na bjelovarskom području vezano je uz ustrojavanje tada 2. OZ Bjelovar i uz potrebu za postrojbama koje bi osiguravale netom preuzete vojarne JNA. Postrojba je dobila ime 69. bataljun VP. Njeno je ustrojavanje predloženo od strane zapovjedništva OZ Bjelovar i naređeno od načelnika GSHV tijekom listopada 1991. godine.¹⁵² Ustrojavanje je provedeno tijekom ostatka listopada i studenog 1991. godine. Dovršetakom ustrojavanja smatra se postrojavanje 80 pripadnika postrojbe u vojarni Bilogora 21. studenog 1991. godine. Zapovjednikom postrojbe imenovan je Miroslav Kopjar, a njegovim zamjenikom Josip Trogrlić. Dijelovi postrojbi bili su angažirani na prvoj crti obrane u Pakaracu i njegovoj okolici, gdje su se zadržali od formalnog osnutka postrojbe do travnja 1992. godine. Postrojba je u 1992. godinu ušla sa ustrojenim zapovjedništvom, odjeljenjima KVP i za IPD, službom dežurstva, vodovima PVP i logistike i 3 satnije OVP.¹⁵³ Prva i druga satnija OVP bile su smještene u Bjelovaru. Druga je satnija davala ljudstvo koje je formalno bilo priključeno 66. bataljunu u sastavu OG Posavina 3. OZ Zagreb.¹⁵⁴ Treća je satnija imala zapovjedništvo u Virovitici. Bataljunom je od ožujka 1992. zapovijedao dotadašnji zapovjednik njene 1. satnije Zdravko Heged.¹⁵⁵ Postrojba je odradila razmještaj u Posavinu i u istočnu Slavoniju tijekom ljeta 1992. godine.¹⁵⁶ Reorganizacijom i demobilizacijom Hrvatske vojske nakon operacije Gusar-Maslenica sada bojna je smanjena na veličinu satnije i 10. ožujka 1993. ukinuta.¹⁵⁷ Preostalo ljudstvo 69. bojne je, zajedno s ranije prisutnim sastavom 2. satnije 67. bojne, reformiralo tu satniju i nastavilo djelovati u njenom sklopu, pri čemu je Heged postao zapovjednik novoformljene 2. satnije 67. bVP.¹⁵⁸ Potreba je vojnom policijom sada ZP-a Bjelovar ipak je uvjetovala oživljavanje tradicije postrojbe kao 69. sVP novim preustrojem Vojne policije od 30. studenog 1994. godine.¹⁵⁹

¹⁵⁰ Izjava Stipe Modrića na televiziji

¹⁵¹ Laušić, *Vojna Policija*, 174.

¹⁵² Željko Karaula, „Uspomene brigadira Ivana Plasaja, zamjenika zapovjednika II. operativne zone Bjelovar, iz Domovinskog rata iz 1991. godine“, *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru* 0 (2021), br. 15, 95.

¹⁵³ Laušić, *Vojna policija*, 178.

¹⁵⁴ Isto, 179.

¹⁵⁵ Isto, 178-180.

¹⁵⁶ Isto, 180.

¹⁵⁷ Isto, 180-181.

¹⁵⁸ razgovor s R.F.

¹⁵⁹ Laušić, *Vojna policija*, 184.

Zapovijedanje postrojbom preuzeo je Josip Beljan i zadržao ga do kraja rata. Satnija je sudjelovala u operaciji Bljesak.¹⁶⁰

4.4. 3. operativna zona Zagreb

Ustrojavanjem Samostalne satnije Vojne policije pri Zapovjedništvu obrane Grada Zagreba počelo je ustrojavanje postrojbi Vojne policije na teritorijalnoj osnovi u sklopu područja odgovornosti tadašnje 3. Operativne zone Zagreb. Satnija je osnovana 20. listopada 1991. godine, a njen je zapovjednik bio poručnik Tihomir Bošnjak.¹⁶¹ Uskoro su potrebe na ratištu zahtijevale veće postrojbe VP pa se pristupilo osnivanju jedne takve postrojbe VP koja bi objedinila sve dotad prisutne postrojbe VP na području odgovornosti 3. OZ Zagreb, pokrivajući cijelo područje odgovornosti na adekvatan način. Shodno tome, temeljem usmene zapovijedi zamjenika načelnika GSHV-a general bojnika Petra Stipetića zapovjednik 3. OZ Zagreb pukovnik Stjepan Mateša naredio je osnivanje bojne VP pri 3. OZ Zagreb početkom studenog 1991. godine.¹⁶² Zapovjednikom bojne 19. studenog 1991. godine proglašen je bojni Zlatko Ribarić, a prva mobilizacija ljudstva je završena s 26. studenim, a prvobitno ustrojavanje bojne je bilo gotovo 04. prosinca.¹⁶³ Bojna je isprva bila smještena u vojarni Borongaj, a od 27. prosinca u vojarni Kralj Tomislav na Črnomercu. Bojna je po ustroju imala 4 satnije, od kojih su 3 bile satnije opće VP, a 1 je bila prometna satnija.¹⁶⁴ Od tri satnije opće VP jedna je bila pričuvna.¹⁶⁵ Postrojba je odmah po završetku ustroja preuzela obavljanja vojnopolicijskih zadaća, a već je 09. prosinca mješoviti sastav postrojbe jačine 1 satnije upućen u ispomoć u 1. OZ Osijek, gdje se zadržao do lipnja 1992. godine.¹⁶⁶ Bojna je do travnja 1992. godine apsorbirala druge postrojbe VP koje su djelovale na području 3. OZ Zagreb, osim ssVP-a pri „A“ brigadama.¹⁶⁷ Preustroj VP od siječnja 1993. zahvatio je i 67. bVP. Ona apsorbira veći dio preostalog ljudstva dotad samostalnih 69. i 70. bVP nakon njihova gašenja u ožujku 1993. godine.¹⁶⁸ Preustroj je dovršen do svibnja te godine, čime su dotad samostalne 69. i 70. bVP postale satnijama unutar bojne. Bojna je time pokrivala teritorijalno najveći prostor od svih bojni, obuhvaćajući zone odgovornosti čak triju zbornih područja, bjelovarskog, zagrebačkog i karlovačkog. Posljednji preustroj bojne dogodio se krajem 1994. godine. Satnije nastale gašenjem 69. i 70. bVP izdvojene su iz njenog sastava i ustrojene kao samostalne satnije VP svojih zbornih područja, ali je bojna zadržala tri satnije OVP preustrojem

¹⁶⁰ Zahvala G.P. za informaciju

¹⁶¹ „67. bojna Vojne policije“, Udruga branitelja i veterana Vojne policije Domovinskog rata, Datum pristupa: 15.08.2022., <https://www.ubvvpdr.hr/67-bojna-vojne-policije/>.

¹⁶² Laušić, *Vojna policija*, 163.

¹⁶³ Isto, 163-164.

¹⁶⁴ razgovor s R.F.

¹⁶⁵ razgovor s R.F.

¹⁶⁶ Laušić, *Vojna policija*, 164.

¹⁶⁷ Isto, 166-167.

¹⁶⁸ Isto, 166-167, 180, 187.

u satniju voda vojne policije u Sisku, gdje je i novoustrojena satnija imala središte.¹⁶⁹ Ovakav raspored 67. bVP je zadržala do kraja rata. Bojna je davala ljudstvo u združene snage VP koje su sudjelovale u operaciji deblokade Dubrovnika i oslobađanja juga Hrvatske te u interventnim skupinama i združenoj bojni VP koje su sudjelovale u napadačkoj, odnosno obrambenoj fazi operacije Maslenica. O ovim će operacijama i sudjelovanju postrojbi VP u njima još biti riječi.

4.5. 4. operativna zona Karlovac

Prva postrojba vojnopolicijske naravi na karlovačkom području bila je skupina za osiguranje u sklopu 110. brigade HV/ZNG-a ustrojena u rujnu 1991. godine. Naredbom Luke Jančija, tada neformalnog zapovjednika obrane Karlovca, postrojba krajem rujna prerasta u vod pod zapovjedništvom Tihomira Tonžetića.¹⁷⁰ Naredbom Izidora Češnjaja, zapovjednika novoustrojene 4. OZ Karlovac, koja je ustrojena 14. listopada 1991. godine, počeo je rad na ustrojavanju postrojbe VP primjerene djelovanju na području jedne operativne zone. Rad je ometen pogibijom zapovjednika postrojbe Tonžetića 22. listopada, a novim je zapovjednikom postavljen Ivan Štranjger. Štranjgera je sredinom studenog zamijenio Ferdinand Šikić, pod čijim je zapovijedanjem dovršeno ustrojavanje bataljuna i izvršeno prvo postrojavanje u vojarni Kupa 21. studenog 1991. godine. Pripadnici bataljuna još tijekom ustrojavanja upućeni su na prvu crtu bojišnice u Turnju te u blokadu preostalih vojnih objekata u gradu i okolici. Istaknuli su se u zauzimanju skladišta Jamadol 04. studenog 1991. godine.

Bataljunom je od travnja 1992. godina zapovijedao Zdravko Antolković. Tijekom 1992. godine nastavljeno je materijalno i organizacijsko jačanje bataljuna tako da je u kolovozu 1992. godine mogao biti domaćin prvim Športskim igrama Vojne policije. Pripadnici bataljuna dali su ljudstvo u borbenu bojnu VP u akciji Maslenica.¹⁷¹ Bataljun je početkom ožujka 1993. preuzeo Vladimir Sertić. Bataljun je zahvaćen demobilizacijom i reorganizacijom Hrvatske vojske nakon operacije te je ugašen 30. ožujka 1993. godine. Prilikom gašenja bataljuna dio ljudstva je demobiliziran, a preostali dio jačine jedne satnije je ustrojen kao 3. satnija OVP 67. bVP. Potrebe za postrojbom VP pri ZP Karlovac ipak su stvorile uvjete za nastavkom tradicije postrojbe koja je reustrojena 30. studenog 1994. godine kao 70. sVP. Zapovijedanje postrojbom preuzeo je njen stari zapovjednik Vladimir Sertić. Pripadnici postrojbe sudjelovali su u borbenim operacijama tijekom operacije Oluja.¹⁷²

¹⁶⁹ Isto, 166-167.

¹⁷⁰ Isto, 185.

¹⁷¹ Isto, 186.

¹⁷² Isto, 187-188.

4.6. 5. operativna zona Rijeka

Razvoj vojnopolicijskih postrojbi u zoni odgovornosti 5. operativne zone Rijeka počinje ustrojavanjem voda za posebne namjene u sklopu Zbora narodne garde u Otočcu. Vod je ustrojen 24. kolovoza 1991. godine i vodio ga je Dražen Bobinac. Tijekom rujna 1991. ustrojen je vod VP pri zapovjedništvu operativne zone.¹⁷³ Vod je tijekom studenog 1991. godine ojačavan u 2 navrata. Prvi put 03. studenog temeljem mobilizacije i drugi put nakon 17. studenog kada se postrojbi priključila skupina namjenski okupljena u hotelu Učka na istoimenoj planini 17. studenog. Vod i ojačanja poslužili za ustrojavanje zapovjedništva i 1. satnije 71. bataljuna VP.¹⁷⁴ Druga je satnija okupljena tijekom prosinca od ljudstva iz postrojbi vojnopolicijske namjene pri drugim postrojbama HV-a na prostoru Kvarnera, Like i Gorskog kotara, poput postrojbe Hrvatskog vojnog redarstva u Senju. Ta je postrojba jačine voda osnovana u rujnu i djelovala na senjskom području kao vojna policija Senjskog bataljuna ZNG-a, odnosno HV-a i uklopljena u 71. bataljun VP do kraja 1991. godine.¹⁷⁵ Ustrojavanje bataljuna je dovršeno do kraja godine. Zapovjednik je bio Mijo Borčić.¹⁷⁶ Uz dvije satnije OVP, bataljun je imao odjeljenje KVP, logistički i vod PVP te sanitetsku službu. Zapovijedanje postrojbom 15. travnja 1992. godine preuzeo je bojniki Goran Vrban, dotadašnji zapovjednik 1. satnije 68. bataljuna VP.

Preustroj Hrvatske vojske tijekom prve polovice 1993. godine zahvatio je i 71. BVP. Postrojba nije ugašena, već je ojačana, te je, s obzirom na smanjenu prijetnju gradu Rijeci, težište djelovanja stavljeno na samu crtu bojišnice. Postrojba je dobila vod antiterorističke naravi te desetinu zaštitnotragačkih pasa i vodiča. Dotadašnji odjeljenja u sklopu zapovjedništva uzdignuta su na ustrojbenu razinu odsjeka. Druga satnija bojne izmještena je u Gospić iz Rijeke. Zapovjednikom bojne 08. travnja 1995. godine imenovan je natporučnik Luka Matanić, dotadašnji zapovjednik 2. satnije u bojni. Bataljun, odnosno bojna, tijekom svojeg je postojanja davala ljudstvo na ispomoć van svojeg izvornog područja odgovornosti, poput odrađivanja nekoliko tura u istočnoj Slavoniji i Posavini ujesen 1992. godine.¹⁷⁷ Postrojba je također imala posebnu odgovornost u obavljanju redovnih vojnopolicijskih zadaća koje se odnose na osiguranje ključnih prometnih pravaca između sjevera i juga Hrvatske. Njeni su pripadnici, zajedno s djelatnicima MUP-a, osiguravali mir i neometano prometovanje njima tijekom čitavog ratnog razdoblja. Pripadnici su sudjelovali u operacijama Gusar-Maslenica i Oluja obavljajući i borbene i neborbene zadaće te u akciji Medački džep obavljajući samo redovne vojnopolicijske zadaće.¹⁷⁸

¹⁷³ Isto, 189.

¹⁷⁴ Isto, 191.

¹⁷⁵ Isto, 189-190.

¹⁷⁶ Isto, 191.

¹⁷⁷ Isto, 192.

¹⁷⁸ Isto, 193.

4.7. 6. operativna zona Split

Vojna policija u zoni odgovornosti 6. OZ ima svoje početke unutar 4. „A” brigade ZNG-a. Razvojni put budućeg 72. bataljuna VP, odnosno buduće 72. bVP time se razlikuje od ostalih postrojbi VP čiji je postanak vezan uz osnivanje operativnih zona ZNG-a, podudarajući se donekle s nastankom 66. bVP. Naredbom Ive Jelića, zapovjednika 4. „A” brigade ZNG-a, od 04. kolovoza 1991. godine osnovan je vod vojne policije unutar brigade, ali za razliku od istovremenog Zaštitnog bataljona, VP nije konzumirala neku drugu sastavnicu odgovarajuće brigade. Vod je sudjelovao u borbama oko Kruševa tijekom rujna 1991. godine. Postrojba je organizacijski rasla i prerasla u ssVP pri 4. brigadi. Njen je zapovjednik bio Ivan Maretić. Tijekom jeseni osnivani su vodovi VP koji su djelovali pri drugim postrojbama unutar OZ Split.

Osnivanje bataljuna, kasnije bojne, veže se uz obilazak OZ od strane zapovjedništva UVP tijekom prosinca 1991. godine. Uočena je potreba za stvaranjem postrojbe koja bi, po uzoru na već ustrojene postrojbe VP, rukovodila djelovanjem VP na čitavoj zoni odgovornosti OZ Split. Postrojba je dobila ime 72. bataljun Vojne policije i po ustroju je integrirala ssVP pri 4. „A” brigadi i vodove koji su već postajali po mjesnim brigadama HV-a. Zapovijedanje je preuzeo bojnik Žarko Tole, ali je on smijenjen tijekom 1991. godine, a novim je zapovjednikom proglašen Zdravko Galić.¹⁷⁹ Postrojba je po ustroju imala satnije OVP u Sinju i Šibeniku te samostalne vodove u Zadru i Rogoznici.¹⁸⁰

Restrukturiranje HV-a tijekom prve polovice 1993. godine zahvatilo je i 72. BVP, iako su neke promjene izvršene ranije. Konkretno, Mihael Budimir je od rujna 1992. godine preuzeo zapovijedanje tada još uvijek bataljunom. On je zapovijedao postrojbom do kraja Domovinskog rata.¹⁸¹ Bojna je ojačana na način da je vod u Zadru ojačan na razinu satnije OVP, a postrojba je dobila novu satniju u Dubrovniku koja je preuzela ljudstvo i djelokrug dotadašnjeg voda koji je u gradu djelovao u sklopu dotadašnje 73. sVP.¹⁸² Bojna je sudjelovala u svim akcijama Hrvatske vojske vođenim na jugu Hrvatske te u akcijama na teritoriju BiH od zime 1994. godine, sudjelujući i u borbenim i u neborbenim zadaćama.¹⁸³ Njen je poginuli pripadnik Ante Bužančić, koji je poginuo u sukobima sa VRS kod HE Bočac u sklopu operacije Južni Potez, predzadnji poginuli branitelj u Domovinskom ratu.¹⁸⁴ i

Ratni put ove postrojbe obilježen je i kontroverzama vezanima za ratne zločine u zatvoru Kuline u Šibeniku i u ratnoj luci Lora u Splitu. Pripadnici 2. satnije 72. bVP koji su upravljali

¹⁷⁹ Isto, 195

¹⁸⁰ Zebec, Perić, 87.

¹⁸¹ Laušić, *Vojna policija*, 198.

¹⁸² Zebec, Perić, *Vojna policija*, 87; Laušić, *Vojna policija*, 206.

¹⁸³ Laušić, *Vojna policija*, 203.

¹⁸⁴ Isto, 204.

zatvorom u Kulinama u razdoblju od svibnja do rujna 1993. godine terete se za ratne zločine protiv zatočenih civila i pripadnika srpskih paravojskih formacija. Prvostupanjska nepravomoćna presuda donesena je 29. ožujka 2017. godine od strane Županijskog suda u Splitu. Njome su dvojica pripadnika 2. satnije 72. bVP, Damir Boršić i Miroslav Periša, proglašeni krivima i osuđeni na dvije godine zatvora.¹⁸⁵ Postupak je u trenutku pisanja rada i dalje u tijeku.

Suđenje za ratne zločine u zatvoru Ratne luke Lora podijeljeno je u slučajeve Lora I i Lora II. Ratni zločini su se događali od ožujka do rujna 1992. godine. Slučaj Lora I obuhvaća ratne zločine i zločine protiv zarobljenih civila. Optužnicom su bili obuhvaćeni pripadnici 72. bVP Tomislav Duić kao zapovjednik zatvora, Tonči Vrkić kao njegov zamjenik; Miljenko Bajić, Josip Bikić i Davor Banić, kao pripadnici interventne grupe – voda, te Emilio Bungur, Ante Gudić i Anđelko Botić kao stražari. Nepravomoćna prvostupanjska osuđujuća presuda donesena je 02. ožujka 2006. godine. Njome su Duić i Vrkić kao odgovorni zapovjednici osuđeni na 8 godina zatvora, Banić na 7 godina, a ostali na 6 godina zatvora.¹⁸⁶ Presudu je potvrdio Vrhovni sud Republike Hrvatske presudom od 06. veljače 2007. godine, učinivši je pravomoćnom.¹⁸⁷ Duić, Bajić, Bikić i Bungur u trenutku izricanja presude nisu bili dostupni pravosudnim tijelima, stoga je za njih nakon privođenja na sud proveden ponovni postupak. Bikić je postao dostupan pravosuđu 18. studenog 2008. godine, što je diktiralo ponovno pokretanje sudskog procesa. Bikić je na ponovljenom suđenju pred Županijskim sudom u Splitu priznao krivnju za sve što mu se stavljalalo na teret te je 29. prosinca 2009. pravomoćno osuđen na 4 godine zatvora.¹⁸⁸ Bajić je postao dostupan pravosuđu 25. rujna 2010. godine¹⁸⁹ te je u ponovljenom postupku pred Županijskim sudom u Splitu 14. svibnja 2012. godine pravomoćno osuđen na 4 godine i 6 mjeseci zatvora.¹⁹⁰ Bungur je postao dostupan pravosuđu 24. kolovoza 2015. godine¹⁹¹, a Duić 19. veljače 2016. godine.¹⁹² Slučajevi Lora I i Lora II u njihovom su slučaju objedinjeni u jedinstveni postupak prilikom obaveznog ponovnog pokretanja procesa.¹⁹³ Obojici je

¹⁸⁵ Županijski sud u Splitu, K-Rz-1/12.

¹⁸⁶ Županijski sud u Splitu, K-93/04.

¹⁸⁷ Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž 456/2006-9

¹⁸⁸ Ines Brajević, „Josipu Bikiću četiri godine zatvora za ratni zločin u Lori“, *Večernji list* (Zagreb), online izdanje, 29.12.2009., Datum pristupa: 15.08.2022., <https://www.vecernji.hr/vijesti/josipu-bikicu-cetiri-godine-zatvora-za-ratni-zlocin-u-lori-73270>.

¹⁸⁹ Damir Petranović, „Uhićen bjegunac iz slučaja Lora“, *tportal.hr*, 25.09.2010., Datum pristupa: 15.08.2022., <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/uhicen-bjegunac-iz-slucaja-lora-20100925>.

¹⁹⁰ tportal/hina, „Bajiću u ponovljenom suđenju za Loru 4,5 godine zatvora“, *tportal.hr*, 14.05.2012., Datum pristupa: 15.08.2022., <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/bajicu-u-ponovljenom-sudenju-za-loru-4-5-godine-zatvora-20120514>.

¹⁹¹ D.M., „Slučaj Lora: Kod Šibenika uhićen bjegunac Emilio Bungur“, *index.hr*, 24.08.2015., Datum pristupa: 15.08.2022., <https://www.index.hr/vijesti/clanak/Slucaj-Lora-Kod-Sibenika-uhicen-bjegunac-Emilio-Bungur/837872.aspx>.

¹⁹² D.M., „Splitska policija nakon 15 godina bijega uhitila Tomu Duića, šefa Vojno-istražnog centra Lora“, *index.hr*, 19.02.2016., Datum pristupa: 15.08.2022., <https://www.index.hr/vijesti/clanak/splitska-policija-nakon-15-godina-bijega-uhitila-tomu-duica-sefa-vojnoistranog-centra-lora/876009.aspx>.

¹⁹³ Hina, „Nepravomoćne Presude u slučaju 'Lora 2' Vrkiću deset godina zatvora, Gudiću i Botiću po osam godina“, *Jutarnji list*, online izdanje, 24.04.2017., Datum pristupa: 15.08.2022., <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna->

Županijski sud u Splitu izrekao nepravomoćnu osuđujuću presudu 06. travnja 2022. godine. Duić je dobio kaznu zatvora u trajanju od 8 godina i 6 mjeseci, a Bungur 4 godine i 10 mjeseci.¹⁹⁴ Pravomoćnost presude nije potvrđena u trenutku pisanja ovog rada. Slučaj Lora II obuhvaća ratne zločine spram zarobljenih vojnika srpske strane. Optužnicom se terete Duić, Bungur, Vrkić, Gudić i Botić. Duiću i Bunguru suđenje traje, dok su Vrkić, Botić i Gudić presudom Županijskog suda u Splitu od 24. travnja 2017. godine osuđeni na jedinstvene kazne zakona zatvora, odnosno im je uzeto u obzir vrijeme provedeno u zatvoru iz slučaja Lora I. Vrkić je dobio 10 godina zatvora, a Botić i Gudić po 8 godina.¹⁹⁵

4.8. 73. bVP- Vojna policija pri Hrvatskoj ratnoj mornarici

Zapovjednik Hrvatske ratne mornarice admiral Sveto Letica naredio je osnivanja postrojbe VP u sklopu HRM-a 20. rujna 1991. godine. Postrojbom je zapovijedao Đidi Frančeski i bila je jačine voda. Druga vojnopolicijska postrojba u sklopu HRM-a ustrojena je unutar Dubrovnika u sklopu priprema za prihvat konvoja *Libertas* krajem listopada 1991. godine. O djelovanju te će postrojbe biti više riječi u nastavku rada. Razvoj HRM-a i ustroj regionalnih zapovjedništava za sjeverni i južni Jadran pratilo je osnivanje vodova VP u njima. Vod VP pri zapovjedništvu za sjeverni Jadran osnovan je 27. studenog 1991. godine u Puli, a vod pri zapovjedništvu te južni Jadran 01. prosinca u Pločama.¹⁹⁶ Raspršeni vodovi se do kraja 1991. godine, uslijed spomenutog obilaska juga Hrvatske od strane zapovjedništva UVP-a, ustrojavaju u jednu postrojbu, 73. sVP. Zapovjednikom postrojbe imenovan je Predrag Čutić, no njega je ubrzo naslijedio Siniša Odak.

Preustroj Hrvatske vojske od prve polovice 1993. godine zahvatio je 73. sVP. Satnija je ojačana i uzdignuta na razinu bojne, postavši 73. bVP od 23. veljače 1993. godine. Vodovi u Puli i Pločama uzdignuti su na razinu satnija, vod u Dubrovniku je ukinut, ali je ustrojen novi vod u Šibeniku.¹⁹⁷ Zapovjednikom postrojbe imenovan je Željko Maglov. Bojna je imala potražnu, logističku, kriminalističku, kao i službu dežurstva.¹⁹⁸ Postrojba je ovako ustrojenu strukturu i zapovjedništvo zadržala do kraja Domovinskog rata.

kronika/nepravomocne-presude-u-slucaju-lora-2-vrkicu-deset-godina-zatvora-gudicu-i-boticu-po-osam-godina-5951865.

¹⁹⁴ Hina, „Presuda za ratni zločin u Lori: Zapovjednik dobio 8 i pol godina zatvora, čuvar 4 godine i 10 mjeseci“, *Jutarnji list*, online izdanje, 06.04.2022., Datum pristupa: 15.08.2022., <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/presuda-za-ratni-zlocin-u-lori-zapovjednik-dobio-8-i-pol-godina-zatvora-cuvar-4-godine-i-10-mjeseci-15180384>.

¹⁹⁵ Hina, „Nepravomoćne Presude u slučaju 'Lora 2' Vrkiću deset godina zatvora, Gudiću i Botiću po osam godina“, *Jutarnji list*, online izdanje, 24.04.2017., Datum pristupa: 15.08.2022., <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/nepravomocne-presude-u-slucaju-lora-2-vrkicu-deset-godina-zatvora-gudicu-i-boticu-po-osam-godina-5951865>.

¹⁹⁶ Laušić, *Vojna policija*, 205.

¹⁹⁷ Isto, 206.

¹⁹⁸ Zebec, Perić, *Vojna policija*, 89.

Postrojba je u nekoliko aspekata bila specifična u odnosu na ostale postrojbe VP. Ona je imala teritorijalnu nadležnost na Jadranskom moru, uključujući i otoke. Kako bi mogla obavljati sve zacrtane vojnopolicijske zadaće, jedina je imala je vod pomorske vojne policije koji je bio opremljen plovilima kojima se nadzirala obala i vršilo osiguranje mornaričke infrastrukture smještene na otocima. Postrojba je imala i drugačiju opremu od ostalih postrojbi VP. Primjerice, njeni su pripadnici nosili plave uniforme.

Postrojba je djelovala i izvan svoje nominalne zone odgovornosti, sudjelujući u borbenim djelovanjima na kopnu, pomažući druge postrojbe VP, pri čemu je uglavnom djelovala s 72. bVP. Postrojba je držala i prve crte bojišnice u selima Miljevačkog platoa u ljeto 1993. godine.¹⁹⁹ Njeni pripadnici sudjelovali su u operacijama Miljevački plato, Gusar-Maslenica, Oluja i u operacijama u BiH nakon Oluje kao ispomoć 72. bVP.²⁰⁰

4.9. 74. sVP- Vojna policija pri Hrvatskom ratnom zrakoplovstvu i protuzračnoj obrani

Ustrojavanje postrojbi VP pri HRZ i PZO vežu se uz ustrojavanje zrakoplovnih baza do kojeg je došlo uslijed razvoja HRZ i PZO tijekom 1992. godine. Tijekom 1992. godine ustrojeni su vodovi VP pri zapovjedništvu HRZ i PZO u Zagrebu 01. travnja, pri Zrakoplovnoj bazi Pula u veljači 1992. te vod u listopadu koji je trebao preuzeti, i na koncu preuzeo, Zrakoplovnu bazu Zemunik kod Zadra.²⁰¹ Temeljem zapovijedi UVP od 01. ožujka svi su ovi vodovi stavljeni pod jedinstvenu zapovjednu strukturu, oformivši 74. sVP te su funkcionirali kao njeni detaširani vodovi. Zapovjednik postrojbe od formiranja do kraja rata bio je Franjo Šoljić.²⁰² Satnija je rukovodila osiguranjem zračnih baza sve do kraja rata. Unutar vodova postajala je podjela na OVP i PVP, a satnija je imala i odsjek KVP, skupine za traganje i spašavanje, zaštitnotragačkih pasa i vodiča te za minskoeksplozivnu zaštitu. Upravo je skupina za traganje i spasavanje bila jedinstvena ustrojbeno cjelina u odnosu na druge postrojbe VP. Njena je namjena bila potraga za oborenim pilotima i članovima posada letjelica HRZ i PZO te organiziranje i osiguranje evakuacija njih ili njihovih tijela. Skupina je bila angažirana na potrazi za Rudolfom Perišinom prilikom njegova obaranja 02. svibnja 1995. godine tijekom operacije Bljesak. Satnija je bila zadužena i za preuzimanje zračnih baza u Udbini i Željava nakon što su iste zauzele drug postrojbe HV prilikom operacije Oluja.²⁰³

¹⁹⁹ Gordan Laušić, „Dupini“, *Hrvatski vojnik* 27.08.1993., 81-82.

²⁰⁰ Laušić, *Vojna policija*, 206-208.

²⁰¹ Isto, 210-211.

²⁰² Isto, 211.

²⁰³ Isto, 213.

4.10. 8. Ikojurišna brigada VP HV

Potreba za postrojbama sposobnim djelovati u borbenim zadaćama na prvoj crti bojišnice postala je očita tijekom djelovanja združenih snaga VP na južnom bojištu tijekom kolovoza i rujna 1992. godine. Prvi je puta artikulirana na sastanku u UVP nakon povratka glavnine ljudstva s bojišta. Potrebu je prepoznao i GSHV te je UVP dobila zapovijed formirati postrojbu koja bi bila u jačini brigade i profesionalnog sastava. Brigada je trebala biti laka pješачka brigada sa organskim lakim i srednjim topničkim te lakim oklopnim sustavima za potporu te biti sposobna djelovati bilo gdje u punom sastavu, gdje bi dolazak na problematično područje bio u najkraćem mogućem vremenskom roku. Kratak dolazak na zadano mjesto bio je zajamčen organskim zračnim prijevoznim sredstvima koje je brigada također trebala imati. Proklamirani uzor bile su postrojbe brzog reagiranja koje su postojale u okviru vojnopolicijskih organizacija nekih zapadnoeuropskih država.²⁰⁴

Plan ustroja prihvaćen je od strane načelnika GS HV 13. travnja 1993. godine te je započeo intenzivan rad na ustrojavanju brigade. Vojarna Monumenta u Puli određena je za matičnu bazu brigade. Brigada je ustrojena kao 8. profesionalna brigada HV punim imenom 8. Ikojurišna brigada VP HV.²⁰⁵ Zapovjedništvo je činilo tridesetak ljudi uglavnom iz sastava VP, ali su zapovjednik brigade, Ivan Rašić, i načelnik stožera, Marijan Mužinić, došli iz postrojbi izvan VP. Rašić je došao iz 1. gbr, a Mužinić iz 119. br. HV. Zapovjedništvo brigade zaokružili su Andrija Fiamengo, dotad pripadnik 66. BVP, koji je preuzeo rukovođenje logistikom brigade i bivši zapovjednik 70. bVP Zdravko Antolković koji je određen za zapovjednika vojarne.²⁰⁶ Ustrojavanje i obuka brigade je završena do rujna 1993. godine čime je brigada osposobljena za borbena djelovanja.²⁰⁷ Brigada je u listopadu upućena na pokupsko ratište, preuzimajući dio prve crte bojišta, gdje se zadržala oko 3 mjeseca. Brigada je 06. siječnja 1994. godine izmještena u Slano i Dubrovnik gdje je preuzela dio prve crte na Južnom bojištu.²⁰⁸ Razvojem doktrine upotrebe VP tijekom 1994. godine odustalo se od razvoja većih borbenih postrojbi VP tako da je 8. br. prestala postojati, uklopivši se tijekom ljeta 1994. godine u 1. hrvatski gardijski zdrug.²⁰⁹

4.11. Vod Vojne policije 1. hrvatskog gardijskog zdruga

Prvi hrvatski gardijski zbor osnovan je naredbom predsjednik RH od 25. veljače 1994. godine kao ustrojbeni cjelina koja je trebala objediniti protokolarne predsjedničke postrojbe, dio obavještajne zajednice i objediniti postojeće specijalne postrojbe unutar Hrvatske vojske u jednu veću

²⁰⁴ Isto, 221.

²⁰⁵ Isto, 222.

²⁰⁶ Isto, 221-222.

²⁰⁷ Isto, 222.

²⁰⁸ Isto, 225.

²⁰⁹ Josip Lucić, *Prvi hrvatski gardijski zdrug*, (Zagreb: Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, 2011.), 69.

postrojbu. Postrojba je trebala biti brigadne veličine te sposobna sudjelovati u konvencionalnim borbenim zadaćama, kao i u zadaćama iz domene specijalnih snaga.²¹⁰ Elitna borbena postrojba 1. hrvatskog gardijskog zbora dobila je ime 1. hrvatski gardijski zdug. Prvi hrvatski gardijski zdug je postrojba nastajala od kraja ožujka 1994. godine do rujna 1994. godine objedinjavanjem više specijalnih borbenih postrojbi poput Bojne Zrinski i Bojne Frankopan te spomenute 8. lakojurišne brigade VP HV.²¹¹ Pripadnici 8. lakojurišne brigade VP HV uglavnom su tvorili 1. i 2. gardijsku oklopno mehaniziranu bojnu Zdruga. Prvi hrvatski gardijski zdug činile su, osim spomenutih bojni, 3. gardijska padobranska bojna, 4. domobranska mehanizirana bojna i 5. zrakoplovna skupina. Zapovjednik je uza sebe imao zapovjednu satniju, zapovjedništvo i stožer te posebnu postrojbu VP jačine ojačanog voda.²¹² Ojačani vod VP 1. HGZ imao je unutar sebe odjeljenja za sve subspecijalnosti VP i službu dežurstva. Njegovi su pripadnici imali zadaću osiguranja objekata Hrvatske izvještajne službe i Ureda nacionalne sigurnosti te obavljanje tradicionalnih vojnopolicijskih zadaća spram pripadnika Zdruga. Njihova je specijalnost u odnosu na druge postrojbe VP to što su bili jedina postrojba VP koja tijekom Domovinskog rata nije bila podređena UVP nego je pratila zapovjedni lanac nadređen ostalim sastavnicama 1. hrvatskog gardijskog zdruga. Vod je formalno podređen UVP tek 1997. godine.²¹³

4.12. Nastavno središte Vojne policije

Nastavno središte Vojne policije svoj je razvojni put započelo kao Nastavna satnija Vojne policije. Njen je nastanak posljedica razvoja odgojnih i obučnih kapaciteta Hrvatske vojske u prvoj polovici 1992. godine. Potreba za njima bila je jasno izražena prethodne godine, a u ožujku 1992. godine dodatno je porasla jer je tada prva generacija vojnih obveznika upućena na služenje vojnog roka. Ministarstvo obrane RH je zamislilo trajanje služenja vojnog roka u dužini od 10 mjeseci. Razdoblje se dijelilo na tri faze- temeljnu obuku, specijalističku obuku i završnu obuku. Prva dva razdoblja trajala su po dva mjeseca i provodila su se u vojarnama i obučnim centrima, a treće je razdoblje trajalo 6 mjeseci i provodilo se izravno u sklopu postrojbi HV, katkad i na prvoj crti bojišnice.²¹⁴

Uprava je Vojne policije uvidjela potrebu za specijalističkom vojnopolicijskom obukom postojećih djelatnika, ali i za prihvatom i obukom dijela ročne vojske koja je počinjala od ožujka 1992. godine. Ustrojavanje Nastavne satnije Vojne policije povjereno je trojici časnika UVP, Matku Baliću, Branku Cvitanoviću i Anti Šimatoviću. Njih su trojica napravili prvi Privremeni nastavni plan

²¹⁰ Isto, 62.

²¹¹ Isto, 63-69.

²¹² Isto, 63.

²¹³ Zebec, Perić, *Vojna policija*, 101.

²¹⁴ Laušić, *Vojna policija*, 214-215.

i program specijalističke izobrazbe za ročnike Vojne policije. Plan je odobren od strane zapovjedništva UVP 20. travnja 1992. godine, čime je satnija mogla započeti s radom. Balić je izabran za prvog zapovjednika postrojbe. Satnija je isprva bila smještena u Skradu, gdje je tijekom 07. i 08. svibnja zaprimila prve polaznike. Smještaj u Skradu bio je privremen jer se čekalo uređenje dijela delničke vojarne za potrebe rada satnije. Radovi su bili gotovi do lipnja tako da je satnija mogla useliti u prostor.²¹⁵

Satnija je nastavila razvoj i u 1993. godini. Razvojem satnije omogućeno je vršenje tečaja za ovlaštene službene osobe za nove i postojeće pripadnike VP. Satnija je nastavljena jačati te je, shodno stanju i potrebama, 20. svibnja 1993. godine uzdignuta u Nastavno središte Vojne policije.²¹⁶ Postrojba je 01. lipnja dobila novog, doduše privremenog zapovjednika, u osobi Ante Šimatovića. On je funkciju vršitelja dužnosti zapovjednika obnašao do 30. rujna, a od 01. listopada stalnim je zapovjednikom imenovan bojnik Branko Katalinić. Katalinić je funkciju obnašao do kraja Domovinskog rata. Središte je 12. rujna preselilo u namjenski uređenu vojarnu Senjak na Oranicama u Zagrebu, čime je dobilo adekvatan prostor za daljnji razvoj i obuku većeg broja ljudi.²¹⁷ Nastavno je središte Vojne policije do kraja Domovinskog rata moglo vršiti specijalističku vojnopolicijsku obuku za ročnike, vojnike i dočasnike, dok je daljnjim razvojem isto omogućeno i za časnike nakon Domovinskog rata. Tečaj za dočasnike VP trajao je 6 tjedana, a za časnike 8 tjedana. Središte je, u suradnji sa 67. bVP, vršilo i subspecijalističku obuku za PVP.²¹⁸ Krajem Domovinskog rata postrojba je, osim od spomenutih tečaja, bila ustrojena od dvije nastavne satnije, zapovjedništva i logističkog voda.²¹⁹

Obrazovanje i specijalistička obuka kadrova predstavljali su veliki problem za djelovanje VP tijekom rata. Vojna je policija krajem 1991. godine bila sastavljena od četiri petine pričuvnog i jedne petine djelatnog sastava.²²⁰ Velika većina ljudstva nije imala odgovarajuću obuku, a problem je bio i djelomično u zakonskoj podlozi jer vojni policajci nisu bili ovlaštene službene osobe. Prilikom ustrojavanja još Nastavne satnije već je, dakle, postojao veliki broj ljudi koje je bilo potrebno obučiti i preobučiti. Nije postajala infrastruktura, a ni pedagoška podloga po kojoj bi se radilo, već je sve moralo biti ustrojavano i rješavano u hodu, pri čemu dio problema nije bio riješen tijekom čitavog rata. Primjerice, barem dio ljudstva koji je stupio u VP još tijekom ljeta 1993. godine nije bio poslan na tečaj za ovlaštenu službenu osobu sve do 1996. godine.²²¹ Prvi naraštaj dočasnika je specijalističku

²¹⁵ Isto, 215.

²¹⁶ Zebec, Perić, *Vojna policija*, 97.

²¹⁷ Laušić, *Vojna policija*, 217.

²¹⁸ Isto, 141

²¹⁹ Isto, 216.

²²⁰ Isto, 38.

²²¹ Razgovor sa S.R.

obuku unutar NSVP završio tek u prvoj polovici 1995. godine, što znači kako veliki dio dočasničkog kadra nije imao adekvatnu obuku. Stanje je donekle popravljano tečajevima koji su se organizirali u dočasničkim školama i u Hrvatskom vojnom učilištu, izvan VP.²²² Slično se može ustvrditi i za časnički kadar. Školovanje za subspecijalizacije, poput KVP i PVP, provodilo se na adekvatan način ponajprije zahvaljujući suradnji s MUP-om, a prvi je endogeni tečaj za PVP proveden tek u ožujku 1995 godine.²²³

²²² Ante Nazor, „Počeci izobrazbe dočasnika HV-a u Domovinskom ratu“, *Polemos* 8 (2005), br. 1-2, 24.

²²³ Laušić, *Vojna policija*, 141.

5. Posebnosti djelovanja vojne policije u najtežim bitkama Domovinskog rata

5.1. Vukovar

Bitka za Vukovar smatra se najtežom bitkom Domovinskog rata na teritoriju Republike Hrvatske. Na vukovarskom području napetosti su počele sa predizbornom kampanjom uoči prvih demokratskih izbora u tada još Socijalističkoj Republici Hrvatskoj u svibnju 1990. godine.²²⁴ Pobjednik izbora na republičkoj razini bila je Hrvatska demokratska zajednica koja je poprimala obilježja hrvatskog nacionalnog pokreta. Ipak, na lokalnoj razini u kotaru Vukovar pobjedu je odnio Savez komunista Hrvatske- savez demokratskih promjena. Stranka se na vukovarskom području profilirala kao koalicija umjerenijih političara svih nacionalnosti sklonih kompromisu.²²⁵

Mjeseci nakon izbora protekli su u napetom ozračju. Srpska demokratska stranka, osnovala je svoje mjesni ogranak u Vukovaru tek 10. lipnja 1990. godine, ne sudjelujući aktivno na izborima u vukovarskom kotaru. Njeno članstvo počelo je vršiti sve jači pritisak na mjesne dužnosnike iz redova SKH-SDP kako bi se oni odmetnuli od središnjice stranke te prešli u njene redove.²²⁶ Njihovo lobiranje rezultiralo je odlaskom Slavka Dokmanovića, legalno izabranog načelnika vukovarskog kotara iz redova SKH-SDP-a, na miting u organizaciji SDS-a u Srbu 25. srpnja iste godine. Tijekom posjeta mitingu postao je članom u Srpskg narodnog vijeća, SDS-u paralelne organizacijske strukture srpskog naroda u Hrvatskoj, iako nije formalno pristupio SDS-u.²²⁷ Dokmanović je bio etnički Srbin iz Trpinje.²²⁸ Kako je u dijelovima ostatka Hrvatske za značajnim udjelom pučanstva srpske nacionalnosti tijekom ljeta 1990. godine izbijala otvorena pobuna protiv republičkih vlasti, pojavila se bojazan kako će se sličan razvoj događaja ponoviti i na vukovarskom području, što je izbjegnuto. Dokmanović je privremeno smirio stanje odstupanjem iz SNV-a nakon reakcije oporbe i nekih dijelova svoje stranke.²²⁹

Istovremeno s pobunom dijela srbijanskog stanovništva u Hrvatskoj, nove su republičke vlasti započele s ustrojavanjem novih policijskih formacija kako bi se u najvećoj mogućoj mjeri osigurala odanost policije kao jedine tada legalne dostupne oružane formacije. Tečaj Prvi hrvatski redarstvenik službeno je započeo tijekom srpnja 1990. godine, ali su već tijekom lipnja vršene

²²⁴ Vladimir Filipović, „Stranačka politika u Vukovaru 1990.-1991.“, *Anali hrvatskog politološkog društva: časopis za politologiju* 16(2009), br. 1: 102.

²²⁵ Filipović, „Stranačka politika“, 98-101.

²²⁶ Isto, 103.

²²⁷ Isto, 104-105.

²²⁸ Isto, 103.

²²⁹ Isto, 105.

pripreme i stvarani popisi potencijalnih dobrovoljaca putem mjesnih HDZ-ovih ogranaka kako je bio slučaj i na vukovarskom području. Skupina dragovoljaca iz vukovarskog kraja je tako okupljena i tijekom srpnja poslana u Zagreb na obuku. Oni su krajem kolovoza završili obuku i bili raspoređeni u matične postaje pa tako i u Policijsku upravu Vukovar. Drugi naraštaj policajaca obučanih pod egidom demokratskih vlasti u Hrvatskoj započeo je s obukom 05. listopada 1990. godine, pri čemu se novačenje odvijalo po sličnom principu. Njihova je obuka završena do 20. prosinca, nakon čega su vraćeni u matične policijske postaje.²³⁰ Time je do kraja 1990. godine na vukovarskom području ustrojena takva policijska organizacija na koju se republička vlast mogla pouzdati, čak i ako bi joj značajan dio njenog sastava iz različitih razloga otkazao poslušnost.

Novi val napetosti zahvatio je vukovarsko područje istovremeno kada su se napetosti pojačale i na drugim područjima, u proljeće 1991. godine. Kulminacija oružanih obračuna između hrvatske policije i paravojsnih srpskih formacija bila je od 01. do 03. ožujka u Pakracu i 31. ožujka na Plitvičkim Jezerima. Potonji događaj poznat je i kao Krvavi Uskrs jer je u njemu pala prva žrtva ratnih zbivanja.²³¹ Potonji je događaj također važan i za zbivanja na vukovarskom području jer su tijekom okršaja u ruke hrvatske policije dospjeli Goran Hadžić i Bora Savić, prvaci vukovarskog SDS-a. Ta je činjenica izazvala revolt kod stanovništva većinski srpskih sela okolice Vukovara u kojima su nikle barikade koje nisu uklonjene ni kada je spomenuti dvojac pušten na slobodu nekoliko dana nakon uhićenja. Također istog dana, kada su vijesti o uhićenju došle do vukovarskog područja, srbijanske paralelne strukture vlasti, tzv. Srpska autonomna oblast Slavonija, Baranja i Zapadni Srijem proglasile su odvajanje od Republike Hrvatske i pripajanje Autonomnoj oblasti Vojvodina, a dio srbijanskog kadra vukovarske policije je naprasno napustio radno mjesto.²³² Napuštanje radnog mjesta od strane srbijanskih policajaca u kombinaciji s barikadama u srpskim selima pretvorilo je ta sela u svojevrzne *no go* zone u koje sada hrvatska policija nije mogla ući kako bi uspostavila javni red i mir, iako su neki mještani tih sela srpske nacionalnosti i dalje tražili policijske intervencije.²³³ Tijekom travnja napetosti su rasle, što je dovelo do raspada općinske skupštine, a u istom je razdoblju i sam Dokmanović zauzeo radikalno prosrpsko stajalište.²³⁴

Stanje je dovelo do točke pucanja kada se dogodilo ubojstvo u selu Bršadin 01. svibnja, a hrvatska policija bila onemogućena u provedbi očevida.²³⁵ Napetosti su dovele do otmice patrole hrvatske policije u noći sa 01. na 02. svibnja u Borovu Selu, a pokušaj oslobađanja zarobljenih

²³⁰ Razgovor s J.Đ., sudionikom događaja..

²³¹ Ante Nazor, *Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih*, (Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskoga rata -Zagreb, 2011.), 55.

²³²Filipović, „Stranačka politika“, 110..

²³³Razgovor s J.Đ.

²³⁴Filipović, „Stranačka politika“, 111.

²³⁵Isto, 112.

policajaca završio je oružanim obračunom u kojem je poginulo 12 hrvatskih policajaca.²³⁶ Tragedija u Borovu Selu smatra se prijelomnom točkom u eskalaciji stanja na vukovarskom području. Lipanj je protekao naočigled mirno, sve gradske funkcije radile su u krnjem sastavu, poduzeća su još uvijek bivala aktivna u privredi, ali su se obje strane pripremale za obračun. HDZ je uspio ovladati većinom institucija u gradu, poput Radio Vukovara²³⁷, te mjesnim zajednicama.²³⁸ Tijekom srpnja i prve polovice kolovoza provedene su tzv. akcije čišćenja kojima je uspostavljena relativno čvrsta crta prema područjima koje su držali pobunjeni Srbi uz sve veću podršku JNA.²³⁹

Početak otvorenog rata smatraju se događaji od 24., odnosno 25. kolovoza 1991. godine kada je JRV napalo položaje ZNG-a na Bršadinskom silosu, pri čemu je jedan zrakoplov JRV oboren, a drugi teško oštećen. Potonjeg je dana teretno vozilo JNA, pokušavajući zaobići barikade na izlazu iz Borovog Naselja prema Borovu Selu na križanju tadašnjih Banijske ulice i Borovske ceste, naletjelo na minsko polje na prostoru Sportskog aerodroma Vukovar. JNA je istog dana pokušala izaći iz vojarnje na Sajmištu, presjekla cestovnu komunikaciju između Vukovara i Bogdanovaca i otvoreno sudjelovala u napadu na ostale dijelove grada.²⁴⁰ Otvorena faza bitke završila je predajom hrvatskih snaga u prostoru tvornice Borovo 20. studenog 1991. godine, 89 dana nakon početka otvorenog sukoba.²⁴¹

Obrana Borovog naselja ustrojena je na liniji Dom tehnike, sportski aerodrom Vukovar, Nova Banijska ulica, Lička ulica, Hercegovačka ulica, Trpinjska cesta na izlazu prema Trpinji u hostelu *Zürich*, Lipovački put kod Bobotskog kanala, Vinogradska ulica uz željezničku prugu prema Bršadinu i Bobotski kanal prema Budžaku. Obrana Budžaka bila je ustrojena kod pogona tvrtke *Građevinar* na izlazu Vinkovačke ulice prema selu Bršadin. Linija se nastavljala od Budžaka Bobotskim kanalom do njegovog ušća u rijeku Vuku na zapadnom rubu naselja Lužac. Rijeka Vuka tvorila je zapadnu barijeru prema brisanom prostoru između Lušca, odnosno Vukovara, i Bogdanovaca. Obrana prostora istočno od Lušca naslanjala se na staro korito rijeke Vuke uz Park šumu Adica, zatim na napuštenu uskotračnu željezničku prugu Vukovar-Ilača prema Sajmištu. Pruga i potok Supoderica po kojem su dijelovi naselja Sajmište dobili ime Desna i Lijeva Supoderica, a u kojima su bili najjistureniji položaji obrane prema zapadu tvorile su zapadni bok obrane Sajmišta prema brisanom prostoru prema Bogdanovcima. Linije su se nastavljale Sajmištem sve do ulice Branka Radičevića koja siječe tadašnje Proletersku ulicu i Ulicu Sajmište, držeći vojarnu JNA u gradu

²³⁶Davor Marijan, „Bitka za Vukovar“, *Scrinia Slavonica* 2 (2002), br.1: 373.

²³⁷Filipović, „Stranačka politika“, 111.

²³⁸Razgovor s J.Đ.

²³⁹Stjepan Sučić, „Značaj obrane Vukovara u stvaranju hrvatske države“, *National Security and the Future* 12 (2011), br.3: 34,36.

²⁴⁰Sučić, „Značaj obrane“, 37.

²⁴¹Isto, 50.

u potpunom okruženju od strane hrvatskih snaga. Ulica Lijeva bara tvori istočni rub naselja prema naselju Mitnica, pri čemu ulica izlazi zajedno s Ulicom Alije Alijagića na Trg Slavija, početak naselja Mitnica, tvoreći istočni rub obrane Sajmiša. Prema trgu je bio nazvan zapadni dio naselja Mitnica. Obrana je dalje na istok prolazila naseljem Mitnica, gdje je crta obrane ustrojena na istočnim prilazima gradu prema Vučedolu i Novom groblju.²⁴²

Postrojbe koje su branile grad skupljane su i ustrojavane na različite načine. Dobrovoljci i kasnije mobilizirani ljudi iz grada ustrojani su prema mjesnim odborima stanovanja.²⁴³ Organizacijom obrane od njih je 25. rujna 1991. godine ustrojena 204. brigada HV-a na način da su od ljudi iz gradskih mjesnih odbora formirane satnije brigade, a vodove satnija najčešće su činili stanovnici pojedinih ulica tih mjesnih odbora.²⁴⁴ Drugu veliku formaciju činili su pripadnici policije, kako vukovarske, tako i iz ostalih dijelova Hrvatske, poput Varaždina.²⁴⁵ Treću skupinu činili su pripadnici „A“ brigada ZNG-a, u gradu su djelovale jedna cijela bojna 3. „A“ brigade i dvije skupine 1. „A“ brigade.²⁴⁶ Četvrtu skupinu činili su pripadnici Hrvatskih obrambenih snaga koji su pristigli u grad u 3 skupine koje su sve zajedno imale 58 ljudi.²⁴⁷ Posljednje ustrojena oružana formacija koja je branila grad bila je postrojba vojne policije, formalno u sastavu 204. brigade, ali u praksi sastavljena od pripadnika više postrojbi u gradu, pri čemu su pojedinci često neformalno ulazili u sastav postrojbe i iz njega izlazili. Postrojba vojne policije u Vukovaru ustrojena je na sastancima zapovjedništva obrane Vukovara 14. i 15. rujna 1991. godine. Zadaća je povjerena od strane Branka Borkovića Mladog Jastreba, zamjenika zapovjednika obrane Vukovara, Dragi Adžagi, Josipu Đukiću i Damiru Maduni, uz pomoć Danijela Rehaka kao općinskog načelnika sekretarijata za narodnu obranu. Ustrojavanje VP bilo je potrebno upravo zbog problema autoriteta spram različitih vojnih i paravojnih formacija u gradu, ali i zbog drugih potreba za takvom pristožernom postrojbom. Postrojba je isprva bila jačine ojačanog odjeljenja i služila je kao pristožerna postrojba zapovjedništva obrane grada kako je bilo i planirano.

Drago Adžaga postao je prvim zapovjednikom postrojbe i tu je funkciju obnašao u prvim tjednima postajanja postrojbe do dolaska Alfreda Hilla u grad. Alfred Hill je u Vukovar došao krajem rujna te je preuzeo zapovijedanje vojnom policijom jer je imao Školu rezervnih oficira JNA. Postrojba je u prvim tjednima svoje egzistencije prvenstveno imala zadaću razviti se, što je i postignuto. Dosegnuta je veličina satnije sa vodovima na Mitnici, na Sajmištu, u centru Vukovara i u Borovom

²⁴² Video materijal: Kompilirano od svih epizoda serijala Heroji Vukovara.

²⁴³ Video materijal: Heroji Vukovara, sezona 1, epizoda 5 „Buđak“, Izjave Zdenka Horvata i Marka Cvitkovića

²⁴⁴ Marijan, „Bitka za Vukovar“, 375.; Video materijal: Heroji Vukovara, sezona 1, epizoda 1 „Groblje tenkova I“, Izjava Marka Babića.

²⁴⁵ Marijan, „Bitka za Vukovar“, 371.

²⁴⁶ Video materijal: Heroji Vukovara, sezona 2, epizoda 1 „Zenge“, Izjava Ivice Arbanasa Lipog; sezona 3, epizode 4 i 5, „Tigrovi 1. dio Trokatnica“ i „Tigrovi 2. dio Silos“, Izjave Vladimira Balgača Alfa i Josipa Nemeća.

²⁴⁷ Video materijal: Heroji Vukovara, sezona 2, epizoda 4 „HOS u Vukovaru“, Izjava Damira Radnića.

Naselju. Posebna komponenta postrojbe bila su tzv. „odjeljenja matoraca“, sastavljena od ljudi starije životne dobi koji nisu bili sposobni za borbene zadaće i koji su imali zadatak vršiti izviđanja, održavati red i mir u skloništima te stražariti na određenim položajima.²⁴⁸

Tijekom bitke postrojba je vršila najrazličitije borbene i neborbene zadaće. Postrojba je sudjelovala u osiguranju zapovjedništva obrane grada i ključne gradske logističke infrastrukture poput vodocrpilišta u Borovu Naselju.²⁴⁹ Vukovarska je vojna policija sudjelovala i u osiguranju vukovarske bolnice, s posebnim naglaskom na zarobljene ranjenike JNA i drugih agresorskih oružanih formacija. Vojna je policija također vršila dobavu oružja i drugog materijala iz Vinkovaca i drugih krajeva Hrvatske, primjerice njeni su pripadnici izravno bili uključeni u dopremanje 4 vukovarske haubice od 155 milimetara krajem rujna 1991. godine.²⁵⁰ Vojna je policija osiguravala i vukovarska skloništa, poput stare gradske vinarije koja je bila smještena u obronku Fruške gore ispod crkve svetog Filipa i Jakova.²⁵¹

Postrojba je borbenim zadacima sudjelovala na dva načina. Jedan od načina funkcioniranja bio je kao interventna pričuva koju je zapovjedništvo obrane slalo na najkritičnija mjesta. Dolaskom na problematično područje postrojba bi pristupila čišćenju eventualno od protivnika prethodno zauzetog područja i obrambenih položaja nastojeći vratiti stanje prije protivničkog napada. Nisu svi pripadnici postrojbe odlazili na takvu borbenu zadaću. Dio postrojbe ostajao bi u pozadini dok su borbe trajale kako bi pronašli dragovoljce ili mobilizirali ljude iz skloništa i podruma koji bi bili dovođeni na problematična mjesta kako bi popunili redove postrojbi koje su to područje branile prije pada položaja. Kada se to završilo, pripadnici vojne policije povukli bi se u svoju bazu, prepustivši položaje braniteljima tog područja. Baza vojne policije u Vukovaru bila je u tzv. „Mađarskoj školi“, zgradi gdje je danas smještena policijska postaja Vukovar, a tada je bila izmještena Mjesna zajednica Vukovar stari.²⁵² Akcija karakteristična za ovaj tip djelovanja zbilja se s početkom 29. listopada. Agresorske su snage probile crtu obrane u tadašnjoj Ulici Otokara Krešovanija napredujući ulicom Svetozara Markovića. Krešovanijevom su izbile na križanje Krešovanijeve i Prvomajske ulice prema Bogdanovcima kod trgovine *Minimarket*. Zauzeto je Cvjetno naselje, čime su branitelji na Lijevoj Supoderici upali u okruženje. Zapovjedništvo obrane poslalo je interventne postrojbe poput vojne policije i skupine 1. „A“ brigade ZNG sa silosa Dunav. Akcijom su položaji vraćeni do 30. listopada i time je odgođen proboj obrane Sajmišta za nekoliko dana.²⁵³

²⁴⁸ Razgovor s J.Đ.

²⁴⁹ Video materijal: Heroji Vukovara, sezona 2, epizoda 10 „Kobre“, Izjava Željka Sabe.

²⁵⁰ Razgovor s J.Đ.

²⁵¹ Video materijal: Heroji Vukovara, sezona 2, epizoda 8 „Osa 2“, Izjava Drage Adžage.

²⁵² Razgovor s J.Đ.

²⁵³ Video materijal: Heroji Vukovara, sezona 2, epizoda 3 „Supoderice“, Izjava Drage Adžage.

Dolaskom Alfreda Hilla i njegovim preuzimanjem zapovjedništva nad postrojbom dolazi do spomenutog raspoređivanja postrojbe. Postrojba je u tom razdoblju dosegla veličinu od devedesetak ljudi. Zbog veličine postrojbe i potreba na terenu on je sam preuzeo izravno zapovijedanje nad dijelom postrojbe kojeg je smjestio na Sajmište, uključivši se izravno u ulične borbe za taj dio grada i preuzevši dio obrambenih položaja na crti razdvajanja.²⁵⁴ Ovo je drugi tip sudjelovanja u borbenim zadaćama. Obrana Sajmišta držala se na izlazu iz grada prema Petrovcima i Negoslavcima do 14. rujna, kada je probijena. Tada je napadačima prepušten veći dio Sajmišta, čime je probijena i opsada vojarne JNA.²⁵⁵ Branitelji su se povukli na liniju koju su od zapada prema istoku tvorili tadašnji dijelovi Sajmišta Lijeva i Desna Supoderica, križanje tadašnje Prvomajske ulice i Ulice Otokara Krešovanija, Ulica Otokara Krešovanija koja u svojem produžetku postaje Ulica Ognjena Price. Ulica Ognjena Price u svojem produžetku postaje preko Trga Matije Gupca Ulica Alije Alijagića. Obrana na istoku naselja Sajmište išla je Ulicom Lijeva bara i istoimenim dijelom naselja.²⁵⁶

Spomenuti dio vukovarske vojne policije jačine oko jednog voda sa zapovjednikom postrojbe Alfredom Hillom izmjestio se u tadašnjoj Ulici Josipa Kraša između pravoslavnog i katoličkog groblja kako bi se pojačala obrana naselja Sajmište na tom dijelu.²⁵⁷ Vojna je policija izravno sudjelovala u najtežim uličnim bitkama koje su ondje vodile nakon povlačenja branitelja na spomenutu liniju obrane. Najteži napadi vođeni su sredinom listopada 1991. godine kada je obrana na punktovima vojne policije i u vatrogasnom domu probijena od strane neprijateljskih postrojbi. Vatrogasni dom nalazi se na Trgu Matije Gupca. Padom spomenutih položaja zaprijetio je izlazak neprijatelja u centar Vukovara i okruživanje ostatka branitelja naselja Sajmište u džepu zapadno od točke proboja. U borbama je 16. listopada poginuo zapovjednik satnije Alfred Hill, ali su položaji vraćeni zahvaljujući brznoj i odlučnoj reakciji ostalih branitelja, čime je linija obrane ponovno ustrojena na prethodnim položajima. Obrana je na tim linijama ostala do konačnog pada vukovarske obrane koji je na Sajmištu započeo između 09. i 12. studenog 1991. godine.²⁵⁸ Pogibijom Alfreda Hilla postrojbom ponovno zapovijeda Drago Adžaga.

Postrojbe vukovarske vojne policije sudjelovale su i u teškim bitkama u drugim dijelovima grada, a i njen dio koji je držao položaje na Sajmištu je išao u druge dijelove grada na ispomoć u slučaju teških napada na te dijelove grada ako su prilike na matičnom položaju to dozvoljavale.²⁵⁹

²⁵⁴ Razgovor s J.Đ.

²⁵⁵ Video materijal: Heroji Vukovara, sezona 2, epizoda 2 „Kugino groblje“

²⁵⁶ Video materijal: Heroji Vukovara, kompilirano iz više epizoda serijala

²⁵⁷ Razgovor s J.Đ.

²⁵⁸ Video materijal: Heroji Vukovara, sezona 2, epizode 5 „Vatrogasni dom“ i 6 „Drvena pijaca“, Izjave Zvonimira Ćurkovića i Ivana Anđelića Doktora.

²⁵⁹ Razgovor s J.Đ.

Primjerice, agresorske su snage zauzele naselje Lužac 02. studenog, čime je obrana stiješnjena na naselje Priljevo između užeg Vukovara i Borovog Naselja. Nakon neuspjelih pokušaja presijecanja obrane preko Budžaka i operativne pauze od nekoliko dana, agresorske su snage 09. studenog pokrenule napad na Priljevo uzduž ceste koja je spajala Lužac sa magistralnom cestom na Priljevu kod tadašnjeg caffè bara London na križanju spomenutih prometnica.²⁶⁰ Vojna je policija s dodatnim snagama iz Sajmišta držala dio bojišnice uz magistralnu cestu s vukovarske strane u lučkom terminalu i kućama oko njega.²⁶¹ Iako položaji vojne policije nisu pali, obrana je probijena 13. studenog na spomenutom križanju, čime su agresorske snage izbile na Dunav i zauzele silos Dunav.²⁶² Branitelji Vukovara i Borovog Naselja ostali su sabijeni u dva džepa i time je konačno zapečaćena sudbina obrane.

Uvidjevši stanje bojišta, zapovjedništvo postrojbe se odlučilo na izlazak iz grada u proboku.²⁶³ Vojna je policija izašla zajedno sa dijelom preostalih ljudi iz sastava HOS-a i određenim brojem civila u noći sa 16. na 17. studeni. Krenuli su iz centra grada prateći rijeku Vuku koju su prešli prošavši park-šumu Adica kako bi s južne strane zaobišli sela Bogdanovce, Marince i Cerić koja je agresor okupirao. Ideja je bila pratiti linije dalekovoda i stupiti u kontakt s hrvatskim snagama u Vinkovcima. Manji dio ljudi iz skupine se odvojio i spojio s hrvatskim snagama u selu Nuštar, a većina je došla do Vinkovaca u jutarnjim satima 18. studenog. Jedan je pripadnik u vojne policije u proboku bio ranjen prijateljskom vatrom, ali je i on izvučen, iako ga je ranjavanje ostavilo privremeno nepokretnim.²⁶⁴ Od ratnog sastava od devedesetak ljudi, 21 je pripadnik vukovarske vojne policije poginuo ili nestao, 30 je ranjenih, a jedan je pripadnik nakon pada Vukovara završio u koncentracijskim logorima.²⁶⁵

5.2 .Dubrovnik- opsada i deblokada

Opsada Dubrovnika u odnosu na druge poznate opsade iz Domovinskog rata, poput opsade Vukovara ima mnoge specifičnosti, shodno tome i djelovanje vojne policije u gradu tijekom opsade imalo je određene specifičnosti. Dubrovnik u usporedbi s drugim opsjedanim mjestima nije imao na teritoriju Republike Hrvatske zaleđe s značajnijim brojem sela naseljenim pretežito ili većinski stanovnicima srpske nacionalnosti u kojima bi buktala pobuna, iako je zbog jako uske hrvatske državne granice spram većinski srpskih područja u Bosni i Hercegovini te Crnoj Gori grad bio u

²⁶⁰ Petar Janjić Tromblon, *Žedni krvi gladni izdaje* (Vukovar: Vlastita naklada, 2004.), 137.

²⁶¹ Janjić, *Žedni krvi*, 138.

²⁶² Video materijal: Kako je obranjena Hrvatska, epizoda 7, Izjava Ante Nazora.

²⁶³ Razgovor s J.Đ.

²⁶⁴ Tomislav Šulj, „Proboj iz klaonice Vukovara“ *Vojna povijest* online izdanje 26.11.2014., Datum pristupa: 15.08.2022., <https://vojnepovijest.vecernji.hr/vojna-povijest/proboj-iz-klaonice-vukovara-975865>.

²⁶⁵ Razgovor s J.Đ.

dometu topničkih sredstava iz susjednih republika. Također, JNA je gradsko područje smatrala demilitariziranom zonom te u gradu nije bilo vojarni, čija bi blokada mogla poslužiti kao izlika JNA za djelovanje po gradu. Jedini objekt JNA na širem gradskom području bio je kompleks vojnog odmarališta Kupari. Dodatna posebnost opsade Dubrovnika je njen početak koji je dosta kasnio u odnosu na druge krajeve Hrvatske. Dubrovnik je tijekom ljeta 1991. godine još uvijek ugošćivao veliki broj stranih turista.²⁶⁶ Posljednji zrakoplov iz zračne luke Čilipi uzletio je krajem rujna, a posljednji strani brod isplovio je iz luke Gruž 26. rujna.²⁶⁷ Borbe u drugim krajevima Hrvatske već se rasplamsale u punom žaru. Primjerice, prvi veliki tenkovski napad na Trpinjsku cestu u Vukovaru odbijen je 14. rujna²⁶⁸, a bitka za Šibenik je završila 23. rujna²⁶⁹. Posebnost opsade Dubrovnika je i režim koji je nastupio blokadom grada. Primjerice, sklapani su različiti sporazumi s JNA i Jugoslavenskom ratnom mornaricom kojima je, između ostalog, bilo dopušteno ograničeno prometno komuniciranje između grada i okupiranog zaleđa.²⁷⁰ Posebnost djelovanja vojne policije u gradu bila je upravo sudjelovanje u provođenju tih sporazuma, kao i nadzor poštivanja njihovih odredbi s hrvatske strane.

Odmicanjem ljeta 1991. godine na dubrovačkom su se području zaredali incidenti od kojih je možda najznačajniji pucanje na punkt hrvatske policije u Vitaljini, najisturenijem selu prema rtu Prevlaka, 17. rujna 1991. godine.²⁷¹ Tijekom rujna na obje su se strane intenzivirale ratne pripreme koje su kulminirale odlukom JNA o napadu i razmještanjem u borbeni raspored s jedne strane²⁷², i dovoženjem pripadnika ZNG-a i određenog broja topničkog oružja s druge strane.²⁷³ Pukovnik JNA i zapovjednik 472. brigade JNA iz Trebinja Nojko Marinović 20. rujna prebjegao je na hrvatsku stranu i postao zapovjednikom obrane grada.²⁷⁴ Dotadašnji zapovjednik obrane grada, također prebjegli časnik JNA, Ivan Varenina postao je njegovim zamjenikom zaduženim za postrojbe ZNG-a u

²⁶⁶ Kemal Tursunović Zmaj, *Dubrovnik u Domovinskom ratu 1991.-1995.*, 2. izd. (Dubrovnik: Kulturno društvo Bošnjaka *Preporod*, 2011.), 57-58.

²⁶⁷ Tursunović, *Dubrovnik u Domovinskom ratu*, 63-64.

²⁶⁸ Video materijal: Heroji Vukovara, sezona 1, epizoda 1 „Groblje tenkova I“, Izjava Marka Babića.

²⁶⁹ Ante Tališaš, „Kronologija događaja u Rujanskom podvigu junačke obrane Šibenika od agresije bivše JNA upregnute u srbočetnički projekt Velike Srbije“, *šibenski* online izdanje 16.09.2020., Datum pristupa: 15.08.2022., <https://sibenski.slobodnadalmacija.hr/sibenik/vijesti/sibenik/kronologija-dogadaja-u-rujanskom-podvigu-junacke-obrane-sibenika-od-agresije-bivse-jna-upregnute-u-srbocetnicki-projekt-velike-srbije-1044687>.

²⁷⁰ Tursunović, *Dubrovnik u Domovinskom ratu*, 199-200.

²⁷¹ Isto, 62.

²⁷² Isto, 72.

²⁷³ Isto, 44.

²⁷⁴ Video materijal: Osobno sjećanje Nojka Marinovića.

gradu.²⁷⁵ Luka Gruž je blokirana po isplavljanju spomenutog posljednjeg stranog broda, a radilo se o talijanskom brodu „Tiziano“.²⁷⁶

Napad na Dubrovnik i njegovu okolicu pokrenut je 01. listopada 1991. godine raketiranjem odašiljača na Srđu od strane zrakoplova JRV i PVO te pokretima kolona JNA važnim regionalnim prometnicama prema Pelješcu, Slanom te cestom kroz Konavle.²⁷⁷ Unatoč određenim pripremama s hrvatske strane, branitelji krajnjeg juga Hrvatske nisu imali dovoljno oružja niti ljudstva efektivno zaustaviti protivničke napade, a ni konfiguracija terena im nije išla u prilog. Obrana je probijena za nekoliko dana svugdje, osim u selu Čepikuće gdje je izvršena pomno planirana zasjeda na kolonu JNA koja se kretala kroz selo.²⁷⁸ Slano je palo 04. listopada čime je presječena Jadranska magistrala prema Dubrovniku.²⁷⁹ Sela između slanog i Rijeke Dubrovačke osvojena su istog dana.²⁸⁰ Na konavoskom pravcu agresor je napredovao jednakom brzinom te je zauzeo selo Gruda, najveće konavosko selo, do 06. listopada.²⁸¹ Zvekovica i Međunarodna zračna luka Dubrovnik osvojeni su do sljedećeg dana, čime je završeno osvajanja Konavli.²⁸² Cavtat je isprva ostao odsječen, ali neokupiran. Njegova okupacija završena je 15. listopada.²⁸³ Linija obrane sabijena je prema samom Dubrovniku od 08. listopada. S južne strane ustrojena je u selu Plat, najjužnijem selu Župe Dubrovačke, a sa sjeverne strane u selu Sustjepan, na spoju Rijeke Dubrovačke i samog grada.²⁸⁴ Tako ustrojena linija obrane održala se otprilike tjedan dana kada je probijena s južne strane.²⁸⁵ Branitelji su se povukli u kompleks hotela Kupari, gdje su uspjeli izdržati do 24. listopada kada su JNA i JRM izvele pomorski desant na kompleks i prisilile branitelje na daljnje povlačenje prema samom Dubrovniku.²⁸⁶ Istovremeno je nešto sjevernije JNA zauzela ostala sela Župe Dubrovačke zaključno s Brgatom, čime su se dva napadna kraka spojila u neposrednom zaleđu grada Dubrovnika.²⁸⁷

Dubrovnik se tako našao gotovo potpuno blokiran s mora, kopna i zraka te u potpunom okruženju odsječen od svojeg zaleđa. Jedina sela van gradskog područja koja su ostala u braniteljskim rukama su Sustjepan i Bosanka. Selo Bosanka je osvojeno od strane agresora 11. studenog, čime su branitelji konačno suzbijeni u tvrđave Imperijal i Strinčjera na Srđu te zgradu Nuncijatura i zaključno

²⁷⁵ Tursunović, *Dubrovnik u Domovinskim ratu*, 45.

²⁷⁶ Isto, 63.

²⁷⁷ Isto, 73, 87, 90.

²⁷⁸ Isto, 74, 83, 87.

²⁷⁹ Isto, 90.

²⁸⁰ Isto, 90-91.

²⁸¹ Isto, 93.

²⁸² Isto, 105.

²⁸³ Video materijal: *TV kalendar* 15. 10.

²⁸⁴ Tursunović, *Dubrovnik u Domovinskim ratu*, 111.

²⁸⁵ Isto, 113.

²⁸⁶ Isto, 138.

²⁸⁷ Isto, 133, 137.

sa selom Sustjepan na sjever.²⁸⁸ Jedina komunikacija grada išla je pomorskim putem zahvaljujući Odredu naoružanih brodova, dragovoljačkoj pomorskoj postrojbi koja je gliserima i drugim brzim plovilima uspijevala zaobilaziti pomorsku blokadu grada. Postrojba je počela djelovati od 23. rujna 1991. godine.²⁸⁹ Teško stanje grada, čija je populacija povećana uslijed masovnog pristizanja izbjeglica iz okolnih sela, isprovocirala je obje strane na pregovore, uz pritisak međunarodne zajednice. Primjerice, međunarodna je zajednica 25. i 26. listopada pokušavala zaustaviti ratna zbivanja, dok je, s druge strane, Savezni sekretar za narodnu odbranu Veljko Kadijević izdao ultimatum pozivajući na predaju grada.²⁹⁰ Hrvatska je strana radila na organiziranju pomorskog konvoja kojim bi se u grad dopremila nužna humanitarna pomoć unatoč pomorskoj blokadi.²⁹¹

Konvoj je dobio ime *Libertas*, inicijalno formiran i po službenoj liniji i po na dragovoljačkoj osnovi, isplovio iz riječke luke 28. listopada. Najveće plovilo bio je Jadrolinijin trajekt *Slavija*. U splitsku je luku konvoj uplovio 29. listopada, a u Splitu se na Slaviju ukrcao hrvatsko i jugoslavensko rukovodstvo, odnosno predsjednik Vlade Republike Hrvatske Franjo Gregurić i Predsjednik Predsjedništva Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije Stjepan Mesić. Konvoju su se tijekom plovidbe samoinicijativno priključivale manje brodice. Konvoj je 30. listopada uplovio u korčulansku luku te sljedeći dan nastavio plovidbu prema Dubrovniku. JRM je konvoj zaustavila po isplavljanju s Korčule te su nastupili pregovori. Pregovori su uspješno zaključeni te je JRM nakon pretresa brodova dozvolila uplovljavanje u grušku luku tako da je konvoj od jutra 31. listopada počeo pristizati u Dubrovnik.²⁹²

U samome gradu vršene su pripreme za prihvata konvoja poput čišćenja i razminiranja gruške luke. Jedna od priprema bila je i ustrojavanje postrojbi vojne policije u gradu.²⁹³ Potreba za postrojbama vojne policije postojala je i od ranije te je rasla kako se grad našao u okruženju. Kaotično stanje u gradu tijekom opsade bilo je pogodno za samovolju pripadnika vojnih postrojbi koje su branile grad, posebice dijela pripadnika ZNG-a koji sebe smatrali izvan ovlasti pripadnika MUP-a s jedne strane, a s druge strane okruženje je djelovalo demoralizirajuće na branitelje, stoga se pojavljivalo dezerterstvo.²⁹⁴ Ipak, presudna motivacija za osnivanje postrojbe vojne policije u Dubrovniku bio je posao oko prihvata i osiguranja konvoja *Libertas*. Postrojba je ustrojena 25. listopada 1991. godine, 6 dana uoči pristizanja konvoja. Postrojba je ustrojena pod imenom

²⁸⁸ Isto, 176.

²⁸⁹ Isto, 43.

²⁹⁰ Isto, 143-144.

²⁹¹ Isto, 164.

²⁹² Marinko Glavan, „LIBERTAS Prije 30 godina iz Rijeke je isplovio konvoj prema opkoljenim Dubrovčanima“, *Novi list* online izdanje, 29.10.2021., Datum pristupa: 16.08.2022., https://www.novolist.hr/novosti/hrvatska/libertas-prije-30-godina-iz-rijeke-je-isplovio-konvoj-prema-opkoljenim-dubrovcanima/?meta_refresh=true.

²⁹³ Tursunović, *Dubrovnik u Domovinskim ratu*, 164, 170.

²⁹⁴ Isto, 189, 197.

Mornarička policija i formalno je bila dijelom vojne policije pri HRM-u. Postrojbom je isprva zapovijedao Siniša Tkalec.²⁹⁵

Kao i u vukovarskom slučaju, osnovu kadra činili su ljudi iz sastava MUP-a.²⁹⁶ Sličnosti s vukovarskom vojnom policijom su u naglašenoj dvojnosti zadaća koje je vojna policija obavljala, odnosno sudjelovanju i u borbenim i u neborbenim zadaćama. Vojna je policija, zajedno s drugim postrojbama, zauzela položaje na Srđu i sudjelovala u izravnim borbama, ali i brinula za grušku luku zajedno s civilnom policijom i sudjelovala u drugim vojnopolicijskim zadaćama. Briga za grušku luku na neki je način i posebitost u odnosu na vukovarsku vojnu policiju jer su tijekom opsade u nju, shodno dogovorima s JNA i JRM, uplovljavali brodovi sa pomoći izvana, ali je bila i održavana i plovna veza za ostalim okupiranim područjem, primjerice Cavtatom i Mokošicom.²⁹⁷ Trebalo je paziti na opću sigurnost plovidbe, da brodovi ne nalete na mine, ali i da drugi akteri ne iskoriste priliku dok su brodovi uplovljavali i isplovljavali, bilo da se radilo o kriminalnim aktivnostima i dezerterstvu ili o pomorskim diverzijama i prijetnji desanta od strane agresora. Gruška je luka u nekoliko navrata bivala blokiranom pa deblokiranom. Primjerice, 14. studenog je u gradsku luku ponovno pristao trajekt *Slavija* noseći humanitarnu pomoć te evakuirajući ranjenike i izbjeglice, a dolazak brodova, uključujući i stranih, poput talijanskog broda *San Marco* 18. studenog, nastavljen je kroz studeni.²⁹⁸ Iz perspektive osiguranja najteže je bilo prilikom uplovljavanja *Slavije* od 14. studenog kada se mnoštvo ljudi sjatilo prema brodu pokušavajući se ukrcati jer je zavladao neizvjesnost oko provođenja daljnjih evakuacija i dopremanja pomoći, a neki od okupljenih su pokušavali dezertirati s obzirom na nedavne teške borbe u gradu.²⁹⁹ Luka je ponovno blokirana u prvim tjednima prosinca 1991. godine pa deblokirana zaključno s 09. prosincem.³⁰⁰

Početak studenog obilježile su teške borbe na prilazima gradu, posebice za plato Srđa. Položaji branitelja postali su izloženiji napadima nakon osvajanja sela Bosanka 11. studenog.³⁰¹ Najžešći napad na sam plato Srđ bio je sljedećeg dana, 12. studenog. Vojna policija aktivno je sudjelovala u borbama, pri čemu su, zajedno s drugim braniteljima utvrde Strinčjera, poginula četvorica pripadnika dubrovačke vojne policije, uključujući i zapovjednika postrojbe Sinišu Tkalca. Zapovijedanje postrojbom preuzeo je Milan Bačić.³⁰² Utvrda Strinčjera je zauzeta, a branitelji su se privremeno povukli i iz tvrđave Imperial. Agresorske snage to nisu znale, stoga nisu iskoristile priliku koja im se otvorila. Branitelji su se vratili u tvrđavu Imperial 15. studenog, čime je obrana ponovno

²⁹⁵ Laušić, *Vojna policija*, 205.

²⁹⁶ Tursunović, *Dubrovnik u Domovinskim ratu*, 171.

²⁹⁷ Isto, 238-239.

²⁹⁸ Isto, 196-197.

²⁹⁹ Isto, 197.

³⁰⁰ Isto, 234-235.

³⁰¹ Isto, 176.

³⁰² Laušić, *Vojna policija*, 205.

ustrojena.³⁰³ Nakon ovih borbi stanje je smireno, na snagu je stupilo primirje sklopljeno 23. studenog u Ženevi, a u gradu je 15. studenog prestala biti na snazi opća opasnost.³⁰⁴ JNA se, s druge strane, nastojala utvrditi i na neki način državnoopravno opravdati svoju prisutnost na dubrovačkom području osnivanjem Dubrovačke Republike u okupiranom Cavtatu 24. studenog.³⁰⁵ Osnivač je predratni dubrovački javni tužitelj Aleksandar Apolonio, rodom iz Herceg Novog. On je, u ime dijela srbijanskog i crnogorskog stanovništva dubrovačkog područja i uz potporu JNA i JRM, proglasio paradržavnu Dubrovačku Republiku koja se kao formalno autonomni politički subjekt trebala izdvojiti iz Republike Hrvatske i postati svojevrsnim protektoratom krnje Jugoslavije.³⁰⁶

Borbe su nastavljene u prvoj polovici prosinca. Položaji branitelja u utvrdi Imperial napadani su iz dva pravca, iz sela Bosanka i iz smjera zauzete utvrde Strinčjera.³⁰⁷ Najžešći napadi bili su 02. i 06. prosinca, pri čemu je nakon potonjeg granatirana dubrovačka povijesna jezgra, pod zaštitom UNESCO-a od 1979. godine. Napadi su odbijeni, a 09. prosinca je sklopljeno primirje kojim se vraćen *status quo*.³⁰⁸

Sklopljenim primirjem život u gradu je koliko-toliko normaliziran s obzirom na situaciju. Veza s okupiranom gradskom okolicom je ponovno uspostavljena i redovno održavana. Grad je u takvom ozračju dočekao Sarajevsko primirje od 02. siječnja 1992. godine i prvi val međunarodnog priznavanja Hrvatske sredinom istog mjeseca. Sarajevsko primirje predviđalo je, između ostalog, i povlačenje jedinica JNA iz teritorija Republike Hrvatske. Dubrovačko je područje izostavljeno iz predviđenih Zaštićenih zona Ujedinjenih naroda, čime je *de facto* i *de iure* ostavljena mogućnost vojnog djelovanja ukoliko se JNA ne bi povukla iz tog dijela hrvatskog teritorija jer na dubrovačkom području nije bilo predviđeno razmjještanje mirovnih snaga UN-a. JNA dio sporazuma o povlačenju s dubrovačkog područja nije ispoštovala, već je nastavila svoju sada i formalno protupravnu prisutnost na jugu Hrvatske štiteći paradržavnu tvorevinu Dubrovačku Republiku.³⁰⁹

³⁰³ dv „STUDENI 1991. Crni dubrovački ratni dani“, *dubrovački vjesnik* online izdanje, 8.11.2018., datum pristupa 16.08.2022., <https://dubrovacki.slobodnadalmacija.hr/dubrovnik/zupanija/dubrovnik/studeni-1991-crni-dubrovacki-ratni-dani-nbsp-573978>.

³⁰⁴ Tia Glavočić, „Svakodnevnica rata – Konstrukcija i dekonstrukcija svakodnevnog života u ratnim uvjetima na dubrovačkom području“, (diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, 2018.), 8

³⁰⁵ Vedran Salvia, „SLUČAJ ACA APOLONIJA Babaroga novije dubrovačke povijesti, prolupali starac ili produžetak velikosprske politike?“, *dubrovački dnevnik.hr* 23.03.2021., Datum pristupa: 16.08.2022. <https://dubrovackidnevnik.net.hr/vijesti/grad/zanimljiv-slucuj-aca-apolonija-babaroga-novije-dubrovacke-povijesti-prolupali-starac-ili-produzetak-velikosprske-politike>.

³⁰⁶ Vedran Salvia, „SLUČAJ ACA APOLONIJA Babaroga novije dubrovačke povijesti, prolupali starac ili produžetak velikosprske politike?“, *dubrovački dnevnik.hr* 23.03.2021., Datum pristupa: 16.08.2022. <https://dubrovackidnevnik.net.hr/vijesti/grad/zanimljiv-slucuj-aca-apolonija-babaroga-novije-dubrovacke-povijesti-prolupali-starac-ili-produzetak-velikosprske-politike>.

³⁰⁷ Tursunović, *Dubrovnik u Domovinskim ratu*, 218.

³⁰⁸ Isto, 235.

³⁰⁹ Ante Nazor, „Vanceov plan i „Ružičaste zone““, *Hrvatski vojnik* 10.02.2017., 44-45.

Život u gradu i obrana grada reorganizirani su s obzirom na uvjete i očekivanu operaciju deblokade grada. Grad je 14. veljače posjetio John Wilson, povjerenik Ujedinjenih naroda za prostor bivše Jugoslavije, potvrđujući hrvatske argumente oko obaveznog napuštanja teritorija Republike Hrvatske od strane JNA.³¹⁰ Postrojbe ZNG-a, odnosno Hrvatske vojske, na gradskom području ustrojene su kao 163. brigada Hrvatske vojske 16. siječnja 1992. godine. Brigada je uoči pokretanja operacija deblokade grada ojačavana novim ljudstvom mobilizacijom, kao i izvana tajno ubačenim ljudstvom, tenkovima i novim topničkim oružjem.³¹¹ Reorganizirana je i dubrovačka policija. Novi načelnik Policijske uprave dubrovačke od 13. ožujka 1992. godine postao je Josip Kukuljan, dotadašnji načelnik policijske uprave riječke. S njim je u pratnji došla i skupina od pedesetak pripadnika Specijalne jedinice policije Policijske uprave riječke.³¹² Nove snage specijalne policije omogućile su povlačenje pripadnika temeljne policije Policijske uprave dubrovačke s linija fronta te ponovnu uspostavu normalnog funkcioniranja policijske vlasti na terenu. Unutar grada uspostavljene su zajedničke kontrolne točke pripadnika policije i vojne policije, a u ovom je razdoblju po prvi put službeno proglašen policijski sat u gradu.³¹³ Pripreme za početak operacija deblokade grada u samome gradu zakratko je omela velika pomorska nesreća. Dana 06. svibnja 1992. godine u luci Gruž došlo je do sudara trajekta *Ilirija*, koji je održavao vezu Dubrovnika s ostatkom hrvatskog teritorija, i putničkog broda *Aurora*, koji je održavao vezu Dubrovnika i okupiranog Cavtata. *Aurora* je potonula povukavši 10 ljudi, od kojih troje djece, u smrt. Pripadnici dubrovačke vojne policije su se, s obzirom kako su bili angažirani u luci oko osiguranja, sigurnosti te prijema i otpremanja brodova, zatekli u većem broju u luci u tom trenutku te su među prvima pritekli unesrećenima u pomoć izvlačeći preživjele na obalu.³¹⁴

Pripreme za oslobađanje juga Hrvatske i deblokadu Dubrovnika intenzivirane su nakon spomenutog posjeta povjerenika Wilsona. Južno bojište, kao namjenski ustrojena vojna formacija, ustrojeno je 10. travnja 1992. godine, a njegovim je zapovjednikom imenovan general Janko Bobetko.³¹⁵ Bobetko je na krajnjem jugu koncentrirao svježe snage poput 1. gardijske brigade i 4. gardijske brigade.³¹⁶ Prva je zadaća bila osigurati bok djelovanja prema Dubrovniku zaustavljanjem napredovanja JNA dolinom Neretve, što je i učinjeno.³¹⁷ Pokrenut je niz oslobodilačkih akcija. Prva od njih, Spaljena zemlja imala je za cilj proboj od početnih hrvatskih položaja iznad uvale Bistrina

³¹⁰ Tursunović, *Dubrovnik u Domovinskim ratu*, 260.

³¹¹ Isto, 263.

³¹² Borna Marinić, „Hasib Alibegović Ale: „Glavni faktor obrane Dubrovnika bili su srce i ludost““, *braniteljski.hr*, 30.05.2020., Datum pristupa: 20.08.2022., <https://braniteljski.hr/hasib-alibegovic-ale-glavni-faktor-obrane-dubrovnika-bili-su-srce-i-ludost/>.

³¹³ Tursunović, *Dubrovnik u Domovinskom ratu*, 257,264.

³¹⁴ Isto, 270.

³¹⁵ Marinko Karačić, „Abeceda oslobađanja juga Hrvatske i deblokade Dubrovnika“, *Hrvatski vojnik* 09.07.2021., 13.

³¹⁶ Karačić, „Abeceda oslobađanja“, 13.

³¹⁷ Isto, 12.

prema Slanom i dalje prema Rijeci Dubrovačkoj. Operacija je započela 18. svibnja i rezultirala je slamanjem obrambenih položaja JNA iznad Bistrine, nakon čega je započelo povlačenje snaga JNA iz cijelog prostora prema Rijeci Dubrovačkoj, same Rijeke Dubrovačke, kao i Župe Dubrovačke. Postrojbe 163. br. iskoristile su priliku te su se probile iz svojih položaja u Rijeku i Župu Dubrovačku. Slano je oslobođeno 25. svibnja, a Rijeka i Župa Dubrovačka 26. svibnja.³¹⁸ Operacija je završena spajanjem napadnih snaga sa snagama obrane Dubrovnika na crti Lozica-Osojnik 28. lipnja 1992. godine. Druga je bila operacija Tigar, čiji je cilj bio ovladati uzvisinama koje su nadgledale Jadransku magistralu iznad Rijeke Dubrovačke s ključnim uzvisinama imena Golubov kamen iznad samog izvora rijeke Omble te Vlačica iznad sela Ivanica na teritoriju BiH.³¹⁹ Operacija Tigar započela je 01. srpnja, a završila 13. srpnja nepotpunim uspjehom jer je 02. srpnja osvojen Golubov kamen³²⁰, a 05. srpnja selo Ivanica³²¹, ali su protivničke snage ostale u posjedu Vlačice.³²² Pripadnici vojne policije u ovim su operacijama sudjelovali obavljajući klasične vojnopolicijske zadaće, poput pratnje vojnog prometa do početnih položaja, čišćenja terena i prvobitne uspostave reda i mira na oslobođenom prostoru.³²³

JA, kako se od 20. svibnja preimenovala JNA i istovremeno novoustrojena Vojska Republike Srpske, vojska bosanskih Srba, nastavile su ugrožavati sela Župe Dubrovačke djelujući s Vlačice, a okupacija Konavala nije ni prestala. Takvo je stanje dalo povod hrvatskoj strani za nastavak vojnih djelovanja. Prva je bila operacija bila Oslobođena zemlja. njen je cilj bio učvrstiti i poboljšati položaje dosegnute u operaciji Tigar. Akcija je započela 23. srpnja i završila 15. rujna 1992. godine. Paralelna operacija oslobađanja Konavala i zauzimanja Vlačice uspješno je izvedena od 21. do 25. listopada 1992. godine. Hrvatske su snage iskoristile poremećaj u rasporedu koji je nastao konačnim povlačenjem JNA s položaja zahvaćenim operacijom, a prije eventualnog zaposjedanja istih položaja od strane VRS. Hrvatske su snage do 25. listopada u potpunosti izbile na hrvatsku državnu granicu, a toga je dana i zauzeta Vlačica.³²⁴

³¹⁸ Isto, 14.

³¹⁹ Mišo Đuraš, Varina Jurica Turk, „VRO oslobađanja juga Hrvatske i deblokada Dubrovnika“, *Muzej Domovinskog rata Dubrovnik* web stranica 22.05.2020., Datum pristupa: 01.09.2022., <https://mdrd.hr/vro-oslobadanje-juga-hrvatske-i-deblokada-dubrovnika/>.

³²⁰ Živko Tolić, „Prošlo je skoro 30 godina od oslobađanja Golubovog kamena: Živko Tolić: ‘Hvala Dubrovačkom. Ovu veličanstvenu akciju su prisvajali mnogi, ali je vaš list prvi prepoznao zasluge Imotskih sokolova...’“, *dubrovački vjesnik* online izdanje, 22.06.2022., Datum pristupa: 02.09.2022., <https://dubrovački.slobodnadalmacija.hr/dubrovnik/zupanija/dubrovnik/proslo-je-skoro-30-godina-od-oslobadanja-golubovog-kamena-zivko-tolic-hvala-dubrovačkom-ovu-velicanstvenu-akciju-su-prisvajali-mnogi-ali-je-vas-list-prvi-prepoznao-zasluge-imotskih-sokolova-1202777>.

³²¹ Luka Petrkač, „Ratni put 2. gardijske brigade Hrvatske vojske „Gromovi“ s osvrtom na 2. pješačku bojnu „Banijsku oluju““, (diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, 2022), 56.

³²² Mišo Đuraš, Varina Jurica Turk, „VRO oslobađanja juga Hrvatske i deblokada Dubrovnika“, *Muzej Domovinskog rata Dubrovnik* web stranica 22.05.2020., Datum pristupa: 01.09.2022., <https://mdrd.hr/vro-oslobadanje-juga-hrvatske-i-deblokada-dubrovnika/>.

³²³ Tursunović, *Dubrovnik u Domovinskom ratu*, 276.

³²⁴ Mišo Đuraš, Varina Jurica Turk, „VRO oslobađanja juga Hrvatske i deblokada Dubrovnika“, *Muzej Domovinskog*

Pripadnici VP aktivno su sudjelovali u borbama prilikom operacije Oslobođena zemlja. Formiranje združene borbene skupine sastavljene od pripadnika svih bataljuna VP usmeno je od UVP-a uoči 15. kolovoza zatražio general Bobetko, a 15. kolovoza naredio načelnik UVP Laušić.³²⁵ Združena borbena skupina bila je jačine ojačane satnije, a svaki je bataljun dao tridesetak ljudi. Prikupljena je i većina oklopnih vozila kojima je VP raspolagala, uključujući oklopne transportere 66. bataljuna, oklopljene traktore 70. bataljuna i oklopljene kamione 68. bataljuna. Postrojbi je iz drugih postrojbi pridodana i bitnica minobacača od 60 milimetara, a njeni su pripadnici zadužili i ručna protuoklopna sredstva. Zapovjednikom postrojbe imenovan je Ante Vrban, a njegovim zamjenikom Darko Markuz.³²⁶ Većina ljudstva je 20. kolovoza isplovila na trajektom iz Rijeke te 21. kolovoza stigla u Split, gdje se pridružio preostali dio planiranog ljudstva. Postrojba je 22. kolovoza stigla u Dubrovnik te se 23. kolovoza službeno stavila na raspolaganje generalu Bobetku.³²⁷ Vojna je policija bila uključena u zauzimanje nekoliko važnih položaja u zoni djelovanja. Prve napadne akcije zabilježene su 26. kolovoza, a prilikom njih u borbenim su djelovanjima poginula dvojica pripadnika 71. bataljuna VP. Još je jedan vojni policajac, pripadnik 66. bataljuna, član posade oklopnog transportera, poginuo 29. kolovoza u prometnoj nesreći u transporteru izvan zone aktivnih borbenih djelovanja.³²⁸ Primirje je potpisano 07. rujna, pri čemu je dio združene borbene skupine s većinom oklopnih sredstava ostao kao nadzor provedbe primirja. Sudjelovanje pripadnika VP u borbenim djelovanjima formalno je zaključeno raščlambenim sastankom u UVP-u 11. rujna.³²⁹ U operaciji oslobađanja Konavala VP je obavljala redovite vojnopolicijske zadaće.³³⁰

5.3. Gusar-Maslenica-Peruća

Ratnim je djelovanjima na zadarskom području tijekom jeseni 1991. godine neprijateljskim snagama uspjelo zauzimanje Masleničkog ždrila te približavanje u neposrednu okolicu samog grada Zadra. Zauzimanjem Masleničkog ždrila kopnena komunikacija Dalmacije s ostatkom Republike Hrvatske bila je presječena. Agresorska ofenziva zaustavljena je u predgrađima Zadra te su ratna događanja zaključena za 1991. godinu.³³¹ Sljedeću je godinu obilježila akcija hrvatske strane od 17. do 23. svibnja 1992. godine pod imenom Jaguar, kojom je zauzeto brdo Križ iznad Jadranske magistrale kod Bibinja.³³² Ugroženost i prijetnja topničkih napada na Zadar time su smanjeni, ali nisu

rata Dubrovnik web stranica 22.05.2020., Datum pristupa: 01.09.2022., <https://mdrd.hr/vro-oslobadanje-juga-hrvatske-i-deblokada-dubrovnika>.

³²⁵ Laušić, *Vojna policija*, 229-230.

³²⁶ Isto, 230.

³²⁷ Razgovor s R.F.

³²⁸ Laušić, *Vojna Policija*, 231.

³²⁹ Isto, 231-232.

³³⁰ Razgovor s R.F.

³³¹ 24sata, „Grad koji se nije predao: To je bio vrhunac pakla, Zadar je cijeli gorio, poginula su 23 civila“, *24sata* online izdanje, 06.10.2021., Datum pristupa: 06.09.2022., <https://www.24sata.hr/news/grad-koji-se-nije-predao-to-je-bio-vrhunac-pakla-zadar-je-cijeli-gorio-poginula-su-23-civila-788393>.

³³² Tomislav Šulj, „Operacija "Jaguar"“, *Vojna povijest* online izdanje, 18.05.2022., Datum pristupa: 05.09.2022.,

posve eliminirani. Hrvatska je strana odlučila pokrenuti napadnu operaciju kojom bi se dodatno smanjila prijetnja Zadru, omogućilo kopneno prometno povezivanje Hrvatske i zauzeo važan objekt, Zračna luka Zemunik.³³³

Operacija izvornog imena Gusar pokrenuta je 22. siječnja 1993, godine napadima hrvatskih snaga na četiri težišna pravca i tri pomoćna pravca. Prvi težišni napadni pravac išao je Velebitom s krajnjim ciljem zauzimanja dominantnih pozicija iznad ceste Obrovac- Gračac i presijecanja stare, Majstorske ceste Sveti Rok- Obrovac. Nosioci djelovanja bili su pripadnici Združenih snaga Specijalne policije.³³⁴ Drugi je pravac išao prema Obrovcu od Rovanijske i masleničkog ždrila. Nositelj djelovanja bila je TG 112, namjenska postrojba čiji je oslonac bila jedna bojna 112. brigade ojačana 7. domobranskom pukovnijom, Domobranskom bojnom Obrovac i skupinama Specijalnih snaga GSHV i VP. Kasnije se u područje djelovanja uključila skupina jačine ojačane satnije tada 6. gbr.³³⁵ Treći pravac je išao od Posedarja i jadranske magistrale prema Paljuvu i Novigradu. Četvrti glavni smjer išao je od Jadranske magistrale preko sela Islam Latinski, Islam Grčki i Kašić prema selu Smilčić s konačnim ciljem zauzimanja uzvisine Debelo brdo.³³⁶ Nositeljica napada na ova je dva pravca bila 4. gbr.³³⁷ Zapadno od pravca prema Smilčiću išao je pomoćni napadni pravac od sela Suhovare prema selu Drače, štiteći bok dvama prethodno spomenutim pravcima. Nositeljica djelovanja bila je BG 113, čije su glavne snage bili dijelovi 113. brigade i 7. domobranske pukovnije te skupine Specijalnih snaga GSHV i VP.³³⁸ Nositelji napadnih djelovanja na preostalim pomoćnim pravcima bile su druge pričuvne postrojbe OZ Split i dodatne skupine Specijalnih snaga MORH i GSHV. Drugim pomoćnim pravcem trebalo je, polazeći od crte obrane grada Zadra, iz više smjerova okružiti i zauzeti Zračnu luku Zemunik i okolna sela poput Babinduba i Smokovića. Posljednjim preostalim pomoćnim pravcem trebalo je, napredujući od sela Prkos zauzeti selo Škabrnju i dominantnu uzvisinu Ražovljevu glavu iznad mjesta.³³⁹

Hrvatske su snage uspjele postići iznenađenje te je neprijateljska obrana probijena na svim mjestima. Prvog dana operacije uspješno je izvršena zasjeda nad protivničkim snagama na izlazu iz sela Sveti Rok Majstorskom cestom prema Velebitu te su neprijateljske patrole potisnute s prostora između polaznih hrvatskih položaja i Majstorske ceste.³⁴⁰ Na podvelebitskom pravcu zauzeta su sela

<https://vojnepovijest.vecernji.hr/vojna-povijest/operacija-jaguar-1587678>.

³³³ Ante Nazor, ur., *Operacija „Maslenica“-sjećanja sudionika*, (Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata – Zagreb, 2014.), 22-23.

³³⁴ Nazor, *Operacija „Maslenica“*, 37.

³³⁵ Isto, 80.

³³⁶ Isto, 93-94.

³³⁷ Isto, 95.

³³⁸ Isto, 127-128.

³³⁹ Isto, 134.

³⁴⁰ Isto, 47-51.

Rovanjska i Božići.³⁴¹ Na novigradskom pravcu zauzeto je mjesto Podgradina, kao i uzvisina Gradina.³⁴² Pripadnici 4. gbr na pravcu prema selu Smilčić prvoga su dana operacije zauzeli i Islam Latinski i Islam Grčki.³⁴³ Na smjeru prema selu Drače je nakon zauzimanja farme Baštica prvoga dana došlo do odbijanja napada pred Dračama i povlačenja pripadnika 113. brigade i skupine pripadnika Specijalnih jedinica GSHV.³⁴⁴ Napadna djelovanja otpočela su i prema ZL Zemunik, ali bezuspješno.³⁴⁵

Drugoga dana operacije na velebitskom pravcu je nastupilo utvrđivanje zauzetih položaja prema uzvisinama Velika i Mala Bobija te prema dominantnim položajima spram Majstorske ceste.³⁴⁶ Na podvelebitskom pravcu došlo je do zastoja u napredovanju zbog nemogućnosti savladavanja srbijanskog otpora sa ključnih uzvisina Dračevac i Pariževačka glava. Na ovaj je pravac djelovanja već 22. siječnja uvečer upućena borbena skupina 6. gbr koja je pristigla do sljedećeg jutra u zonu djelovanja, ali ni ona isprva nije uspjela preokrenuti tijek bitke.³⁴⁷ Najveći je napredak ostvaren na novigradskom pravcu jer je dan tamo okončan zauzimanjem Novigrada i Paljuva.³⁴⁸

Napadna djelovanja nastavljena su i 24. siječnja. Na velebitskom pravcu hrvatske su snage po prvi put izbile i na Veliku i na Malu Bobiju, ali su se s njih i povukle jer je procijenjeno kako nema dovoljno ljudstva za zadržavanje položaja.³⁴⁹ Južnije od njih su novopridošle snage 6. gbr ojačane tenkovima iz vlastitog sastava te su srbijanske snage na brdu Dračevac savladane, što je hrvatskim snagama, osim zauzimanja samog Dračevca, omogućilo i ulazak u Maslenicu i Bužonjice. Time je oslobođena neposredna sjeverna strana Masleničkog ždrila.³⁵⁰ Kako bi obilježile uspjeh, hrvatske su snage organizirale istoga dana podizanje hrvatske zastave na zauzetom području, što je ostalo zabilježeno televizijskim kamerama.³⁵¹ Pripadnici 4. gbr istovremeno su nastavili napredovanje u svojim zonama odgovornosti. Napredovanje je na novigradskom pravcu nastavljeno prema Pidrasi osvajanjem zaseoka Ramići³⁵², a na pravcu prema Smilčiću zauzeto je selo Kašić³⁵³. Hrvatske su snage toga dana preuzele kontrolu nad ZL Zemunik i okolnim selima.³⁵⁴

³⁴¹ Isto, 66.

³⁴² Isto, 95.

³⁴³ Isto, 111.

³⁴⁴ Isto, 128.

³⁴⁵ Isto, 135.

³⁴⁶ Isto, 54.

³⁴⁷ Isto, 72, 73, 77.

³⁴⁸ Isto, 95-96.

³⁴⁹ Isto, 60

³⁵⁰ Isto, 79-80.

³⁵¹ Isto, 85-86.

³⁵² Isto, 96.

³⁵³ Isto, 112.

³⁵⁴ Isto, 135.

Borbe nisu jenjavale ni sljedećeg, četvrtog dana operacije. Združene snage specijalne policije prikupljale su odgovarajuću količinu ljudstva kako bi se definitivno zaposjele uzvisine Mala i Velika Bobija.³⁵⁵ Hrvatske snage nastavile su napredovati u podvelebitskom prostoru. Uvođenjem tenkova i skupine pripadnika Specijalnih snaga naoružanih navođenim protuoklopnim raketnim sustavima u borbu savladan je otpor na Pariževačkoj glavi, što je otvorilo put zauzimanju mjesta Jasenice u potpunosti. Kontrola Pariževačke glave omogućavala je i neprestan nadzor na važnim protivničkim uporištem u obrovačkoj tvornici glinice.³⁵⁶ Pripadnici TG 112 time su dosegli zacrtane položaje i prešli u aktivnu obranu novog teritorija.³⁵⁷ Zaselak Pedići između Novigrada i Pridrage zauzeli su pripadnici 4. gbr, dosežući svoj maksimum ovladanog teritorija.³⁵⁸ Brigada je zahvaljujući ovladanom teritoriju i gubitcima u bitkama za njega bila prenapregnuta, posebno ako se uzme u obzir kako je tek započela s preustrojavanjem i popunom nakon djelovanja na Južnom bojištu. Njena je 1. bojna čak izravno i dovedena s obrambenih položaja u dubrovačkom zaleđu.³⁵⁹ Brigadi je stoga bila upućena ojačana borbena skupina VP jačine ojačane satnije čiji su dijelovi još 24. siječnja počeli pristizati u Zadar.³⁶⁰ Nakon zauzimanja Kašića bilo je zamišljeno napredovati prema selu Smilčić te uzvisini Debelo brdo koja dominira nad čitavim Ravnim kotarima, ali se odustalo od namjere.³⁶¹

Posljednja dva dana napadnih djelovanja hrvatskih snaga, 26. i 27. siječanj, prošli su u znaku dosezanja maksimuma zauzetog teritorija i nekih neuspjeha. Specijalna policija na Velebitu je uspjela ovladati Velikom i Malom Bobijom i na nekoliko dodatnih mjesta staviti Majstorsku cestu pod vatreni nadzor te se utvrditi na dosegnutim položajima.³⁶² Dio pojačanja VP iskorišten je i za pojačavanje BG 113 u novom pokušaju zauzimanja sela Drače. Postrojbe VP uspjele su zauzeti uzvisinu Stošja glava pored Drača, ali samo selo nije zauzeto. Zauzimanje Stošje glave krajnja je točka napredovanja na ovom pravcu.³⁶³ Napad na pomoćnom pravcu prema Škabrnji rezultirao je oslobađanjem mjesta i ključne uzvisine Ražovljeve glave, ali je uzvisina izgubljena 27. siječnja, čime je obrana stavljena u nepovoljan položaj.³⁶⁴ Hrvatske su snage zaustavile napadna djelovanja uslijed međunarodnih pritisaka, ali i iscrpljenosti dijela vlastitih snaga ostvarivši većinu zamišljenih ciljeva.³⁶⁵

Istovremeno s odvijanjem borbenih djelovanja u zadarskom zaleđu na širem se području Dalmacije odvijala akcija koja nije zamišljena kao dio same operacije Gusar. Suočena sa napadnim

³⁵⁵ Isto, 60-61.

³⁵⁶ Isto, 71,86.

³⁵⁷ Isto, 89.

³⁵⁸ Isto, 96.

³⁵⁹ Isto, 108.

³⁶⁰ Laušić, *Vojna policija*, 235-236.

³⁶¹ Isto, 236..

³⁶² Isto, 60-61.

³⁶³ Nazor, *Operacija „Maslenica“*, 128,373..

³⁶⁴ Isto, 142.

³⁶⁵ Isto, 108, 156, .

djelovanjima hrvatske strane, srpska je strana odlučila provesti akciju kako bi pokušala preusmjeriti dio hrvatskih snaga iz područja djelovanja operacije Gusar i osvetiti se za pretrpljene gubitke. Akcija se odvijala na brani na jezeru Peruča i u njenoj okolici. Pripadnici 126. br. Hrvatske vojske 27. su siječnja uočili pokrete suprotne strane prema brani. Srpska je strana toga dan nakon toga pokušala raznijeti branu eksplozivom kako bi potopila većinski hrvatska područja nizvodno uz Cetinu.³⁶⁶ Katastrofu je isprva spasio časnik UNMO Mark Nicholas Gray koji je ranije, u ljetu 1992. godine, sljedeći uputstva inženjera Hrvatske elektroprivrede, uspio sniziti razinu vode u akumulacijskom jezeru.³⁶⁷ Hrvatske su snage dan nakon eksplozije pokrenule vojnu akciju kojom je zauzeta brana, sela Zasiok i Vučipolje na sjevernoj obali jezera, sela Satrić i Potravlje podno Svilaje i vrhove Svilaje. Nositelji napada bili su pripadnici 126. br HV, 6. dp i borbena skupina 72. bVP.³⁶⁸

Vojna je policija sudjelovala u svim fazama operacije, obavljajući i borbene i neborbene zadaće. Vojna je policija sudjelovala u napadnoj fazi operacije namjenski ustrojenim interventnim snagama raspoređenim u dvije skupine. Prvu skupinu činili su pripadnici 72. bojne VP ojačani satnijom VP pri 4. gardijskoj brigadi i vodovima iz 66. i 67. bojne VP. Njome je zapovijedao satnik Zlatko Čipčić iz 72. bojne. Nosioci druge skupine bili su pripadnici 73. bojne VP u osnivanju ojačani s dva voda iz 72. bojne. Tom je skupinom zapovijedao poručnik Željko Maglov, budući zapovjednik 73. bojne VP.³⁶⁹ Dio 3. satnije 72. bojne sudjelovao je i u zauzimanju hidroelektrane Peruča, oslobađajući sela na sjevernoj obali jezera Peruča sa 6. dp.³⁷⁰ Prva skupina djelovala je na smjeru napada Rovanjaska-Maslenički most-Dračevac. Aktivno je sudjelovala u zauzimanju Dračevca i Rovanske bez žrtava.³⁷¹ Njezini su pripadnici sudjelovali u snimljenoj sceni podizanja zastave RH na Masleničko ždrilo.³⁷² Druga je skupina djelovala na pravcu Suhovare-Baštica-Drače prema Paljuvu i Novigradu. Postrojba je napadala iz smjera Poličnika prema farmi Baštica štiteći bok 4. gbr koja je napadala prema Paljuvu te je uspjela osloboditi Bašticu prvog dana operacije. Skupina je zatim uključena 26. siječnja u novi pokušaj osvajanja sela Drače nakon što je prethodni propao, ali je i ovaj put bilo neuspješno.³⁷³ Za potrebe proširivanja napadnih djelovanja načelnik GSHV-a general Bobetko naredio 23. siječnja 1993. godine je osnivanje borbene bojne od pripadnika svih djelatnih postrojbi VP. Postrojba je formirana i sljedećeg dana stigla u Zadar. Trebala je biti raspoređena na napadnom pravcu Pozderi-Smilčić-Debelo brdo, ali je uslijed zaustavljanja napadnih djelovanja svih postrojbi HV-a ona preusmjerena na prostor istočno od Zračne luke Zemunik, duž sadašnje

³⁶⁶ Isto, 439.

³⁶⁷ Vesna Pintarić, „Kraljevski marinac koji je pomogao spašavanju brane Peruča“, *Hrvatski vojnik* 25.01.2021., 18-19.

³⁶⁸ Nazor, *Operacija „Maslenica“*, 441-442.

³⁶⁹ Gordan Laušić, Dean Frigelj, „Pohvale i nagrade najboljim „Dupinima““, *Hrvatski vojnik* 19.11.1993., 84.

³⁷⁰ Nazor, *Operacija „Maslenica“*, 441-442.

³⁷¹ Laušić, *Vojna policija*, 235-236.

³⁷² Nazor, *Operacija „Maslenica“*, 86.

³⁷³ Isto, 128.

županijske ceste žc6011.³⁷⁴ Postrojba je uvezala u svoje redove pripadnike VP koji su već djelovali u operaciji. Obrambeni položaji ustanovljeni su i utvrđeni duž ceste s glavnim uporištem u selu Smoković, a Združena bojna VP preuzela je i samu zračnu luku. Postrojbom je izravno zapovijedao zamjenik načelnika UVP pukovnik Biškić.

Karakterističnom akcijom vojne policije može se smatrati zauzimanje Zračne luke Zemunik s pripadajućim vojnim objektima kojima se kao svojom bazom koristila Srpska vojska Krajine. Zauzimanje zračne luke ulazi u dužnosti vojne policije koje se odnose na zauzimanje, pretres i preuzimanje protivničkih vojnih objekata i infrastrukture. Bazu su preuzeli i pretresli pripadnici detaširanog voda Zračne baze Zemunik koji je pripadao 74. sVP koja je tada bila još uvijek u ustrojavanju, a koja je ustrojena 01. ožujka 1993. godine. Zrakoplovnu bazu je bilo potrebno pregledati, razminirati te dokumentirati zatečeno stanje, što je i izvršeno bez žrtava. Prilikom pretresa prostorija baze pronađene su i zaplijenjene velike količine protivničke dokumentacije koju SVK nije uspjela uništiti niti ponijeti sa sobom prilikom povlačenja, kao i određena količina ratne opreme.³⁷⁵

Obrana istočno od baze od ustrojavanja krajem siječnja nije bila probijena. Dio crte gdje se bojna nalazila dobio je ime Sektor 3, a sektor su činili i 1 bojna 7. gardijske brigade, 141. brigada i dijelovi 7. domobranske pukovnije.³⁷⁶ Borbena bojna VP imala je ukupno 705 ljudi, od čega je 380 ljudi bilo na prvoj crti, 250 ljudi se bavilo redovnim vojnopolicijskim zadaćama, a dodatnih 75 ljudi bavilo se osiguranjem Zračne luke Zemunik.³⁷⁷ Zapovjedništvo cijelim sektorom je od 10. ožujka preuzelo zapovjedništvo borbene bojne VP s pukovnikom Biškićem. Tijekom zapovijedanja zapovjedništva borbene bojne VP crtom razgraničenja crta je osvajanjem boljih položaja oko sela Islam Grčki pomaknuta za oko 2 kilometra na štetu srpske strane. Tijekom akcije bojna je imala 1 poginulog pripadnika, 4 teže i 20 lakše ranjenih pripadnika, uključujući i satnika Damira Kozića, zamjenika zapovjednika borbene bojne i zapovjednika 67. bVP. Zapovijedanje sektorom je od 25. ožujka preuzela 141. brigada.³⁷⁸ Borbena je bojna postepeno povlačena s crte bojišnice tako da je nakon smirivanja stanja u zadarskom zaleđu ostala jedna združena satnija. Njeni su pripadnici bili usredotočeni na vojnopolicijske zadaće poput osiguranja otvorenja pontonskog mosta u Masleničkom ždrilu 18. srpnja te prometovanja njime, a ostali su u zadarskom zaleđu do siječnja 1994. godine, prepuštajući crtu drugim postrojbama.³⁷⁹

³⁷⁴ Laušić, *Vojna policija*, 235-236.

³⁷⁵ Isto, 211.

³⁷⁶ Isto, 237.

³⁷⁷ Isto, 236.

³⁷⁸ Isto, 237.

³⁷⁹ Isto, 241.

Borbena djelovanja oko sela Islam Grčki nisu bila jedina borbena djelovanja VP u obrambenoj fazi operacije Gusar. Dio snaga 72. i 73. bVP je ostao kao interventna pričuva. Jedna skupina slabije jačine od voda trebala je, uz ostale postrojbe, preuzeti položaje u Škabrnji 18. ožujka od IX. Bojne HOS-a. Srpska je strana toga dana napala selo dok su se hrvatske snage izmjenjivale te ga je na koncu i zauzela do 20. ožujka, potiskujući prisutne hrvatske snage, uključujući i spomenutu skupinu VP.³⁸⁰ Interventna pričuva je pridodana skupini specijalnih snaga HV te je s njima povratila selo Dragišiće i uzvisinu Gradinu iznad sela. Dragišići su smješteni u neposrednom zaleđu Vodica. Srbijanska strana izvela je iznenadni napad na selo 24. veljače kako bi odvušla dio hrvatskih snaga iz zadarskog područja. Napad je uspio te je ovladala selom, pri čemu je došlo do zarobljavanja i pogubljenja nekolicine hrvatskih branitelja.³⁸¹ Združena borbena skupina VP i specijalnih povratila je selo i Gradinu 25. veljače, utvrđujući crtu obrane koja nije bile pomicana do operacije Oluja.³⁸²

5.4. Bljesak

Ratna zbivanja na prostoru zapadne Slavonije bila su zamrznuta od zime 1991. godina kada je dio okupiranih područja bio vraćen u operacijama hrvatskih snaga Otkos 10, Orkan '91 i Papuk '91.³⁸³ Sarajevskim sporazumom na prostoru zapadne je Slavonije nastupilo relativno mirno razdoblje. Stanje je dodatno smireno potpisivanjem tzv. Gospodarskog sporazuma iz prosinca 1994. godina kojim je, između ostalog, otvoreno prometovanje na autocesti Zagreb-Lipovac-Beograd na njenom ratom zahvaćenom dijelu.³⁸⁴ Sigurnosno stanje na autocesti ozbiljno je narušeno nizom oružanih incidenata od 28. travnja 1995. godine sa nekoliko smrtnih slučajeva, što je hrvatskoj strani poslužilo kao formalan povod za pokretanje napadne operacije.³⁸⁵

Plan operacije predviđao je obostrani prodor klinovima u ionako poluokruženi prostor pod kontrolom RSK s ciljem zauzimanja Okučana i Stare Gradiške s njoj pripadajućim mostom. Angažirane su snage zbornih područja Zagreb, Bjelovar i Osijek. Nositelji napadnih djelovanja bili su dijelovi 1., 3. i 5. gardijske brigade, 81. samostalna gardijska bojna te specijalne snage MUP-a. Napadna djelovanja bila su usmjerena su na 4 glavna pravca. Na krajnjem sjeveru djelovanja pripadnici postrojbi ZP Bjelovar trebali su vezati 51. pješačku brigadu SVK na pakračkom području

³⁸⁰ Nazor, *Operacija „Maslenica“*, 295-297.

³⁸¹ D.M. „Godišnjica masakra nad braniteljima u selu Dragišići“, *HRT Vijesti*, 24.02.2018., Datum Pristupa: 10.09.2022., <https://vijesti.hrt.hr/hrvatska/godisnjica-masakra-nad-braniteljima-u-selu-dragisici-691161>.

³⁸² Nazor, *Operacija „Maslenica“*, 297.; Hrvoslav Pavić, „DRAGIŠIĆI Svjedočenje o paklu 25 godina kasnije: „Periša i Troskot lete zrakom, pucaju s različitih mjesta...“, *Rudina Press* 24.02.2018., Datum pristupa: 10.09.2022., <https://www.rudinapress.hr/index.php/2018/02/24/dragisici-svjedocanstvo-iz-pakla-staro-25-godina-perisa-troskot-da-lete-zrakom-pucaju-s-razlicitih-mjesta/>

³⁸³ Natko Martinčić Jerčić, „Oslobodilačke akcije hrvatskih snaga u zapadne Slavonije u jesen i zimu 1991./1992. godine“, (doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, 2014.), 1-2.

³⁸⁴ Ante Nazor, Janja Sekula Gibač, „Proces pokušaja normalizacije hrvatsko-srpskih odnosa i mirne reintegracije Republike Srpske Krajine 1994./1995. na okupiranom području zapadne Slavonije“, *Časopis za suvremenu povijest* 46 (2014), br.1: 21-22.

³⁸⁵ Video materijal: Velike pobjede Domovinskog rata- Bljesak

dok su pripadnici specijalnih snaga MUP-a odsijecali cestu Pakrac-Lipik-Okučani na prostoru Bijelih stijena. Pripadnici snaga ZP Osijek i Zagreb napadali su Okučane i Staru Gradišku i smjerom istok-zapad i smjerom zapad-istok prateći i autocestu i staru cestu.³⁸⁶

Napadna djelovanja pokrenuta u ujutro 01. svibnja 1995. godine. Hrvatske su snage ubrzo probile sve protivničke točke otpora. Specijalna policija je izašla na cestu blokirajući s južne strane dio snaga i pučanstva RSK na pakračkom području, a snage prema Okučanima su se zaustavile pred samim mjestom i ušle u Jasenovac, dopustivši drugoj strani evakuaciju prema Staroj Gradiški i dalje preko Save na teritorij BiH. Sljedećeg su dana hrvatske snage ušle u Okučane i Staru Gradišku, čime su borbena djelovanja prestala. Pregovori o predaji 51. brigade bili su gotovi do 04. svibnja, čime je operacija službeno završila.³⁸⁷

Vojna je policija u operaciji Bljesak sudjelovala združenim snagama 66., 67. i 68. bojne te 69. satnije VP. Zapovjednikom združenih snaga imenovan je bojnik Zdravko Heged, zapovjednik 2. satnije 67. bVP, a njegovim zamjenikom bojnik Ilija Cota iz 68. bVP. Vojna je policija osnovala dvije borbene skupine čiji je nositelj bila AT satnija 66. bVP kojoj su priključeni oklopni transporteri iz satnija OVP bojne. Jedna je skupina sudjelovala u napadnim operacijama na Staru Gradišku 02. svibnja i u sprječavanju planirane diverzije SVK u Spomen-području Jasenovac pod zapovjedništvom Branka Glavaša iz 66. bVP. Druga je borbena skupina sudjelovala kao blokadna postrojba koja je, zajedno s drugim postrojbama, zaprečavala eventualne pokušaje proboja od strane okruženih elemenata 51. pakračke pješačke brigade SVK i drugih postrojbi SVK u okolici Pakraca pod zapovjedništvom pukovnika Dinka Barbarića iz 66. bVP. Vojna je policija kasnije, 04. svibnja 1995. godine, zajedno s civilnom policijom, sudjelovala u prihvaćanju predaje potpukovnika Steve Harambašića, zapovjednika 51. pakračke pješačke brigade SVK. Zajedno s Harambašićem, trebalo je prihvatiti, osigurati i obraditi između 1500 i 2000 pripadnika oružanih formacija RSK i nekoliko tisuća civila te osigurati njihovu evakuaciju.³⁸⁸ Po završetku borbenih djelovanja, 68. je bVP uspostavila izdvojenu postaju u Okučanima kako bi se osigurao red i mir i organizirao nadzor osvojenog područja.

5.5. Oluja

Operacija hrvatskih snaga kodnog imena Oluja započela je u zoru 04. kolovoza 1995. godine nakon neuspjeha pregovora u Ženevi te uslijed povećanog pritiska SVK i VRS na bihaćku enklavu i od strane istih vojski planirane protuofenzive većih razmjera protiv položaja HV-a i HVO-a na

³⁸⁶ Isto, Izjava Petra Stipetića.

³⁸⁷ Davor Marijan, *Oluja*, (Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007), 48.

³⁸⁸ Laušić, *Vojna policija*, 246-248.

području Livna i Bosanskog Grahova.³⁸⁹ Cilj je operacije bio integrirati veći dio preostalog okupiranog područja RH u njen ustavno pravni poredak te, sukladno savezništvu s RBiH, deblokirati bihaćku enklavu na krajnjem sjeverozapadu RBiH.³⁹⁰ Operacija je obuhvaćala zonu odgovornosti Zbornih područja Bjelovar, Zagreb, Karlovac, Gospić i Split, uz izdvojenu zonu odgovornosti Specijalnih snaga MUP-a, čije je zapovjedništvo bilo u Starigradu podno Velebita. Ukupna dužina fronta operacije bila je oko 630 km.³⁹¹ Snage Zbornog područja Osijek i Južnog bojišta bile su angažirane u operacijama Feniks, odnosno Maestral, planiranim obrambenim operacijama na krajnjem istoku i jugu RH. Njihov je zadatak bio štiti bokove snaga angažiranih u Oluji na strateškoj razini.³⁹² Postrojbe vojne policije bile su angažirane sukladno svojim zbornim područjima i zonama odgovornosti, ali je ipak u njihovom konačnom borbenom rasporedu bilo iznimaka. Aniteroristički vod 72. bVP, ojačan ojačanim mješovitim vodom prometne i opće VP 66. bVP te dijelom ljudstva 73. bVP, tvorio je posebnu formaciju korištenu za borbene zadaće još u operaciji Ljeto '95.³⁹³ Ova je formacija za potrebe Oluje bila izdvojena iz sastava matične postrojbe i pridodana 1. Hrvatskom gardijskom zdrugu.³⁹⁴ Dio ljudstva 73. bVP pripojen je sastavu OG Šibenik ZP Split i pridodan postrojbama koje su imale zadaću napredovanja prema Drnišu.³⁹⁵ Preostalo ljudstvo 72. BVP pridodano je OG Sinj ZP-a Split koja je dobila zadaću napredovanja preko mjesta Uništa, Kijevo i Vrlika s krajnjim ciljem uzvisine Kozjak i mjesta Polača.³⁹⁶

Vojna je policija sudjelovala u pripremi i svakoj fazi operacije obavljajući i borbene i vojnopolicijske zadaće. Operaciju Oluja od ostalih operacija HV-a iz Domovinskog rata prije svega izdvaja njena masovnost. Pripadnici postrojbi VP morali su u pripremnjoj fazi osigurati dolazak i razmještanje oko 150000 ljudi na početne borbene položaje duž oko 630 km bojišnice, što je iziskivalo angažman gotovo cijelog sastava VP, osim 68. bVP, koja je radila isto u sklopu operacije Feniks. Dakako, preduvjet svega bila je mobilizacija ljudstva u čijoj je provedbi u danima prije početka operacije sudjelovala VP. Prometne postrojbe VP prilikom pripremanja operacije i osiguravanja razmještaja postrojbi i vojne opreme prešle su više od 100000 km.³⁹⁷ Kontrolu ulaska i izlaska u područje borbenih aktivnosti nadzirala je mreža od oko 80 nadzornih točaka, zajednički ustrojenih s pripadnicima MUP-a.³⁹⁸

³⁸⁹ Marijan, *Oluja*, 55-57; Glavni štab VRS IKM Drvar 02/2-187, Direktiva broj 8,.

³⁹⁰ Marijan, *Oluja*, 55-57.

³⁹¹ Marijan, *Oluja*, 30; Video materijal: Oluja nad olujama, Izjava Davora Domazeta Loše.

³⁹² Marijan, *Oluja*, 124-127.

³⁹³ Laušić, *Vojna policija*, 249.

³⁹⁴ Isto, 254.

³⁹⁵ Laušić, *Vojna policija*, 254; Marijan, *Oluja*, 68.

³⁹⁶ Laušić, *Vojna policija*, 254; Marijan, *Oluja*, 68.

³⁹⁷ Laušić, *Vojna policija*, 250-255, 260.

³⁹⁸ Marijan, *Oluja*, 135.

Tijekom same operacije Oluja VP je izvršavala i borbene i neborbene zadaće, uz prilično jasnu podjelu na borbeni dio, odnosno AT postrojbe, i neborbeni dio ljudstva, uz iznimku u zoni odgovornosti ZP Split i ZP Karlovac, gdje je i ljudstvo općih i prometnih postrojbi VP djelovalo na napadnim pravcima u sklopu OG Sinj i Šibenik, odnosno s 14. i 143.. dp.³⁹⁹ Zbog takvog rasporeda ljudstva UVP je poslala pukovnika Ivana Jurića kao koordinatora. On je u praksi preuzeo zapovjedništvo nad postrojbama VP u zoni odgovornosti ZP Split.⁴⁰⁰

Borbena djelovanja postrojbi VP započela su početkom same operacije. Prvom hrvatskom gardijskom zdrugu i borbenoj skupini VP unutar njega dodijeljena je uloga aktivne pričuva koja se trebala ubacivati u borbu ako bi se otvorila mogućnost brzog prodora u dubinu protivnika ili ako bi borbena djelovanja drugih postrojbi naišla na prejak otpor.⁴⁰¹ Potrebe za djelovanjem prvoga dana operacije nije bilo. Postrojba je tijekom 05. kolovoza helikopterskim desantom prebačena u zadarsko zaleđe gdje je bila, uz 2. bojnu 9. gbr, glavni nositelj zauzimanja Kaštel Žegarskog i Muškovaca, mjesta uz Zrmanju koja su zauzeta 06. kolovoza.⁴⁰² Postrojba je nastavila progon elemenata Sjevernodalmatinskog korpusa SVK koji su se izvlačili prema Srbu i dalje u područja BiH pod kontrolom VRS. Zajedno s 4. i 7. gbr te 2. bojom 9. gbr izvodi napad iz Otrića prateći cestu prema Srbu.⁴⁰³ Napadna djelovanja postrojbi rezultirala su zauzimanjem Srba 07. kolovoza i učvršćivanjem položaja na međunarodnoj granici RH u široj okolici Srba do 08. kolovoza, čime je ZP Split uspješno zaključilo svoje sudjelovanje u operaciji.⁴⁰⁴ Postrojbe VP pridodane OG Sinj i Šibenik pratile su 126. domobransku pukovniciju, 144. brigadu i 6. dp, nositeljice borbenih djelovanja OG Sinj, odnosno 15. i 142. dp i 113. br, nositeljice borbenih djelovanja OG Šibenik.⁴⁰⁵ Pripadnici 126. dp prvog su dana operacije zauzeli selo Uništa, pripadnici 144. br. kotu Bravčev dolac, a 6. dp kote Lisina, Konjska glava te mjesta Strunje, Lunići i Gornji Baljci.⁴⁰⁶ OG Sinj svoje je djelovanje u operaciji zaključila 05. kolovoza zauzimanjem mjesta Kijevo, Vrlika i Polača i uzvisine Kozjak.⁴⁰⁷

Petnaesta domobranska pukovnicija prvog je dana operacija zauzela mjesto Laškovića, 113. je brigada došla do crte Morpolaća- Čista Velika- Lađevci- Sveti Bartul, dok pripadnici 142. dp nisu ostvarili značajne pomake.⁴⁰⁸ Drugog dana operacije i OG Šibenik je izvršila svoje zadaće. Pripadnici 15. dp napredujući prema sjeveru zauzeli su Drniš, Siverić, Veliku Prominu, Zvjerinac, Vrbnik, Malu

³⁹⁹ Laušić, *Vojna policija*, 254-257; Marijan, *Oluja*, 70-71.

⁴⁰⁰ Međunarodni kazneni sud za prostor bivše Jugoslavije, Presuda br. IT-06-90-T Gotovina i drugi, 57- 58.

⁴⁰¹ Lucić, *Prvi hrvatski gardijski zdrug*, 224.

⁴⁰² Marijan, *Oluja*, 73.

⁴⁰³ Lucić, *Prvi hrvatski gardijski zdrug*, 230.

⁴⁰⁴ Marijan, *Oluja*, 74.

⁴⁰⁵ Laušić, *Vojna policija*, 254; Marijan, *Oluja*, 68.

⁴⁰⁶ Marijan, *Oluja*, 70.

⁴⁰⁷ Isto, 72.

⁴⁰⁸ Isto, 71.

Prominu i Lukar, izbivši prema Kninu. Pripadnici 113. brigade su istog dana zauzeli Žažvić, Bribirsku Glavicu, Bribirske Mostine, Poličnik i Đevrske.⁴⁰⁹

Antiteroristički vod 71. bVP bio je borbena postrojba VP u zoni odgovornosti ZP Gospić. Vod je pridodan 128. br. HV-a.⁴¹⁰ Brigada je imala borbenu zadaću napadnim djelovanjima pravcem od sela Čanak ovladati Homoljačkim poljem, presjeći cestu Vrhovine- Korenica, zauzeti Korenicu te se na Plješivici spojiti s 5. korpusom ARBiH.⁴¹¹ Napadna djelovanja započela su 04. kolovoza, a brigada je prvoga dana operacije zauzela selo Trnavac, izbila na Homoljačko polje i presjekla cestu Vrhovine-Korenica kod prijevoja Pogledalo. Sljedećeg dana nije bilo daljnjeg napredovanja, već je dan protekao u utvrđivanju zauzetih položaja. Operacije su zaključene 06. kolovoza zauzimanjem Korenice i izbijanjem na vrh Plešivice i spajanjem s 5. korpusom na njemu.⁴¹²

Zborno područje Karlovac nije imalo bojnu, nego je, s obzirom na malu površinu zone odgovornosti, imalo satniju vojne policije. Satnija VP ZP Karlovac, 70. sVP, imala je samo desetinu AT VP. Desetina AT VP za potrebe borbenih djelovanja u operaciji ojačana je desetinom iz sastava opće VP iste satnije.⁴¹³ Bobrena je skupina podijeljena, bivajući pridodana 14. i 143. dp.⁴¹⁴ Smjer djelovanja 14. dp bio je od sela Barilović prema Slunju. Postrojba je 04. kolovoza pokrenula napadna djelovanja te je istoga dana ovladala crtom Glavičurak- Simića brdo- Ravidjenica- Gornji Tržić te uspješno forsirala rijeku Mrežnicu prema selu Primišlje.⁴¹⁵ Postrojba je sljedećeg dana ovladala Primišljem, ispunivši svoju zadaću u predviđenoj prvoj fazi djelovanja i stvorivši povoljne uvijete za napad na Slunj.⁴¹⁶ Postrojba je ušla u Slunj 06. kolovoza nadirući od Primišlja preko Mrzlog polja i Zečje Varoši.⁴¹⁷ Sljedećeg je dana postrojba preuzela osiguranje Slunja i pripadajućeg mu vojnog poligona i dijela državne granice, čime je završila svoje sudjelovanje u operaciji.⁴¹⁸ Napadno djelovanje od Josipdola prema Plaškom i po dubini Slunju bila je operativna zadaća 143. dp. u operaciji. Pukovnija je 04. kolovoza pokrenula napadna djelovanja i istog dana ovladala crtom Veliki Humac- Sekulića poljane- Sekulića vršak- Drenovica- Kameniti vrh.⁴¹⁹ Drugog dana operacije pukovnija je ovladala brdom Hum, zauzela cestu Plavča Draga- Tobolić, upala na Plaščansko polje i zauzela Plaški i Plavča Dragu. Nastavila je progon protivničkih snaga i zauzela Vrelo Mrežnice.⁴²⁰

⁴⁰⁹ Isto, 72-73.

⁴¹⁰ Laušić, *Vojna policija*, 257; Marijan, *Oluja*, 81.

⁴¹¹ Marijan, *Oluja*, 81.

⁴¹² Isto, 83-86.

⁴¹³ Laušić, *Vojna policija*, 257.

⁴¹⁴ Laušić, *Vojna policija*, 257; Marijan, *Oluja*, 92.

⁴¹⁵ Marijan, *Oluja*, 92.

⁴¹⁶ Isto, 94.

⁴¹⁷ Isto, 95.

⁴¹⁸ Isto, 96.

⁴¹⁹ Isto, 92.

⁴²⁰ Isto, 93.

Trećeg je dana operacija pukovnija ušla u selo Bročanac, spojivši se sa snagama 1. gbr te zajedno s njima i 14. dijelovima 14. dp ušla u Slunj.⁴²¹ Pukovnija je 4. dana operacije podijeljena. Jedan je dio ljudstva, zajedno s 14. dp., ostao osiguravati slunjsko područje, a drugi je pridodan kao pomoćna postrojba u napadu 1. gbr. prema Vojniću. Pukovnija je istog dana ušla u Vojnić, a posljednje je dane operacije provodila u čišćenju terena na prostoru Vrginmosta, Lasinje i Skakavca.⁴²²

Jedinica VP ZP Zagreb, 67. bVP, svojim je AT vodom prvog dana operacije bila u pričuvi. Antiteroristički vod 67. bVP dobio je zadaću osigurati generala Petra Stipetića u preuzimanju zapovijedanja ZP Zagreb 05. kolovoza 1995. godine. Postrojba je nakon toga angažirana zajedno sa 66. bVP oko predaje 21. kordunskog korpusa SVK u Gornjem Viduševcu.⁴²³

Neborbeni dio zadaća imao je, osim spomenute masovnosti, i drugih specifičnosti u odnosu na djelovanje VP u drugim napadnim operacijama HV-a. Jedna od zadaća nastala je uslijed neuspjelog napadnog djelovanja postrojbi HV-a u okolici Sunje. Prvog dana operacije 103. br. i 151. br. HV doživjele su neuspjehe u izvršavanju svojih zadaća pri čemu je posebice teško stanje nastupilo u redovima 103. br. Brigada je tijekom 04. kolovoza u potpunosti izgubila borbeni raspored i njene komponente izgubile su koordinaciju kako između sebe, tako i sa zapovjedništvom postrojbe, što je dovodilo do samovolje, uključujući i pokušaja neodobrenog napuštanja bojišta. Pripadnici 67. bVP, u čijoj je zoni odgovornosti stanje nastalo, tokom dana i u noći na 05. kolovoz pomogli su u prikupljanju razasutih manjih skupina postrojbe i ponovnoj uspostavi stege, koordinacije i borbenog poretka.⁴²⁴ Brigada je ponovno dovedena do stanja sposobnosti vršenja napadnih djelovanja te je u poslijepodnevnim satima 05. kolovoza uspjela načeti protivničku obranu zauzimanjem željezničke postaje kod sela Drljača.⁴²⁵ Brigada je u preostalim danima operacije uredno izvršavala svoju zadaću prateći željezničku prugu Sunja- Hrvatska Kostajnica. Dana 06. kolovoza izvršila svoju zadaću u operaciji presijecanjem ceste Petrinja-Hrvatska Kostajnica između sela Prevršac i Panjani sjeverno od Hrvatske Kostanijice, a bila je i angažirana u pretresu terena na Zrinjskoj gori.⁴²⁶ Djelovanje VP u ovom se slučaju može smatrati karakterističnim za slučaj teže povrede vojničke discipline na relativno visokoj razini jedne brigade, ali ono je ipak, s obzirom na okolnosti, bilo preventivne naravi i nitko nije stegovno ili kazneno gonjen.⁴²⁷

Prateći napredovanje hrvatskih snaga bilo je potrebno proširiti izvornu mrežu kontrolnih točaka, a zauzimanjem Knina stvorila se mogućnost i potreba za stvaranjem namjenski organizirane

⁴²¹ Isto, 95.

⁴²² Isto, 97-98.

⁴²³ Informacija od M.Š.

⁴²⁴ Razgovor s S.R.

⁴²⁵ Marijan, *Oluja*, 105.

⁴²⁶ Isto, 106.

⁴²⁷ Razgovor s S.R.

postrojbe VP bazirane u Kninu koja bi se brinula za sigurnost i javni red i mir na zauzetom području. Postrojba je dobila ime Združena satnija VP i bila je sastavljena od ljudstva 72. bVP., a njen je zapovjednik bio Boško Džolić.⁴²⁸ Brojčana angažiranost uključenih postrojbi obje strane diktirala je veliki obujam posla za postrojbe VP. Primjerice, samo je predajom 21. kordunskog korpusa SVK bilo zarobljeno više tisuća protivničkih vojnika koje je trebalo prihvatiti. Sporazumom o spomenutoj predaji civilima srpske nacionalnosti koji su to željeli je bio osiguran prolaz na teritorij Jugoslavije, a zadaća je VP bila osiguravati ga. Predajom je, osim između 5000 i 6000 pripadnika oružanih formacija, bilo uključeno i oko 20000 civila.⁴²⁹ Cijeli sastav 66. bVP, osim dijela pridodanog 72. BVP, i dio 67. bVP bio je u pričuvi upravo za slučaj nastajanja ovakvih situacija.⁴³⁰

Velika koncentracija pripadnika hrvatske snage diktirala je velik broj intervencija pripadnika VP spram njih. Tijekom operacije i nakon nje zaključno s 10. rujnom 1995. godine vojna je policija kriminalistički obradila 1576 osoba, od kojih je 659 završilo proslijeđeno pravosudnim vlastima s kaznenim prijavama. Od navedenog, 558 slučajeva odnosilo se na događaje na prostoru bivše RSK pri kojima je u istražnom zatvoru zadržano 262 pripadnika HV-a. Podnijeto je 445 stegovnih prijava, izvršeno 1059 pretresa pri kojima je u 669 navrata pronađena bespravno otuđena imovina iz područja operacije. Kriminalistička obrada do toga je trenutka bila završena za 321 kazneno djelo, od kojih je 79, odnosno 25% bilo počinjeno od strane vojnika, a ostatak od strane civila. Bilo je obrađeno 13 slučajeva ubojstava, 18 smrti hrvatskih vojnika nesretnim slučajevima, 191 slučaj paleži imovine, 13 slučaja miniranja objekata i 86 slučajeva ostalih kaznenih djela, većinom protupravnog stjecanja imovinske koristi.⁴³¹

⁴²⁸ Međunarodni kazneni sud za prostor bivše Jugoslavije, Presuda broj. IT-06-90-T Gotovina i drugi, 53.

⁴²⁹ Video materijal: Oluja nad olujama, Izjava Petra Stipetića.

⁴³⁰ Razgovor s S.R.

⁴³¹ Marijan, *Oluja*, 135-136.

6. Vojna policija izvan borbenih i vojnopolicijskih zadaća, Vojna policija danas

6.1. Humanitarne djelatnosti tijekom Domovinskog rata

Djelovanje VP izvan okvira borbenih i neborbenih vojnopolicijskih zadaća je široj javnosti malo poznato, ali je vojna policija organizirala i sudjelovala u organizaciji i provedbi čitavog niza humanitarnih akcija. Uoči Božića 1992. godine Nastavna satnija VP, UVP i Hrvatski katolički zbor MI, Crkvena udruga Porečko-pulske biskupije, organizirali su akciju za djecu iz *Doma kardinala dr. Alojzija Stepinca* iz Skrada. Dom je Crkvena ustanova koja se tih godina brinula za dio djece kojoj je poginulo ili nestalo oboje roditelja u Domovinskom ratu. Organizirana je dražba umjetnina i Božićnih aranžmana s ciljem prikupljanja sredstava za štíćenika Doma. Pripadnici VP sudjelovali su i u čišćenju i ukrašavanju zgrade Doma i okolice, kao i u izgradnji nekih sadržaja za Dom.⁴³² Umjetnici okupljeni u udruženje *Fortune Art*, Nastavno središte VP i Muzej Ante Topić Mimara organizirali su 28. svibnja 1995. godine u lovačkom domu u Donjoj Pušći radionicu *Polis 95*. Tijekom radionice je naslikano više od 100 slika, a neki umjetnici su donirali i gotove slike. Prodajom slika zarađeno je oko 80000 kuna koje su donirani *Domu kardinala dr. Alojzija Stepinca* i humanitarnoj akciji *Od srca djeci*.

Od srca djeci bila je humanitarna akcija pokrenuta 1994. godine od strane 71. BVP i brigade Zračnog motrenja i navođenja isprva s ciljem pomoći djeci poginulih iz vlastitih redova. Glavni koordinatori bili su zastavnik Zoran Banović iz brigade ZMiN-a i bojničnik Vladimir Mikler iz 71. bVP. Akcija je organizirala niz koncerata, ljetovanja, zimovanja i drugih aktivnosti. Prvi koncert organiziran je 08. travnja 1994. godine u Dvorani mladosti na Trsatu, a prihod od ulaznica išao je *Domu kardinala dr. Alojzija Stepinca*, za potrebe humanitarne akcije *Od srca djeci* i Zakladi „Marino Jakominić”. Uoči koncerta, od 05. do 07. travnja, organiziran je izlet u Zagreb. Koncerti su se nastavili održavati otprilike svakih 6 mjeseci i u godinama nakon rata. Na njima su tijekom godina bez honorara nastupali brojni poznati izvođači poput Olivera Dragojevića, Zlatka Pejakovića i Crvene jabuke. Tijekom 1995. godine organizirano je ljetovanje u Malinskoj na otoku Krku, a od 1996. i zimovanja u Gorskom kotaru.⁴³³

6.2. Športske igre Vojne Policije

Vojna je policija sa svrhom jačanja timskog duha i upoznavanja djelatnika različitih postrojbi organizirala i sportska natjecanja između vlastitih postrojbi pod nazivom „Športske igre

⁴³² Laušić, *Vojna policija u Domovinskom ratu*, 313.

⁴³³ Isto, 314-315.

Vojne policije”. Ideja za njih rodila se tijekom ljeta 1992. godine prilikom obilaska 70. bataljuna VP od strane zapovjedništva UVP. Osim spomenutih svrha, cilj je bio i pokazati drugoj strani visok borbeni moral hrvatskih postrojbi jer za domaćina prvih igara bio određen upravo 70. bataljun VP u gradu Karlovcu koji se nalazio na prvoj crti bojišnice. Sudionici su bili smješteni i natjecanja su se održavala u gradu unutar jednog kilometra zračne linije od prvih protivničkih položaja.⁴³⁴

Prve Igre otvorene su 20. kolovoza 1992. godine i bile su prvo sportsko natjecanje organizirano od bilo koje cjeline Hrvatske vojske. Prve discipline bile su borilačke vještine, streljaštvo, vojnički višeboj, mali nogomet, rukomet i kuglanje. Sudjelovali su pripadnici svih postrojbi VP od jačina satnija pa do bataljuna, uz pripadnike Samostalnog voda VP pri zapovjedništvu HRZ-a i PZO-a, budući da je taj vod bio jezgra buduće 74. sVP.⁴³⁵ Tradicija je zaživjela te su Športske igre Vojne policije postale godišnja tradicija koju je svake godine organizirala druga postrojba VP. Druge igre održane su od 20. do 22. kolovoza 1993. godine u Zagrebu s 66. bVP u ulozi domaćina.⁴³⁶ Sljedeće igre održane su od 16. do 21. kolovoza 1994. godine u Osijeku u organizaciji 68. bVP.⁴³⁷ Posljednje ratne Športske igre Vojne policije održane su od 07. do 10. rujna 1995. godine u Splitu u organizaciji 72. bVP.⁴³⁸

Tijekom godina igre su se razvile dodajući natjecanja u novim disciplinama te privlačeći sudionike pripadnike drugih srodnih ustrojbenih cjelina, poput financijske policije, pravosudne policije te pripadnika i temeljne i specijalne policije MUP-a, kao i vojnu policiju HVO-a. Djelatnici MUP-a bili su i ukupni pobjednici igara 1993. i 1994. godine⁴³⁹, pripadnici 66. BVP igara 1992.⁴⁴⁰, a pripadnici 72. BVP igara 1995. godine⁴⁴¹.

6.3. Vojna policija danas i općenito

Vojna policija u Republici Hrvatskoj je ustrojbeno cjelina unutar MORH koja je ovlaštena obavljati vojnopolicijske poslove za potrebe MORH-a u mirnodopskim uvjetima, stanju neposredne ugroženosti neovisnosti, jedinstvenosti i opstojnosti Republike Hrvatske te u ratnom stanju. Pripadnici VP u ratnom stanju mogu vršiti i borbene zadaće, odnosno neposredno sudjelovati u borbama. Vojna je policija ustrojena unutar Samostalnog sektora za vojnopolicijske poslove u MORH. Vojnopolicijski poslovi definirani su u glavi V. Zakona o obrani RH kao posebni poslovi u

⁴³⁴ Isto, 319.

⁴³⁵ Isto, 320.

⁴³⁶ Vesna Puljak, „Više od igre“, *Hrvatski vojnik*, 27.08.1993., 4.

⁴³⁷ Gordan Laušić, „Treće športske igre Vojne policije“, *Hrvatski vojnik*, 26.08.1994., 8.

⁴³⁸ Laušić, *Vojna policija u Domovinskom ratu*, 323.

⁴³⁹ Isto, 322.

⁴⁴⁰ Gordan Laušić, Tomislav Lacković, 1992., „Prve športske igre Vojne policije-Karlovac `92“, *Hrvatski vojnik*, 28.08.1992., 59.

⁴⁴¹ Laušić, *Vojna policija u Domovinskom ratu*, 323.

području obrane te člancima 108, 109, 110, 111, 111a i 111b.⁴⁴² Vojnopolijski poslovi i vojnopolicijske ovlasti dodatno su pojašnjeni Pravilnikom o vojnopolicijskim poslovima i provedbi ovlasti ovlaštenih službenih osoba Vojne policije. Člankom 5. Pravilnika, VP ima ovlasti nad „1. vojnim osobama u službi u Ministarstvu obrane i Oružanim snagama 2. državnim službenicima i namještenicima u službi u Oružanim snagama 3. civilnim osobama koje se nalaze u vojnim lokacijama i građevinama 4. civilnim osobama u bijegu izvan prostora vojnih lokacija i građevina, a koje su zatečene u izvršenju ili pokušaju izvršenja kaznenog djela na prostoru vojnih lokacija i građevina 5. civilnim osobama koje se nalaze izvan vojnih lokacija i građevina u provedbi mjera i radnji zaštite štićenih osoba u objektima i prostorima gdje se štićene osobe nalaze“.⁴⁴³

Vojna je policije pri djelovanju prema civilima dužna obavijestiti MUP. Ovlasti su dodatno definirane glavom III. i člancima 7., 8., i 9. kojima se raščlanjuje sastav VP i provođenje ovlasti svrstava u prerogativu ovlaštenih službenih osoba VP. Člankom 8. ovlaštenom službenom osobom smatra se „pripadnik Vojne policije u statusu djelatne vojne osobe i pričuvnika, koji je završio Tečaj za ovlaštene službene osobe Vojne policije i raspoređen u ustrojstvenu jedinicu Vojne policije na ustrojbenu dužnost s vojnopolicijskim ovlastima“.⁴⁴⁴ Vojnopolijski poslovi definirani su člancima 22. i 23. Pravilnika. Člankom 22. definirani su vojnopolicijski poslovi. Vojnopolijskom poslovima smatraju se: „1. zaštita života, slobode, prava i sigurnosti vojnih osoba, državnih službenika i namještenika u službi u Oružanim snagama (u daljnjem tekstu: pripadnici Oružanih snaga), državnih službenika i namještenika u službi u Ministarstvu obrane u vezi s obavljanjem službe te civilnih osoba koje se nalaze u vojnim lokacijama i građevinama 2. zaštita imovine koja ima vojnu namjenu 3. sprječavanje kaznenih djela, prekršaja, kršenja vojne stege i povrede službene dužnosti u/ili prema Ministarstvu obrane i Oružanim snagama 4. kriminalističko istraživanje kaznenih djela za koja se progoni po službenoj dužnosti i prekršaja u/ili prema Ministarstvu obrane i Oružanim snagama 5. otkrivanje počinitelja kaznenih djela za koje se progoni po službenoj dužnosti i prekršaja, osoba koje krše vojnu stegu i čine povredu službene dužnosti, prikupljanje podataka o tim djelima i počiniteljima, podnošenje kaznenih i prekršajnih prijava i izvješća, stegovnih prijava, obavijesti o povredi vojne stege, obavijesti o povredi službene dužnosti i podnošenje izvješća 6. traganje za počiniteljima kaznenih djela za koje se progoni po službenoj dužnosti i prekršaja, osobama koje krše vojnu stegu i čine povredu službene dužnosti, te njihovo dovođenje i predaja nadležnim tijelima 7. nadzor i upravljanje prometa 8. osiguranje i zaštita štićenih vojnih lokacija i građevina, štićenih osoba, objekata i prostora od posebnoga sigurnosnog značenja za Ministarstvo obrane i Oružane snage 9.

⁴⁴² Zakon o obrani Republike Hrvatske, *Narodne novine* 73/13, 75/15, 27/16, 110/17, 30/18, 70/19.

⁴⁴³ Pravilnik o vojnopolicijskim poslovima i provedbi ovlasti ovlaštenih službenih osoba Vojne policije, *Narodne novine* 44/14, 89/17.

⁴⁴⁴ Isto.

sudjelovanje po ukazanoj potrebi u sigurnosnoj potpori MUP-u kao i drugim tijelima državne vlasti 10. pružanje pomoći i suradnja s vojnostegovnim sudovima i zapovjednicima/čelnicima ustrojstvenih jedinica Ministarstva obrane i Oružanih snaga u postupcima zbog kršenja vojne stege i povrede službene dužnosti te materijalne odgovornosti 11. bilježenje i izvješćivanje o događajima i pojavama zbog kojih Vojna policija primjenjuje svoje ovlasti i obavlja vojnopolicijske poslove te po obavijesti nadležne ustrojstvene jedinice Policije MUP-a, državnog odvjetništva i suda 12. poslovi u specijalnim ustrojstvenim jedinicama Vojne policije i namjenski organiziranim postrojbama Oružanih snaga 13. obavljanje vojnopolicijskih poslova u operacijama potpore miru, operacijama odgovora na krize, humanitarnim operacijama i drugim aktivnostima u inozemstvu u skladu s međunarodnim sporazumima kojima je Republika Hrvatska pristupila, zakonima i provedbenim propisima, po matrici prijavljenih sposobnosti 14. obavljanje ostalih poslova određenih zakonima i drugim propisima“.⁴⁴⁵ Tijekom stanja neposredne ugroženosti neovisnosti, jedinstvenosti i opstojnosti Republike Hrvatske i ratnog stanja vojnopolicijskim poslovima smatraju se i borbene zadaće.⁴⁴⁶

Ovlasti VP pobliže su definirane člankom 35. Pravilnika. Vojnopolicijskim ovlastima smatraju se „1. prikupljanje, procjena, pohrana, obrada i korištenje podataka 2. provjera i utvrđivanje identiteta osoba i predmeta 3. prikupljanje obavijesti 4. pozivanje 5. dovođenje i privođenje 6. traganje za osobama i predmetima 7. privremeno ograničenje slobode kretanja 8. davanje upozorenja i naredbi 9. privremeno oduzimanje i čuvanje predmeta 10. zaprimanje prijava, podnošenje prekršajnih i kaznenih prijava i izvješća, te stegovnih prijava 11. osiguranje mjesta događaja 12. provjera uspostavljanja komunikacijskih kontakata 13. poligrafsko ispitivanje 14. pregled prostorija, prostora, objekata i dokumentacije 15. pregled osoba, predmeta i prometnih sredstava 16. fotografiranje i snimanje 17. prikrivene vojnopolicijske radnje 18. uporaba sredstava prisile 19. zaštita žrtava kaznenih djela i drugih osoba 20. zadržavanje 21. zaštita štićenih osoba, objekata i prostora“.⁴⁴⁷ Ovlasti se u slučaju ratnog i stanja neposredne ugroženosti neovisnosti, jedinstvenosti i opstojnosti Republike Hrvatske proširuju dodatkom prava korištenja tuđih prijevoznih i komunikacijskih sredstava.⁴⁴⁸

⁴⁴⁵ Isto.

⁴⁴⁶ Isto.

⁴⁴⁷ Isto.

⁴⁴⁸ Isto.

7. Zaključak

Vojna je policija Hrvatske vojske stvorena gotovo ni iz čega. Tijekom Domovinskog rata ustrojene su postrojbe, ustrojen je i kompletan sustav za specijalističko školovanje unutar sustava VP. Ustroj je lutao od početnih malih neorganiziranih postrojbi, a završio na bojnama. Narav je isto lutala ustrojavanjem borbenih komponenti kakve imaju žandarmerijske organizacije do vojne policije za vojsku koja je povremeno djelovala u civilnoj sferi, što se najbolje vidi na odustajanju od borbene brigade vojne policije tokom 1994. godine koja je trebala biti postrojba za intervencije te na nekim događajima nakon rata, poput osiguranja prosvjeda protiv gašenja Radija 101 21. studenog 1996. godine. Vojna je policija toga dana prema zapovijedi UVP bila raspoređena po užem centru grada Zagreba u stanju pripravnosti, što je podrazumijevalo vidljivu prisutnost i opremu za kontrolu demonstracija u vozilima, iako su pojedinci nosili dijelove opreme, poput kaciga s vizirima na vidljiv način, najčešće za opasačem. Prisutnost pripadnika VP s opremom za suzbijanje nereda izazvala je određenu zabrinutost kako će prosvjedi biti okarakterizirani kao pokušaj državnog udara te kako će biti uvedeno izvanredno stanje jer VP ne bi smjela djelovati u civilnoj sferi i prema civilima u okolnostima kakav je službeno bio prosvjed protiv gašenja Radija 101. Tijekom trajanja prosvjeda pripadnici VP čuli su javljanja građana u radijski eter koji su iskazivali takvu zabrinutost. Reagirajući na zabrinutost p pripadnicima VP na terenu bilo je naloženo smanjenje vidljive prisutnosti te odlaganje sve opreme za suzbijanje nereda u vozila kako bi njihova prisutnost izgledala neupadljivije. Ipak, VP je ostala na osiguranju prosvjeda tijekom čitavog njegovog trajanja.⁴⁴⁹

⁴⁴⁹ Informacija od S.R.

8. Indeks kratica:

AT- antiterorističke/antiteroristički

BG- Borbena grupa

br.- brigada

BRDM-2- *Boyevaya Razvedyvatelnaya Dozornaya Mashina*- Borbeno izvidničko ophodno vozilo

BVP-VP- Borbeno vozilo pješništva- vojna policija

bVP- bataljun/bojna vojne policije

dp- Domobranska pukovnija

GIGN- Groupe d'intervention de la Gendarmerie nationale – Grupa za intervencije nacionalne žandarmerije

gbr- Gardijska brigada

GS HV- Glavni stožer Hrvatske vojske

HDZ- Hrvatska demokratska zajednica

HE- Hidroelektrana

HGZ- Hrvatski gardijski zdug

HOS- Hrvatske obrambene snage

HRM- Hrvatska ratna mornarica

HRZ- Hrvatsko ratno zrakoplovstvo

HRZ i PZO- Hrvatsko ratno zrakoplovstvo i protuzračna obrana

HV- Hrvatska vojska

HVO- Hrvatsko vijeće obrane

IPD- Informativno propagandna djelatnost

IKM- Istureno komandno mjesto

JA- Jugoslavenska armija

JNA- Jugoslavenska narodna armija

JRM- Jugoslavenska ratna mornarica

JRV- Jugoslavensko ratno vazduhoplovstvo

JRV i PVO- Jugoslavesnko ratno zrakoplovsvo i protuvazdušna obrana

KOS- Kontraobavještajna služba

KNOJ- Korpus narodne obrane Jugoslavije

KVP- Kriminalistička vojna policija

MORH- Ministarstvo obrane Republike Hrvatske

MUP- Ministarstvo unutarnjih poslova

MUP RH- Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske

NOVJ- Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije

OG- Operativna grupa

OS- Oružane snage

OSRH- Oružane snage Republike Hrvatske

OS SFRJ- Oružane snage socijalističke Federativne Republike Jugoslavije

OVP- Opća vojna policija

OZ- Operativna zona

PVO- Protuvazdušna obrana

PVP- Prometna vojna policija

PZO- Protuzračna obrana

RBiH- Republika Bosna i Hercegovina

RH- Republika Hrvatska

RSK- Republika Srpska Krajina

RSUP- Republički sekretarijat unutrašnjih poslova

SDS- Srpska demokratska stranka

SFRJ- Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija

SKH-SDP- Savez komunista Hrvatske-stranka demokratskih promjena

SNV- Srpsko narodno vijeće

SSNO- Savezni sekretarijat narodne obrane

SSUP- Savezni sekretarijat za unutrašnje poslove

ssVP- Samostalna satnija Vojne policije

SVK- Srpska vojska Krajine

sVP- Satnija vojne policije

TG- Taktička grupa

UNESCO- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation, Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu

UNMO- United Nations Military Observer- Promatrači Ujedinjenih naroda

UVP- Uprava vojne policije

VP- Vojna policija

VRS- Vojska Republike Srpske

ZL- Zračna luka

ZNG- Zbor narodne garde

ZMiN- Zračno motrenje i navođenje

ZP- Zborno područje

9. Bibliografija:

9.1. Izvori:

Glavni štab VRS IKM Drvar 02/2-187, Direktiva broj 8.

Međunarodni kazneni sud za prostor bivše Jugoslavije, Presuda broj. IT-06-90-T Gotovina i drugi.

Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske, I Kž 456/2006-9.

Presuda Županijskog suda u Splitu, K-93/04.

Presuda Županijskog suda u Splitu, K-Rz-1/12.

Savezni sekretarijat za narodnu odbranu, Uprava bezbednosti. Pravilo službe Vojne policije Oružanih snaga Socijalističke federativne Republike Jugoslavije.

Zakon o obrani, *Narodne novine* 49/1991.

Zakon o obrani Republike Hrvatske, *Narodne novine* 73/13, 75/15, 27/16, 110/17, 30/18, 70/19.

Pravilnik o vojnopolicijskim poslovima i provedbi ovlasti ovlaštenih službenih osoba Vojne policije, *Narodne novine* 44/14, 89/17.

9.1.1. Usmeni izvori

J.Đ., razgovor vođen u siječnju 2022.

R.F., razgovor vođen u kolovozu 2022.

S.R., razgovor vođen u kolovozu 2022.

M.Š., razgovor vođen u rujnu 2022.

G.P., razgovor vođen u rujnu 2022.

9.2. Literatura:

9.2.1. Knjige

Chappell, Mike. *Redcaps- Britain`s Military Police*. London: Osprey publishing, 1997.

Emsley, Clyde. *Gendarmes and the State in the Nineteenth-Century Europe*. New York: Oxford University Press Inc., 1999.

Grubišić, Jere, Ivan Baričević, Miodrag Selić i Dušan Vilić. *Razvoj Oružanih snaga Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije-Vojna bezbednost*. Beograd: Vojnoizdavački i novinski centar, 1986.

Janjić, Tromblon Petar. *Žedni krvi gladni izdaje*. Vukovar: Vlastita naklada, 2004.

Laušić, Mate. *Vojna policija u Domovinskom ratu*. Zagreb: Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, 1998.

Lucić, Josip. *Prvi hrvatski gardijski zdrug*. Zagreb: Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, 2011.

Marijan, Davor. *Oluja*, Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata-Zagreb, 2007.

Nazor, Ante. *Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih*. Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskoga rata -Zagreb, 2011.

Isto, ur. *Operacija „Maslenica“-sjećanja sudionika*. Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata – Zagreb, 2014.

Tursunović Zmaj, Kemal. *Dubrovnik u Domovinskom ratu 1991.-1995.*, 2. izd. Dubrovnik: Kulturno društvo Bošnjaka *Preporod*, 2011.

Zebec, Tihomir, Milivoj Perić. *Vojna policija u izgradnji i očuvanju mira*. Zagreb: Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, 2013.

9.2.2. Članci

24sata. „Grad koji se nije predao: To je bio vrhunac pakla, Zadar je cijeli gorio, poginula su 23 civila“. *24sata* online izdanje, 06.10.2021., Datum pristupa: 06.09.2022., <https://www.24sata.hr/news/grad-koji-se-nije-predao-to-je-bio-vrhunac-pakla-zadar-je-cijeli-gorio-poginula-su-23-civila-788393>.

„Bojna“, *Proleksis enciklopedija online*, Datum pristupa: 15.08.2022., <https://proleksis.lzmk.hr/52273/>.

Brajević, Ines. „Josipu Bikiću četiri godine zatvora za ratni zločin u Lori“. *Večernji list* (Zagreb), online izdanje, 29.12.2009., Datum pristupa: 15.08.2022., <https://www.vecernji.hr/vijesti/josipu-bikicu-cetiri-godine-zatvora-za-ratni-zlocin-u-lori-73270>.

dv. „STUDENI 1991. Crni dubrovački ratni dani“. *dubrovački vjesnik* online izdanje, 8.11.2018., datum pristupa 16.08.2022., <https://dubrovacki.slobodnadalmacija.hr/dubrovnik/zupanija/dubrovnik/studeni-1991-crni-dubrovacki-ratni-dani-nbsp-573978>.

Filipović, Vladimir. „Stranačka politika u Vukovaru 1990.-1991.“. *Anali hrvatskog politološkog društva: časopis za politologiju* 16(2009), br. 1: 97-115.

Glavan, Marinko. „LIBERTAS Prije 30 godina iz Rijeke je isplovio konvoj prema opkoljenim Dubrovčanima“. *Novi list* online izdanje, 29.10.2021. Datum pristupa: 16.08.2022., https://www.novolist.hr/novosti/hrvatska/libertas-prije-30-godina-iz-rijeke-je-isplovio-konvoj-prema-opkoljenim-dubrovcanima/?meta_refresh=true

Hina. „Nepravomoćne Presude u slučaju 'Lora 2' Vrkiću deset godina zatvora, Gudiću i Botiću po osam godina“. *Jutarnji list*, online izdanje, 24.04.2017., Datum pristupa: 15.08.2022., <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/nepravomocne-presude-u-slucaju-lora-2-vrkicu-deset-godina-zatvora-gudicu-i-boticu-po-osam-godina-5951865>.

Hina. „Presuda za ratni zločin u Lori: Zapovjednik dobio 8 i pol godina zatvora, čuvar 4 godine i 10 mjeseci“. *Jutarnji list*, online izdanje, 06.04.2022., Datum pristupa: 15.08.2022., <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/presuda-za-ratni-zlocin-u-lori-zapovjednik-dobio-8-i-pol-godina-zatvora-cuvar-4-godine-i-10-mjeseci-15180384>.

„Hrvatska vojska“. *Hrvatska enciklopedija* online izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Datum pristupa: 12.09.2022., <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=26425>.

Ivić, Dragi. „Beli opasači – Vojna policija kroz istoriju“. *Oružje*, online izdanje, 12.04.2022. Datum pristupa: 15.08.2022. <https://oruzeonline.com/2022/04/12/beli-opasaci-vojna-policija-kroz-istoriju/>.

Karačić, Marinko. „Abeceda oslobađanja juga Hrvatske i deblokade Dubrovnika“. *Hrvatski vojnik* 09.07.2021., 12-15.

Karaula, Željko. „Uspomene brigadira Ivana Plasaja, zamjenika zapovjednika II. operativne zone Bjelovar, iz Domovinskog rata iz 1991. godine“. *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru* 0 (2021), br. 15, 75-117.

Kovačev, Simeon, Zdenko Matijaščić i Josip Petrović. „Nastavno-obrazovni resursi i kapaciteti JNA“. *Polemos* 9 (2006.), br.1: 45-75.

Laušić, Gordan. „Dupini“, *Hrvatski vojnik* 27.08.1993., 81-84.

Isto. „Snaga i moć hrvatskog sokola“. *Hrvatski vojnik* 02.07.1993., 15-17.

Isto, Dean Frigelj. „Pohvale i nagrade najboljim „Dupinima““. *Hrvatski vojnik* 19.11.1993., 84.

Isto, Tomislav Lacković. „Prve športske igre Vojne policije-Karlovac '92“. *Hrvatski vojnik*, 28. kolovoz 1992., 59.

Isto, „Treće športske igre Vojne policije“, *Hrvatski vojnik*, 26. kolovoz 1994., 8-11.

Marijan, Davor. „Bitka za Vukovar“. *Scrinia Slavonica* 2 (2002), br.1: 367-402.

Isto. „Sudionici i osnovne značajke rata u Hrvatskoj 1990.-1991.“, *Časopis za suvremenu povijest* 40 (2008), br.1: 47-64.

Nazor, Ante. „Počeci izobrazbe dočasnika HV-a u Domovinskom ratu“. *Polemos* 8 (2005), br. 1-2, 11-61.

Isto. „Vanceov plan i „Ružičaste zone““, *Hrvatski vojnik* 10.02.2017., 44-45.

Isto, Janja Sekula Gibač. „Proces pokušaja normalizacije hrvatsko-srpskih odnosa i mirne reintegracije Republike Srpske Krajine 1994./1995. na okupiranom području zapadne Slavonije“. *Časopis za suvremenu povijest* 46 (2014), br.1: 7-36.

Pintarić, Vesna. „Kraljevski marinac koji je pomogao spašavanju brane Peruča“. *Hrvatski vojnik* 25.01.2021., 17-21.

Puljak, Vesna „Više od igre“. *Hrvatski vojnik*, 27.08.1993., 4.

Radelić, Zdenko. „KPJ i sigurnosno-obavještajni sustav u Hrvatskoj (1941.-1951.)“. *Historijski zbornik* 68 (2015.), br.1: 73-105.

Sučić, Stjepan. „Značaj obrane Vukovara u stvaranju hrvatske države“. *National Security and the Future* 12 (2011), br.3: 11-69.

Tolić, Živko. „Prošlo je skoro 30 godina od oslobađanja Golubovog kamena: Živko Tolić: ‘Hvala Dubrovačkom. Ovu veličanstvenu akciju su prisvajali mnogi, ali je vaš list prvi prepoznao zasluge Imotskih sokolova...‘“. *dubrovački vjesnik* online izdanje, 22.06.2022., Datum pristupa: 02.09.2022., <https://dubrovacki.slobodnadalmacija.hr/dubrovnik/zupanija/dubrovnik/proslo-je-skoro-30-godina-od-oslobadanja-golubovog-kamena-zivko-tolic-hvala-dubrovackom-ovu-velicanstvenu-akciju-su-prisvajali-mnogi-ali-je-vas-list-prvi-prepoznao-zasluge-imotskih-sokolova-1202777>

9.2.3. Izvori s interneta

„66. bojna Vojne policije“, Udruga branitelja i veterana Vojne policije Domovinskog rata, Datum pristupa: 15. kolovoza 2022., <https://www.ubvvpdr.hr/66-bojna-vojne-policije/>.

„67. bojna Vojne policije“, Udruga branitelja i veterana Vojne policije Domovinskog rata, Datum pristupa: 15.08.2022., <https://www.ubvvpdr.hr/67-bojna-vojne-policije/>.

D.M. „Slučaj Lora: Kod Šibenika uhićen bjegunac Emilio Bungur“. *index.hr*, 24.08.2015., Datum pristupa: 15.08.2022., <https://www.index.hr/vijesti/clanak/Slucaj-Lora-Kod-Sibenika-uhicen-bjegunac-Emilio-Bungur/837872.aspx>.

D.M. „Splitska policija nakon 15 godina bijega uhitila Tomu Duića, šefa Vojno-istražnog centra Lora“. *index.hr*, 19.02.2016., Datum pristupa: 15.08.2022., <https://www.index.hr/vijesti/clanak/splitska-policija-nakon-15-godina-bijega-uhitila-tomu-duica-sefa-vojnoistranog-centra-lora/876009.aspx>.

D.M. „Godišnjica masakra nad braniteljima u selu Dragišići“. *HRT Vijesti*, 24.02.2018., Datum Pristupa: 10.09.2022., <https://vijesti.hrt.hr/hrvatska/godisnjica-masakra-nad-braniteljima-u-selu-dragisici-691161>.

„De Paris à Melun“. École des Officiers de la Gendarmerie Nationale, datum pristupa: 15.08.2022. <https://www.gendarmerie.interieur.gouv.fr/eogn/ecole/histoire/de-paris-a-melun>.

Duraš, Mišo, Varina Jurica Tur. „VRO oslobađanja juga Hrvatske i deblokada Dubrovnika“. *Muzej Domovinskog rata Dubrovnik* web stranica 22.05.2020., Datum pristupa: 01.09.2022., <https://mdrd.hr/vro-oslobadanje-juga-hrvatske-i-deblokada-dubrovnika/>.

„Gendarmeries spécialisées“, *Gendarmerie nationale*, Datum pristupa: 15.08.2022., <https://www.gendarmerie.interieur.gouv.fr/notre-institution/nos-composantes/gendarmeries-specialisees>.

„Historique“, *GIGN*, Datum pristupa: 15.08.2022., <https://www.gendarmerie.interieur.gouv.fr/gign/historique/historique>.

La Gendarmerie Mobile“, *Gendarmerie nationale*, Datum pristupa: 15.08.2022., <https://www.gendarmerie.interieur.gouv.fr/notre-institution/nos-composantes/sur-le-terrain/la-gendarmerie-mobile>

Marinić, Borna. „Hasib Alibegović Ale: „Glavni faktor obrane Dubrovnika bili su srce i ludost““. *braniteljski.hr*, 30.05.2020., Datum pristupa: 20.08.2022., <https://braniteljski.hr/hasib-alibegovic-ale-glavni-faktor-obrane-dubrovnika-bili-su-srce-i-ludost/>.

Pavić, Hrvoslav. „DRAGIŠIĆI Svjedočenje o paklu 25 godina kasnije: “Periša i Troskot lete zrakom, pucaju s različitih mjesta...”, *Rudina Press* 24.02.2018., Datum pristupa: 10.09.2022., <https://www.rudinapress.hr/index.php/2018/02/24/dragisici-svjedocanstvo-iz-pakla-staro-25-godina-perisa-troskot-da-lete-zrakom-pucaju-s-razlicitih-mjesta/>

Petranović, Damir. „Uhićen bjegunac iz slučaja Lora“. *tportal.hr*, 25.09.2010., Datum pristupa: 15.08.2022., <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/uhicen-bjegunac-iz-slucaja-lora-20100925>.

„Provost Marshall (Army) & 1 MP Brigade“. *The British Army homepage*, datum pristupa: 15.08.2022. <https://www.army.mod.uk/who-we-are/corps-regiments-and-units/adjutant-generals-corps/provost/>.

Salvia, Vedran. „SLUČAJ ACA APOLONIJA Babaroga novije dubrovačke povijesti, prolupali starac ili produžetak velikosprske politike?“. *dubrovački dnevnik.hr* 23.03.2021., Datum pristupa: 16.08.2022. <https://dubrovackidnevnik.net.hr/vijesti/grad/zanimljiv-slucaj-aca-apolonija-babaroga-novije-dubrovacke-povijesti-prolupali-starac-ili-produzetak-velikosprske-politike>

Šulj, Tomislav. „Proboj iz klaonice Vukovara“. *Vojna povijest* online izdanje 26.11.2014. Datum pristupa: 15.08.2022., <https://vojnepovijest.vecernji.hr/vojna-povijest/proboj-iz-klaonice-vukovara-975865>.

Isto. „Operacija "Jaguar"“. *Vojna povijest* online izdanje, 18.05.2022., Datum pristupa: 05.09.2022., <https://vojnepovijest.vecernji.hr/vojna-povijest/operacija-jaguar-1587678>.

Talijaš, Ante. „Kronologija događaja u Rujanskom podvigu junačke obrane Šibenika od agresije bivše JNA upregnute u srbočetnički projekt Velike Srbije“. *šibenski* online izdanje 16.09.2020., Datum pristupa: 15.08.2022., <https://sibenski.slobodnadalmacija.hr/sibenik/vijesti/sibenik/kronologija-dogadaja-u-rujanskom-podvigu-junacke-obrane-sibenika-od-agresije-bivse-jna-upregnute-u-srbocetnicki-projekt-velike-srbije-1044687>.

tportal/hina. „Bajicu u ponovljenom suđenju za Loru 4,5 godine zatvora“. *tportal.hr* 14.05.2012., Datum pristupa: 15.08.2022., <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/bajicu-u-ponovljenom-sudenju-za-loru-4-5-godine-zatvora-20120514>.

9.2.4. Diplomski i doktorski radovi

Glavočić, Tia. „Svakodnevnica rata – Konstrukcija i dekonstrukcija svakodnevnog života u ratnim uvjetima na dubrovačkom području“. Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, 2018.

Jerčić Martinić, Natko. „Oslobodilačke akcije hrvatskih snaga u zapadnoj Slavoniji u jesen i zimu 1991./1992. godine“. Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, 2014.

Petrkač, Luka „Ratni put 2. gardijske brigade Hrvatske vojske „Gromovi“ s osvrtom na 2. pješачku bojnu „Banijsku oluju““. Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, 2022.

9.2.5. Video materijal

66. bojna Vojne policija COBRA

Kako je obranjena Hrvatska, epizoda 7, Izjava Ante Nazora.

Kompilirano od svih epizoda serijala Heroji Vukovara.

Heroji Vukovara, sezona 1, epizoda 1 „Groblje tenkova I“, Izjava Marka Babića.

Heroji Vukovara, sezona 1, epizoda 5 „Buđak“, Izjave Zdenka Horvata i Marka Cvitkovića.

Heroji Vukovara, sezona 2, epizoda 1 „Zenge“, Izjava Ivice Arbanasa Lipog.

Heroji Vukovara, sezona 2, epizoda 3 „Supoderice“, Izjava Drage Adžage.

Heroji Vukovara, sezona 2, epizoda 4 „HOS u Vukovaru“, Izjava Damira Radnića.

Heroji Vukovara, sezona 2, epizoda 5 „Vatrogasni dom“, Izjave Zvonimira Ćurkovića i Ivana Anđelića Doktora.

Heroji Vukovara, sezona 2, epizoda 6 „Drvena pijaca“.

Heroji Vukovara, sezona 2, epizoda 8 „Osa 2“, Izjava Drage Adžage.

Heroji Vukovara, sezona 2, epizoda 10 „Kobre“, Izjava Željka Sabe.

Heroji Vukovara, sezona 3, epizoda 4 „Tigrovi 1. dio Trokatnica“, Izjava Vladimira Balgača Alfa.

Heroji Vukovara, sezona 3, epizoda 5 „Tigrovi 2. dio Silos”, Izjava Josipa Nemeca.

Oluja nad olujama, Izjava Davora Domazeta Loše

Osobno sjećanje Nojka Marinovića.

TV kalendar 15.10.

Velike pobjede Domovinskog rata- Bljesak.

Isto, Izjava Petra Stipetića.

Vojna Policija JNA od nastanka do danas 1980.

Sažetak

Tema je ovog rada djelovanje Vojne policije Hrvatske vojske tijekom Domovinskog rata te pokušati ju usporediti s i svrstati među druge vojnopolicijske organizacije. Vojnopolicijske organizacije predstavljene su kroz dvije tipске vojnopolicijske organizacije koje su poslužile kao izvorni model za različite ustroje vojnopolicijskih organizacija širom svijeta. Predstavljena i Vojna policije Oružanih snaga Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije kao neposredna preteča i uzor ustroju hrvatske Vojne policije.

Ostala poglavlja posvećena su samome ustroju Vojne policije Hrvatske vojske kao cjeline i pojedinih njezinih komponenti te njenom djelovanju u najzahtjevnijim bitkama Domovinskog rata u kojima je sudjelovala. Ideja je bila pokazati i kako se koncepcija ustroja mijenjala tijekom Domovinskog rata.

Rad se temelji, u nemogućnosti pristupa izvornoj arhivskoj građi, na literaturi i sjećanjima sudionika događaja. Izvorna građa koja je korištena su ratna izdanja *Hrvatskog vojnika*, službenog glasila Ministarstva obrane Republike Hrvatske.

KLJUČNE RIJEČI: žandarmerija, vojna policija, Domovinski rat, bojna vojne policije, ustroj

Summary

The topic of this paper is the activities of the Military Police of the Croatian Army during the Homeland War and to try to compare it with and classify it among other military police organizations. Military police organizations are presented through two typical military police organizations that served as the original model for different structures of military police organizations around the world. The Military Police of the Armed Forces of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia was also presented as the immediate forerunner and model of the organization of the Croatian Military Police.

Other chapters are devoted to the structure of the Military Police of the Croatian Army as a whole and its individual components, as well as its actions in the most demanding battles of the Homeland War in which it participated. Another idea has been to show how the conception of the organization changed during the Homeland War.

The work is based on the impossibility of accessing the original archival material, on the literature and memories of the participants of the event. The original materials that were used are the wartime editions of the *Croatian Soldier*, the official newsletter of the Ministry of Defense of the Republic of Croatia.

KEY WORDS: gendarmerie, military police, Homeland war, military police battalion, organization

ⁱ U monografiji Vojne se policije Bužančić navodi kao zadnji poginuli branitelj u Domovinskom ratu, ali se od trenutka objave monografije saznalo za Josipa Hancka, koji je posljednji poginuli branitelj. Bužančić je poginuo u okršajima kod HE Bočac 17. listopada 1995. godine, dok je Hancko preminuo 29. listopada 1995. godine od snajperskog hica na položaju Hrvatske vojske između Nuštra i Marinaca